Renata Šerelytė

O ji tepasakė miau

NOVELĖS

n o v e l ė s

Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla
Vilnius

Knygos išleidimą rėmė Kultūros ministerija

ISBN 9986-39-193-8

UDK 888.2-3

Še 72

rudens medunešis

Paleidusi iš glėbio pliauskas – nuo viršutinės, dusliai bumptelėjusios į bendrą krūvą, be garso atplyšo dalis storos suragėjusios žievės – pasižiūrėjo į pakurą.

Žarijos atrodė kaip dideli rubinai – net blakstienas nutvilkė. „Nebekūrensiu, – nusprendė Ona. – Malkos pagulės iki kito šeštadienio".

Permetė akimis pirtį.

Rankšluostis jau ant vinies, grindys išplautos, senų pamuilių rievės dubens viduj nugremžtos aštrių viksvų sauja. Blausioj langelio aky, į vakarą imančioj vis labiau akti, blykstelėjo žalias žaibas, sodo lapijos atspindys, nuskendo pilkoj akies gelmėj – Ona pravėrė duris į lauką ir dirstelėjo, ar obelys neprasmego netekusion tvirtumo žemėn.

Ant žolės, besitraukiančios ankstyva vakaro rasa, tartum pamiršti dvasių luoteliai gulėjo keli pageltę lapai, pro debesies properšą lyg pro prasivėrusias duris krito medaus spalvos šviesa, tokia pat vėsi ir nežinia kur prasmenganti, kaip ir žalias atspindys.

Purtydama skudurą, kuriuo plovė pirties grindis, žiūrėjo, kaip šapai, smulkūs žievės gabaliukai, išmirkę vantų lapai ir juodi nuodėgulių trupiniai, atsiskyrę nuo šlapio audinio, plevena į šalis – apsunkę drugiai, slegiami pilkšvo vakaro ir artėjančio miego nuojautos.

– Tai jau ir viskas, – padžiovusi skudurą ant šakos, Ona pažvelgė į uždarytas pirties duris. Lengvas tingulys sukaustė kaulus.

– Aš viena, visai viena... – sumurmėjo sau.

Įbridusi į aukštus kiečius už pirties kampo, pasistiebusi dirstelėjo aludės pusėn. Išvydo kelis į sieną atremtus dviračius, ramiai vaikštinėjančias vištas, ant slenksčio sėdintį vaiką, o gal ir senį – kiurksojo susikūprinęs, galvą įtraukęs į pečius, dideliais batais ir ryškiai geltona kepure. Kiečiai sušiugždėjo, paberdami sausas sėklas Onai ant krūtinės, – viena nučiuožė gilyn į iškirptę ir lyg gyva ėmė kutenti krūties spenelį. „Jis turbūt aludėj“, – ne mintimi, o neryškiu vaizdiniu atplūdo nuojauta. „Namie nėra ką veikti“. Daiktai, kurie nieko nesako, gili kaip šulinys šviesa, artėjančio rudenio tartum požeminio vandens prisigeriantys augalai, – kukli prasmė virto sunkia ir slegiančia.

Kiečio sėkla kuteno krūties spenelį tartum alkana bitė. Auksiniais sparneliais, lengva it išdžiūvusio korio krislas, bebalsė. Tokią Ona matė viralinės lange, įkliuvusią į voratinklį; pro rėmų plyšius traukiant skersvėjui bitė suposi lyg auksinis kuokelis pilko žiedo vidury.

Ona atsargiai iškratė sėklą. Net nejuto, ar ji nukrito į žolę, ar ištirpo, nepasiekusi jos.

„Reikia eit praustis...“

Puodas, apdengtas rankšluosčiu, troboj ant viryklės. Mieguistas garas tebesklando palube, be garso eina laikrodis, ant grindų mirga šviesios medaus spalvos dėmės, vis labiau sugeriamos pilka uola aukštyn kylančios žemės.

– Viską padariau, ką reikėjo. Tegul tik pabando rėkti. Būtų tikras kiaulė.

Onai pasirodė, kad šituos žodžius ištarė ne ji.

Prieš uždarydama pirties duris, pažvelgė į debesį. Saulės šviesa tebesiskverbė pro siaurą plyšį, bet kuo toliau, tuo labiau aušo ir, užuot prisiminusi perregimą tyliai dūzgiančių bičių srautą, darėsi panaši į sustingusį varį – nežmonišką peilį, kurį tokia pat nežmoniška būtybė su įniršiu smeigė į žemę lyg į savo priešą, taip ir nepasiekdama jos vidurių.

„Ar yra ko valgyti? Bulvės?.. Kuriam galui virei pupeles, aš jų nemėgstu. O ką rodo telikas?.. Atnešk lėkštę prie teliko“.

Televizoriuje, didelėmis akimis žvelgdama tiesiai į širdį, švelniai ulbėjo serialo herojė. Onai akyse dar šmėkšojo jos perlai ir dekoltė, tačiau stipresnioji – pilkos uolos atmintis – traukė gležnus pramanytos tikrovės siūlus, rijo juos kaip pavargęs, šleikštulio kamuojamas, bet negalintis sustoti gyvis, palikdamas nebent tik voratinklio nuojautą.

Voratinklio, kurio centre nėra voro, ir įkliuvusios pakraščiuose musės bėgant laikui suakmenėja.

„Praustis...“

Tvanki šiluma godžiai apglėbė ją tarsi užsilaukęs meilužis, Ona paklusniai nusimetė marškinius, sijoną, nuspyrė po suolu gumines šlepetes.

Pliūptelėjusi ant suolo verdančio vandens kaušą, palaukė, kol išsisklaidys balti garai, ir klestelėjo nuogu užpakaliu ant įšilusio medžio. Šis pasitiko ją dar pusiaukely, lyg būtų ne suolas, o ligi tol klūpojęs kentauras. Strėnomis iki pat širdies nubėgo saldus šiurpulys.

Nedegdama šviesos, Ona ėmė lėtai praustis.

Vanduo šiltomis čiurkšlėmis bėgo per krūtis, rinkosi tarpšlaunio duburėly; muilo krienelė, subaltavusi duburėlio paviršiuje, tartum išskleidęs sparnus kopūstinukas nuslydo žemyn.

Ona atsiduso.

Rankomis paglosčiusi pilvą, užsimerkė. Ir nors plaštakos gulėjo ant suolo, sunkios ir neveiklios, o nurimęs dubeny vanduo skleidė tik kūno poromis vos juntamą vėsą, tvankioje erdvėje girdėjosi bėgančio vandens šniokštimas. Vanduo šnypštė ir žioravo – raudoni rubinai, tvilkinantys odą, juodi drugiai, krintantys po kojomis ant medinių grindų.

Ona prisiminė savo vestuvių nuotrauką ir jį su juoda peteliške po kaklu. Prieš eidamas gulti pasidėjo ją ant stalo tarp nenukraustytų lėkščių. Ir nors gretimam kambary garsiai kriokė apnakvydintas giminaitis iš tolimo krašto, o kieme, baiginėdami alų, ginčijosi neišprašyti svečiai, Ona girdėjo, kaip juoda peteliškė krebžda tarp pustuščių silkinių, ir nors viskas buvo gerai, ją apėmė nenumaldomas noras pasigerti. Bet užuot nutykinusi prie stalo ir vogčia susiradusi apypilnį butelį, ji prisiglaudė prie šiltos vyro nugaros. Auštant pradėjo lyti – lietus švelniai beldėsi į stogo čerpes. Kaip lietaus lašas jos petį palietė bučinys.

Pirty vis labiau temo.

Vanduo ataušo, ugnies alsavimas, skverbęsis pro juodus žaizdro akmenis, slopo ir tilo lyg nueinančio žmogaus.

Ona užsimerkė.

Ši akimirka turėjo trukti ne ilgiau kaip žalio spindulio blykstelėjimas. Blyksnio šviesoje pirtis virto tamsiai auksiniu koriu, ir sausi bičių sparneliai šiugždėdami ėmė trintis į nuogą, šiltu medžiu virstančią odą.

– Ona!.. Ar tu ten?!. – pirties durys sudrebėjo nuo smūgio.

Ona krūptelėjo.

Sunki prietema buvo užgesinusi ugnį, vandenį dubeny pavertusi tamsiu stiklu, į snaudulį nugramzdinusi grindis bei sienas, ir pilkoji atmintis, kur kas talpesnė negu užmaršumas, kilo iš žemės, nesutikdama daiktų pasipriešinimo.

– Čia, o kas?!. – atsišaukė, rinkdama į glėbį drabužius. – Ar užkandos nerandi?.. Šaldytuve yra dešros!..

Išėjusi į lauką, išvydo pėdas žolėj, geltonas, lyg pripiltas skysto medaus. Virtuvės lange degė geltona šviesa.

Bet ši akimirka buvo dar trumpesnė nei žalio žaibo blyksnis.

Brisdama per žolę trobos link, Ona pagalvojo: „Kad tik nebūtų labai girtas“.

Sunkiu mediniu kūnu ji troško prisiglausti prie jo, apkabinti sunkiomis medinėmis rankomis, nebyliu lūpų prisilietimu iššaukti lietų ir klausytis švelnaus jo beldimosi į šiurkščias stogo čerpes.

Auksinės bitės ir juodi nuodėgulių tranai sustingę tūnotų po stogu, laukdami, kol ugnis juos pažadins.

nebylioji

Sakoma, kad sapnuoti gali tik protinga būtybė, sapne pakartodama visą evoliucijos kelią – nuo gyvybės atsiradimo iki mirties. Medžiai ir akmenys nesapnuoja – jie dalyvauja mūsų sapnuose kaip ženklai ir kaip mįslės.

Jau kuris laikas vienas įkyrus sapnas neduoda man ramybės. Matau seną kaimo moterį, lėtai einančią Pilies gatve, nešvariais lauko drabužiais, su karvės kuolu rankose. Jos akys juodos ir gilios kaip nakties langai, kaip tamsos vanduo, nesimato nei nuskendusių lėlių, nei uniforminės suknelės, nei dantiraščius primenančių algebros sąsiuvinių su riebiais raudonais dvejetais ir dar raudonesnių viduržiemio rytų, mokyklos suole pamažu bundant iš miego.

Kas yra tas vanduo?.. Ta moteris?.. Kas manęs laukia ateity?.. Kodėl sapnuojasi būtent algebros, o ne fizikos ar botanikos sąsiuviniai?..

Prieškarinis senelės sapnininkas atsakymus pateikia kaip dar didesnes mįsles.

Gal padėtų ponas Freudas ar ponas Jungas?.. Tačiau garbūs mokslo daktarai neapsieis be ilgų išvedžiojimų, o man reikia trumpo ir aiškaus atsakymo, vienskiemenio, panašaus į „taip“ arba „ne“, kai klausi, ar skauda, ar šalta, ar esi alkanas.

Toks atsakymas turėtų būti.

Hario namas Pavilny primena apleistą dvarelį. Vonia pačiam namo pakrašty, panaši į kriptą; plytos, vamzdžiai ir elektros lemputė aukštai virš galvos. Manęs nepalieka nuojauta, kad kada nors iš jos nebeišeisiu, dingsiu kaip užmūrytas vienuolis. Prausiuosi virtuvės kriauklėj, o Haris niurzgia – jam nepatinka, kad tik dalis mano kūno kvepia avokado aliejumi, mat kuo daugiau avokado jis užuodžia, tuo didesnę seksualinę laisvę patiria. Jeigu visi vyrai tokie, kokios nesaugios turėtų jaustis vaisių pardavėjos!..

...o kaip šiurpu eiti vakarais iš vonios į miegamąjį per tuščius, nežinia kam reikalingus kambarius; pro atdarus langus vėjas neša permatomus šaltus šilkus, jie gula man ant pečių, šnabždėdami seniai pamirštus eilėraščius, ir pionieriškos eilutės apie žibuokles ir didįjį vadą skamba šiurpiau nei Poe „Nevermore“... Kai įsiropščiu į lovą ir prisiglaudžiu Hariui prie nugaros – baltus šilkus, nukritusius nuo pečių ten, už durų, jau pusto vėjas, ūkdamas kaip šiaurys virš apleistų kaimo kapinaičių...

Mano draugė, kareiviško sukirpimo ir be galo jautrios sielos, išklausiusi mano sapną, pareiškė, kad būtinai tu-

riu nueiti pas Žirmūnuose gyvenančią būrėją – ji itin gerai aiškina sapnus ir už nedidelį mokestį aprūpina šikšnosparnio kauliukais: pasidėjęs porą blauzdikaulių ar bent dantį po pagalve, jokių nesąmonių nebesapnuosi.

O kai paklausiau, ar ji nepažįstanti kokio nebrangaus psichoanalitiko, draugė tik trūktelėjo viršilos pečiais. Ne, nepažįstanti. Nebent man reikėtų ryšio su anuo pasauliu – rekomenduotų patyrusį parapsichologą.

– Man atrodo, – burbtelėjo ji, baigdama gerti kavą po oranžiniu lauko kavinės skėčiu, – tau dabar aktualiausia rasti ryšį su š i t u o pasauliu. Ką, dešimt penkiasdešimt?! – pasipiktino atnešta sąskaita. – Už tokią prastą kavą ir tuščiavidurį pyragėlį?!.

Šveiko išvaizda ir jautri siela niekados netrukdė jos blaiviam protui: padavėjas atsiprašė sumaišęs sąskaitas ir paslaugiai atitraukė kėdę, draugei stojantis.

– Beje, – pridūrė atsisveikindama, – jei ta Žirmūnų ragana atsisakytų išklausyti, – jai kartais užeina, – pagąsdink mokesčiais ir bauda už nelegalų verslą. Ir dar pasakyk, kad Gyvūnų globos draugija domisi, iš kur ji gauna šikšnosparnių kauliukus.

Žirmūnų ragana (beje, besidominti dar ir šumerų bei majų kultūra) gyveno chruščioviniame penkiaaukštyje tuoj pat už „Marceliukės klėties". Net krūptelėjau įėjusi į apšnerkštą laiptinę – ji buvo tokia pat, kaip kažkada nuomoto buto: gyvenau jame porą metų, kol nepabrango nuoma ir šildymo kainos.

Laiptų aikštelėje ant radiatoriaus snaudė juodas kati-

nas. Mane pajutęs jis taip staigiai atsimerkė, jog geltonos akys tiesiog pakibo prieblandoje. Mostelėjau rankinuku, jį baidydama, bet katinas tik pašiaušė gūbrį ir piktai dėbtelėjo ore pakibusiomis akimis.

Paspaudžiau skambutį.

Tylu. Tik jaučiu, kaip pro durų akutę kažkas ilgai ir nesusimąstydamas į mane žiūri – tarsi į tvenkinį, virš kurio vėjo pagriebti sūkuriu sukasi lapai.

Pabandžiau pro akutę dirstelėti, bet iš ten dvelktelėjo tik šaltis ir sapno tamsa.

– Ko nori? – bakstelėjo kažkas į nugarą.

Atsisukau.

Prieš mane, atkraginusi smakrą, stovėjo senutė su salotų krepšeliu. Atkišusi nesuskleistą skėtį, nuo kurio varvėjo sunkūs juodo vandens lašai, vėl ruošėsi durti man į nugarą įkyriai blizgančiu smaigaliu.

„Lauke taigi nelyja“, – pamaniau, išsisukau skėčio ir sumurmėjau:

– Man reikia ponios Epifimijos!.. Sapnų aiškintojos. Būrėjos. Šumerų žiniuonės!..

Senutė sukikeno, užsidengdama burną raukšlėtu kumščiu. Blykstelėjo metaliniai dantys.

– Aš – ponia Epifimija! – tarė pasididžiuodama.

– Tai... – numykiau, skersuodama į aklinas duris. Tikėjausi, kad senoji ponia priims mane darbo kambary, prie stalo, užtiesto juoda gelumbe, žvakės šviesoj kraupiai šmėkščios vaškinės užkalbėtos figūrėlės ir joms persmeigti skirtos didžiulės, ylas primenančios adatos.

Senutė, sugavusi mano žvilgsnį, kažkodėl supyko, su-

trepsėjo kojomis ir taip pakratė salotų krepšį, kad iš jo išlėkė sraigė ir nukrito man po kojomis.

– Nė nemanyk, kad įsileisiu!.. – sušnypštė, skėčiu durdama į duris. – Pirma pasakyk, ką sapnuoji!..

Pasakiau.

Senutė išklausė susiraukusi, su lengva pašaipa veide.

– Literaturščina, – burbtelėjo, švilptelėjo katinui, šis dryktelėjo nuo radiatoriaus ir smuko pro jos kojas tiesiai į prasivėrusių durų plyšį, geltonos akys su miegančiais šumerais nuplaukė iš paskos.

– Tai kas gi manęs laukia?!. – suklikau, kabindamasi slidžių turėklų.

Senutė dūrė mano pusėn skėčiu – smaigalys net sukibirkščiavo – ir suriko:

– Mėnulis, paskerstas danguje tarsi paršas, ir tūkstančiai katinų pakaruoklių, besisupančių vakare ant elektros laidų!.. Literaturščina tavęs laukia, literaturščina!..

Prieš užsitrenkiant durims, spėjau pamatyti, kaip koridoriaus tamsoj žaliais trūnėsiais švyti sienos, o iš virtuvės, ošdama kaip suaudrintas miškas, atsirita juoda banga.

Durys paukštelėjo, sulaikydamos ir bangą, ir jūros žvaigždėmis pavirtusius salotų lapus. Akutė pažvelgė į mane kaip nusivylęs egzaminuotojas. Netgi girdėjau jo duslų murmesį, gožiamą popiergalių šlamėjimo; taip į šaltą smėlį gūra bangos, pučiant šiaurės vėjui.

Šikšnosparnių kauliukus ir mokesčius, aišku, pamiršau.

Tolimas Viešpatie!..

Apsaugok akmeningą atšiaurią žemę: ten žiema iš-

siskleidžia kaip didelė nėriniuota nosinė ir vasara vysta po saule, kvepėdama karčiai, ir akmenys nesapnuoja, pilki kaip senstančios krūtys, kur paukščiai tik šmėkšteli, ir nesuprasi, šešėliai tai ar žodžiai, besiilgintys Kūno, kur viskas – Tavo sapno dalis... Apsaugok mano sielą, tolimas Dieve.

Ponas Zigmantas dar gana jaunas, turbūt neturi nė keturiasdešimties, bet prapliko, matyt, jau dvidešimt penkerių, o solidų pilvuką įsitaisė nesulaukęs nė trisdešimties. Žinoma, nei plikė, nei viršsvoris nėra nuodėmė, nepaleisi įkandin akmenio.

Stovėdamas prie baro, ponas Zigmantas perka dvi taures raudono vyno; orumas spinduliuoja ne tik virš jo pakaušio, bet ir virš banknoto, kurį kiša barmenui.

Imu pasakot apie tolimą Aukštaitijos miestelį ir senąją trobą, kurią dažnai sapnuoju, pavirtusią apstulbusia senute kur nors prie „Stiklių“ viešbučio, livrėjuotas durininkas ir du fikai paniekinamai į ją žiūri, o aš stengiuosi jos nepastebėti, nors atrodau ne ką geriau – nesipraususi, tik pirštais persibraukusi plaukus, kankinama pagirių, sąžinės ir blaivios, kaip stiklas aštrios vidurdienio šviesos, bėgu tolyn, link Bernardinų skersgatvio, kur nuomoju palėpę (šeimininkė nesukalbama kaip harpija!), nors turėčiau kartu vestis ir senąją, nesigėdydama nei jos pajuodusių rankų, nei prijuostės, aptaškytos kiaulių jovalu, Dieve Dieve, betgi tai neįmanoma!..

Ponas Zigmantas krenkščia sukiodamas taurę.

Neseniai, būdamas rajone, klausėsi jauno kaimiečio iš-

pažinties, ir ji padarė jam didelį įspūdį. Jeigu visi gyventų kaip tas išverstakis, apglušintą pūgžlį kiek primenantis vyrukas, manė ponas Zigmantas, idealizmas, jei ir nevešėtų, tai bent turėtų dėkingą dirvą.

Jaunasis kaimietis negeidė jokio idealizmo, tiesiog troško paprastai, normaliai gyventi – turėti žmoną, su kuria būtų smagu per Žolinę pereit miestelio gatve, apkuoptus namus ir mašinėlę; tegu ir apdaužytą, ale užtat kaip gerai su šašlykais pavažiuot prie ežero ar prie kokio kito vandens!..

Bet argi tai nėra idealizmas?

Paprastai gyvenęs, paprastai numirsi, o prisikėlęs stosi prieš paprastą Viešpatį, belaukiantį prie didelio vandens su ilgu iešmu rankose.

O gal paprasčiau nė nemirti.

Ponas Zigmantas patampo pilvą veržiantį diržą, bet, užuot jį atleidęs, atlaisvina kaklaraištį, išmargintą šizofreniškais rutuliukais.

Ak, ne taip ir svarbu, ką jis pasakys – daugiau pasako ženklai, spindintys virš apvalios plikės. Nejaučiu nei nuostabos, nei graudulio, nei noro atsiverti, tegu ir be žodžių.

Dar prieš sutikdama Harį, lankiausi privačioje psichiatrijos klinikoje pasitikrinti nervų – ten dirbo jautriojo Šveiko pažįstamas daktaras. Tuomet gyvenau gerai – turėjau nuolatinį darbą, padorų atlyginimą, prieraišų draugą, nuomojau butą „miegamajame“ rajone. Tik kažkodėl vakarais galvūgaly atsirasdavo mažas juodas šunytis, toks lyg ir sergantis, sulipusiais kailio plaukais, retkarčiais nu-

sičiaudintis ir sudrebantis lyg iš siaubo, lyg iš šalčio. Norėdavau išmesti jį pro langą, bet bijojau raudonų nemirksinčių susnos akių.

Daktaras nieko nerado, liepė gerti B grupės vitaminus ir pakeisti aplinką.

Et!.. Privatininkas, o kvailys. Pakeitusi aplinką aš būsiu niekas. Mano darbo vietą mielai užimtų koks nors plunksnagraužis. Vis dėlto didžiausias šalies dienraštis!.. Kas, kad mano recenzijos menų puslapy nuo akademinio stiliaus nutolusios kaip Žemė nuo Mėnulio ir veikiau primena žaismingus plepalus, kas, kad vienas tokis kritikas keikiasi vadindamas jas „literaturščina“ – jis tegauna trečdalį mano atlyginimo, nors dirba rimtame meno organe ir akademinio stiliaus jam pavydėtų universiteto profesorius.

Nulipau balto marmuro laiptais, atsirėmiau į vartelius ir užsirūkiau.

Ant klinikos stogo, panašaus į baltą cukraus galvą, styro apledėjęs vėjarodis, metalinis gaidys, ir žvanga vėjyje tarsi giedodamas.

Šoninės durys atsidaro taip smarkiai, lyg ketindamos nulėkti nuo vyrių. Bet nulekia tik balta lentelė su užrašu „Laboratorija“, per ją neskubiai, kaip vėliavą iškėlęs uodegą, peržengia riebus rainas katinas, paskui pasirodo liesas, nešvaraus slaugės chalato aptemptas užpakalis ir juodos medvilninės kojinės iki pusės blauzdų, šmėkšteli mėlynai pilka kojų oda, o kas toliau, aš nežiūriu, nusuku žvilgsnį, bet visgi pasidingoja, kad slaugė be kelnaičių, oda, vėjui užplėšus chalatą, švyti kaip jūros druska, ir

nuo melsvo vėjarodžio, gūsio pagautos, pažyra aštrios sniego kruopos.

Slaugė, o gal sanitarė atsisuka, pasiremia ant šluotkočio ir ilgai žiūri į mane – suvytusi, druska pabarstyta plekšnė neįskaitomomis akimis, neigte neigdama įsitikinimą, kad privačių klinikų personalas – net išviečių valytojos – turi atrodyti respektabiliai.

Ji pasikaso šlaunį ilgu mėlynu nagu ir taria žiūrėdama į varną ant šakos:

– Pavakariams mes gauname ananasų.

Patenkintu žvilgsniu apmetusi snūduriuojančią kliniką, pridūrė:

– Aš visai nebijau Paskutiniojo teismo dienos, visai!.. Mes pakilsim į dangų su visu pastatu. Ir žinai ką?.. – ji palinko į mano pusę kikendama ir gudriai dėbtelėjo maža akute. – Žinai, kas tavęs tada lauks?!.

Suklusau. Kas gi?

– Ogi mes aptriesim jus visus ananasais!.. Visus žemai pasiliekančius!.. – suklykė drebėdama, šluostydamasi nuo smakro tįstančias seiles. – Aptriestų į dangų nepriima!..

Iš klinikos išniro dvi baltos sielos – šviesiaplaukės seselės. Priskrido kaip tylūs, bet ryžtingi angelai ir čiupo slaugę už parankių. Netarę nė žodžio, tik blykstelėję ledo šaltumo akimis, nusitempė slaugę takeliu: klykdama ji spyrėsi kojomis į žemę, bet žemė nenorėjo suteikti beprotei atramos, ir moteris atrodė panaši į virtuvėn velkamą ilgą plokščią žuvį, uodega daužančią žvyrą.

Apledėjęs gaidys ant barokinio klinikos stogo gailiai žvangtelėjo ir pasisuko į šiaurryčių pusę.

Baigiau rūkyti, įmečiau nuorūką į balto akmens vazą ir bėgte pasileidau į troleibuso stotelę. Laukė darbas, kuriame paranojai nebuvo vietos.

Išėjusi iš „Alitos" vynų parduotuvės, ant Pilies gatvės akmenų pamačiau atsiklaupusią senąją – žemėtu sijonu, apie koją apsisukusia žliūge, raudonais nuo jaunų usnių pirštais, nutvilkė gėda, kad ji taip nemoka prašyti išmaldos, klauptis reikia ne gatvės vidury, o prie parduotuvės durų, ir nekosėti taip sprangiai ir nepertraukiamai – juk išmaldos davėjas laukia padėkos, – bet ką tu gali išaiškinti medžiui, kuris tegirdi savo kinivarpas ir teatsimena šaknimis siurbtą požemio vandenį, telieka griebti senę už rankos ir tempti tolyn, pro griūvančius senamiesčio namus didelėmis langų kiaurymėmis ir tylinčius kiemus, toliau nuo kavinių, nuo ŠMC, nuo „Yves Roche" parduotuvės, kol pajusiu, kad guliu įsikirtusi nagais į parko suolo atkaltę, vakarykštė sėkla tarp šlaunų virsta sausomis žiedo dulkėmis ir kad Harį paskutinįkart mačiau prieš pusmetį, su dailute blondine, panašia į cukrinį amūrą.

Ir nors snaudžiau, rodos, neilgai, vos porą valandų, dulkiant šiltam birželio lietui, po užpakaliu nebėra nei rankinuko, nei maišelio su naujomis pėdkelnėmis. Trauk juos devynios, pinigų rankinuke vis tiek nesinešioju, užsikišu už liemenuko, vasarą tai visai patogu, gaila tik paties rankinuko – prisiminiau, kad jį dovanojo Haris, jį ir didžiulį avokadą, perrištą raudonu kaspinu.

Ko aš čia guliu?.. Ar seniai?.. Netgi nebuvau vynų parduotuvėj?.. Netempiau už žemėtos letenos senosios?.. Ir

kur aš ją tempiau?.. Į savo palėpę mažyčiu stoglangiu, margu nuo balandžių kako?.. Į barą pas Sonatiną?.. Prie Vilnios ties Dailės akademija – su Hariu ten lesindavom įžūlius gaigalus ir apžiūrinėdavom tilteliu einančių moterų kojas: Hariui labai patikdavo stamantrios kolūkietiškos blauzdos, tokios, kaip statulos ant Žaliojo tilto.

Įsitveriu suolo ir atsikeliu, drėgna nuo lietaus ir nuo alkoholio garų, kurių pilnas visas parko oras.

Skurdžiausia žolė, menkiausias vabalas žino sapno reikšmę, o mes bandome išsiaiškinti per būrėjas, bepročius, psichoanalitikus ir sapnininkus, bet taip niekada ir nesužinome, nei kas yra sapnas, nei kas yra gyvenimas, o mirtis, nelyginant elektros laidas naktyje, dūzgia kaip nematoma bitė, ir kai nemoki apdainuoti gyvenimo, imiesi mirties.

Nei šitas rausvas vakaras kaip susigėdęs angelas virš miesto, nei skenduoles žoles plukdanti Vilnelė, nei brendžio garai parke, didelėj žalioj ligoninėj, nėra vien mirtis arba vien gyvenimas.

Beprotnamis, betoninis penkiaaukštis Žirmūnuose, senamiesčio palėpė, sterilus „miegamojo“ rajono butas, Hario dvarelis su vonia kripta, kambariai, tvarkingi iki šleikštumo ar primenantys vagių įsilaužimą, rytas, vakaras, eilėraštis, protokolas, namai, kalėjimas, tyrai, ligoninė, skaistykla.

Argi nekeista, pakėlus apspangusią galvą nuo stalo, prirūkytos kavinės kampe pamatyti seną nešvarią kaimietę,

ten, prie blėstančio židinio, prie nebeįžiūrimų prieblandoj paveikslų – betgi ten ne paveikslai, ten nuo drėgmės atsiknoję tapetai, ir ne poetų mailius verpetuoja prie stalo, – lietuje ošia juodos obelys, ir man galvą skauda ne nuo klaikaus kokteilio „degtinė-alus-šampanas“, o nuo smalkių, nes vėl per anksti uždariau krosnį, ir pusiau kliedesy mėklinasi įvairiausi ateities vaizdiniai: scena, pianinas, taurė ant baltos staltiesės, o gal ant sniego, juodi ūsai, šviesios garbanos, prisegamos kojinės, vaisių parduotuvė, balsas, vardijantis kainas.

Kaip gera būti namuose, nebylioj saloj, kuriai Dievas nedavė kalbos ir viso to, kas su ja susiję – pranašysčių, priekaištų, raudų, paslapčių išdavimo, gyrimosi.

Ir sapnų reikšmės čia turi ne daugiau svarbos, kaip garuojanti rasa, sėklas barstantys daržo kiečiai ir laumių plaukus nešantis vakaro vėjas.

griežlės giesmė

„Dieve, ir kada aš nustosiu vėluoti!..“ – graužiama sąžinės Alba įsmuko pro lengvosios atletikos maniežo duris; jau girdėjosi džiaugsmingas choro giedojimas, iš tolo primenantis jūros bangų griaudėjimą. Antrindama jam, lauke prapliupo netikėta liūtis, ir Alba krūptelėjo: jai pasirodė, kad stebuklingai išvengė užtarnautos bausmės.

Maniežo pakrašty, prie nustumto į pasienį gimnastikos „ožio“, tarsi liepsnojantį krūmą išvydo raudonplaukę Editos galvą. „Neparašiau eilėraščio jų laikraščiui!..“ – išsigando Alba ir pasislėpė už pagyvenusios moters nugaros. „Neprincipinga ištižėlė“, – sukoneveikė save. Negi taip sunku eilėraščiu pašlovinti Viešpatį?.. Juolab Jis turi tiek daug vardų ir pavidalų!..

Jos akys užkliuvo už invalido vežimėly sėdinčio vyro, šalia pasistačiusio masyvų ramentą iki blizgesio nuzulinta rankena.

– Atiduok dešimtąją dalį bažnyčiai – ir tu atgausi viską šimteriopai!.. – šūkavo pamokslininkas ant scenos, ret-

karčiais apžiodamas mikrofoną. – Bet, aišku, bus geriau, jei duosi tiek, kiek gali!..

Jis nepasakė „viską“, bet Albos rankinukas po pamokslininko žodžių susigūžė tarsi gyvas ir dar labiau sumažėjo, atrodė, tuoj pavirs antracito grūdeliu.

„Ar likti šiandien be burokėlių salotų ir sriubos, ar ne?..“ – susimąstė Alba.

„Ką reiškia sriuba prieš dieviškąjį džiaugsmą!..“ – nusprendė lupdama nepasiduodančią rankinuko sagtį, ir popierinis pinigas, šlamėdamas angelo sparnais, nusileido į patarnautojo atkištą vytelių krepšį, savo dydžiu panašų į tuos, naudojamus nešvariems skalbiniams dėti.

Alba užsimerkė trokšdama nugrimzti į harmoningą šviesą, bet užmiršti nesisekė.

Paskutinių pinigų buvo gaila, ir tiek.

Alba supyko ant savęs.

„Tikėjime, menkesnis už garstyčios grūdą!..“ – rūsčiai pagrūmojo susitraukusiam į špygą rankinukui, į kurį dabar nebūtų tilpę nei paskaitų konspektai, nei į popierių suvyniota varškinė bandelė, nebent pilku paukšteliu pavirtusi siela.

Liūtis nesiliovė – jos šniokštimas užgožė prie mikrofonų tarsi margos verbos linguojantį chorą, salė suposi kaip užkimštas butelis atviroje jūroje, pamokslininko žodžiai, skambtelėdami lyg vario monetos, skendo gaivalingame Dievo balse.

Alba prisiminė žydinčias obelis po studentų bendrabučio langais. Dabar, liūtyje, jos turbūt panašios į permirkusias pamerges, o viena, žemėtomis šaknimis, ant

kurių kur ne kur plazda prilipusi balta žvaigždė, kyla į dangų, į ūksmingą jaunikio glėbį.

Alba nenorėjo galvoti apie tai, kad čia ją atvedė vienatvė. Ji vėl pagrūmojo susigūžusiai kaip griežlė sielai ir pagrasino nubausianti ją vakare dideliu skirsniu iš Pakartoto Įstatymo knygos, nors nei leksikologijos, nei fonetikos pratimai dar nebuvo paruošti, ką kalbėt apie neperskaitytą Dantę.

Griežlė čirptelėjo, bet taip tyliai, atrodė – choro muzikantas derina stygas.

Jis nebuvo gražus, tas muzikantas: storokas, šviesiaplaukis (šviesiaplaukių Alba nemėgo), o ir prapliupdavo juokais kažkaip atšiauriai ir ne vietoj – tas Albai irgi nepatiko, jai prie širdies buvo tvarkingi žmonės. Apskritai čia nebuvo nei gražių vaikinų, nei vyrų, ir Alba kažkodėl vis prisimindavo Baltušio raštus, kur pavasarininkų susirinkimuose sėdėdavo mergos, kurioms ko nors trūkdavo – tai dailesnės nosies, tai apskritesnio užpakaliuko...

„O ko man trūksta?“ – išsigando Alba.

Ne gumos klijais suklijuotas batelio kulnas ir ne nušiuręs rankinukas buvo baisiausia. Jeigu ją suptų ir ištisas pulkas šlamančių cherubinų, Alba nežinotų, kokios spalvos ir manieros dabar madingos, kaip restorane naudotis šakute žuviai ir prieskonių buteliukais bei padažinėmis, kokio vyro jai stvertis, kad nebūtų nusižengta nei horoskopams, grūmojantiems, jog Liūtas su Jaučiu – ne pora, nei aplinkinių dėmesiui.

Alba troško nuodėmės, nesistengdama jos nei atpažinti, nei įvardyti. Jai atrodė, kad tai tokia pat liūtis, kuri

gruma už stiklinių sienų, bet netruks praeiti, ir liks tik drėgnos žemės ir atsigavusių lapų kvapas.

Noksas ėjo kiek atsilikęs, ir ji jautė jo kvėpavimą į ausį, beaistrį ir lygų, dvelkiantį mėtine karamele.

Prie troleibusų žiedo pamatė Editą – vėjas plaikstė jos plaukus tarsi gaisro liepsnas. Alba krūptelėjo, o išgirdusi pasisveikinimą, vos nesileido į kojas.

– Tavo draugas? – reikliai pasiteiravo Edita. – Ar jis buvo pas mus?.. Ar jis įtikėjęs?..

Albą nupylė karštis.

– Kodėl neatneši eilėraščių? – kibo „liepsnojantis krūmas“. – Mes gerokai praplėtėm literatūrinį priedą!..

Alba puolė prie atvažiuojančio „ketvirtuko“, net nežiūrėdama, ar Noksas seka iš paskos, ir tik klaktelėjusi ant saulės įkaitintos sėdynės išsigando, kad jis bus atsilikęs ir įlipęs, tarkim, kad ir į troleibusą, važiuojantį į Valakupius.

„Kas tada užmokės kavinėj už pietus?..“ – išderintu smuiku užgriežė griežlė. Alba užsimerkė.

„Jis manęs nemyli. Sargių pakelio nepraplėšia jau mėnuo...“

Troleibusas trūktelėjo.

Alba atsimerkė.

Nokso šalia nebuvo. Ji giliai įkvėpė, lyg tvardydamasi, kad nepravirktų, ir buvo benusukanti žvilgsnį į langą, – pro šalį kaip tik slinko ilga, vijokliais apaugusi ligoninės tvora, – kai išgirdo nesudrumsčiamos ramybės kupiną balsą:

– Tau užpakalis prikeps, katinėli. Sėdynės kaip įkaitusios skardos. Ar ne geriau pastovėti?..

Alba atsisuko, ir Noksas, kuris visąlaik buvo jai už nugaros, kiek pašaipiai pasitiko jos išsigandusį žvilgsnį.

Alba skubiai nusišypsojo, kilstelėjo nuo sėdynės ir pasibruko po apačia suknelę, tarsi susiglamžiusi gėlėta viskozė būtų skaistybės šarvas ir galėtų apsaugoti nuo karščio, ugnies stulpu kylančio iš pragaro gelmių.

Ji prisiminė žydinčias obelis, jų žiedus rožiniais viduriukais, į kuriuos su pertrūkiais, lyg dusdama kvėpavo pailsusi prietema; tarp jos trūksmingų atsikvėpimų kažkas sušvisdavo, tarsi šis pasaulis irtų per siūles ir matytųsi kitas, pilnas auksinės šviesos.

Alba žvelgė iš bendrabučio balkono žemyn, trumpam pamiršusi aukščio baimę, eilėraštį parašyti jai niekaip nesisekė, Dievo ir šventųjų vardai girdėjosi vis tyliau ir vis labiau grimzdo į prietemą, užtat kažkoks paukštis, mirguliuodamas nežemiškų spalvų plunksnomis, panašus ir į povą, ir į undinę, plaukė artyn, tik jo giesmė, spindinčio šilko čežėjimas, visai netiko literatūriniam Editos laikraščio priedui.

peteliškių sparnai

Moteris, sudėjusi rankas į skreitą, sėdėjo besileidžiančios saulės šviesoj ir žiūrėjo, kaip prie kojų palengva sėlina šaltas namo šešėlis.

Pagirio dobilienoj lyg iš aukso išlietas stabas stovėjo karvė, rami, matyt, pamelžta ir pagirdyta, tik retkarčiais mosteldavo švytinčia uodega, vaikydama mašalus, kurie tarsi pragaištingojo metalo dulkės sūkuriavo aplink raguotą galvą.

Moteris pasislinko. Namo šešėlis, ką tik dūręs jai į šoną aštriu kampu, pasiliko vietoje, tik smaigalys blykstelėjo kaip peilio ašmenys.

Moteriai toptelėjo, kad senatvė veikiausiai panaši į sočią karvę dobilienoj: gyvulio akys šiltos ir seklios kaip smėlėtas kūdros duburys, virš vandens tarsi vėlės plakasi didelės pilkos peteliškės, ir jų tiek daug, kad sunku įžiūrėti negilų duburio dugną.

O paskui moteriai dingtelėjo, kad jos gyvenimas nėra pernelyg nusisekęs.

„Nei tų vyrų per daug, nei jų malonės ženklų, – pamanė pasitraukdama šalin nuo šalto šešėlio smaigalio. – Gal tai kaip lietaus šuoras – nepataikei laiku atsistoti, ir džiūk kaip pelynas po balkiu..."

Malonės ženklais ji laikė pasisėdėjimus lauko kavinėse siurbčiojant raudoną vyną kaip karštą kieno nors gyvastį, gėles – dienų atspindžius, aukštakulnius batelius, kurių smailūs kulniukai caksėjo į grindinio akmenis kaip mažiausių paukštelių snapai, liūdną rugpjūčio šviesą artėjančiame prie žemės danguje.

Moteris buvo laiminga, pati to nežinodama, nes malones dovanojančiuosius slėgė tai, kas pasikartoja – dangus, pragaras, dievai, angelai ir moterys.

Bet laimingoji sėdėjo susirūpinusi ir nejuto, kaip per basas kojas braukia minkšti ir dulkini angelo marškiniai.

Jai skaudėjo širdį, kad kaime likęs brolis iki šiol nepasidarė nei akmentašiu, nei karstadirbiu. Netgi staliaus pameistriu nesugebėjo įsitaisyti. Prieš akis jai kartais šmėkšteldavo aukštas vyras pilku kostiumu, švariai nusiskutęs, nekvepiantis „Kenzo pour homme", bet ir nesmirdintis nešvariomis kojomis bei česnaku. Jis buvo itin nekalbus ir nesišypsojo, bet moteriai vaizdinys patiko, tuoj pat būtų šokusi virti jam kavos.

O tam, kuris neseniai išėjo į miestelį, net nenusiavęs sunkių kerzinių batų ir nenusivilkęs marškinių su išplitusiomis kaip piktžaizdės prakaito dėmėmis, kavos ji nė nemanė siūlyti – juolab su grietinėle ir šviežiais sausainiais.

Vienkiemis geso po tuščiu dangum kaip vilkdalgio žiedas tamsai užplaukus, ir moteris krūptelėjo prisiminusi

plytinį namą miesto pakrašty, vienišą troleibuso balsą vidurnakty, šviesos ratą ant atskleistos knygos.

Jai pasirodė, kad toji būtis tariama, ir rytoj, išvažiavusi iš vienkiemio, ji neras nei plytinio namo, nei troleibusų stotelės prie jo.

„Tai kur aš tada važiuoju?..“ – pagalvojo nebesigindama šešėlio, kuris gulė ant kelių kaip sunki švino plokštė.

Karvė sumykė, jai atsakydama, ir moteriai pasidarė nejauku, išgirdus senatvės balsą taip arti.

„Ne, ne, niekur aš nevažiuoju, – išsigandusi pamanė. – Kodėl turėčiau keisti tai, kas tikra, į sapną?..“ Atsibudus apima toks nemalonus jausmas – atrodo, lyg iš karštinės patalo būtum pakilus, bet sveikata atrodo laikina ir jėgų grįžimas nedžiugina.

Viešpatie maloningas, bent jau tas Simonas būtų akmentašiu pasidaręs. Dailintų smiltainio plokštes ir juodą granitą, kapinių akmenys giedotų po skaptu kaip atogrąžų gėlės. „Nesvarbu, kad jų giedojimą tik aš ir tegirdėčiau“. Mirtis, sedėdama ant skapto dar nepaliesto luito, blyškiu nagu pastuksentų per seniai užgesusią, bet lūpose tebelaikomą cigaretę, ir pelenai kaip pilki miltai nubyrėtų į mėlynos suknelės sterblę, tarsi į užšalusią vandens akį.

Širdį jai nusmelkia neaiškus graudulys, ir moteris, semiama prieblandos, sunkios ir tirštos, dukslios tartum audeklas, pajunta, jog yra pasiilgusi plytinio namo, šviesos rato ant rašomojo stalo ir lovos raudonu užtiesalu. Kavos puodelio ant žemo staliuko ir peleninės nudaužtu kraštu, ištikimai tebesaugančios kelias pageltusias

nuorūkas. Vėl nėra karšto vandens, ir paklodę, kurią moteris skubiai pakeičia, teks, susukus į gniutulą, įkišti į tuščią prieškambario spintelę. Jisai guli tylėdamas, nors ką tik deklamavo Bilhaną, ir moteris, atsisėdusi ant lovos krašto, nugara jaučia nykstančią nukirsto medžio šilumą.

„Aš pati norėjau būti malonės ženklas", – moteris susigūžė ir įtraukė pečius; jai atrodė, kad prietema iš minkšto audeklo gali kaipmat persikūnyti į svyruojantį ir girgždantį sausuolį.

Bet pasaulis jau turėjo susikūręs savo malonės ir pragaišties ženklus. Jam nereikėjo aistringų Bilhano posmų. Reikėjo akmentašių, karstadirbių ir kaspinrašių, liūdnų kalijų ir nekaltų lelijų, palankiai nuteiktos mirties, – jinai nelakstys kaip maro dvasia, iškišusi geltonas iltis, ne, ji lankysis tartum neįkyri ir supratinga kaimynė, vienąkart – degtukų, kitąsyk – druskos.

Šilti smėlio kauburėliai kapinėse.

Tu – mano vėstantis karstas, pusdievis mediniu falu, graudi lietuviška dulksna, rojus po nuodėmės. Mus kiekvieną minutę gali užklupti rūsčios Dievo akys.

Rytoj aš sugrįšiu į tikrąją būtį, tegu ji ir bus panaši į karštinės patalą, o nykus troleibuso balsas vidurnaktį nepriminis teisingumo angelo trimito.

Sausos lūpos, drėgna paklodė.

Kitokia vienatvė.

Ne vilkdalgio žiedas ners į prieblandą, ne romi senatvė šauksis iš saulėlydžio nutviekstos dobilienos.

Ant plytinio namo palangės tūps šešėliai, nepanašūs

nei į paukščius, nei į angelus, žmogaus kūriniai, nerandantys poilsio vietos. O viduje švies tik raudonas lovos užtiesalas, tik cigaretės ugnelė tamsoj.

Sidabrinis liūdesy, aukso lietau, matinis perlo baltume, šaltas vidurnakčio šilke – metaforos, tolimi vaiduokliai, uždenkit savo sparnais tą niekingą ugnelę.

tobula padermė

Klaros Marijos M.,
marksizmo-leninizmo dėstytojos,
atminimui

Priešais mano kambario langą žioji tuščias palėpės langelis. Ant plačios atbrailos – žinoma, jeigu nelyja – dažnai matau bjaurų rudą katiną, nusipenėjusį kaip meitėlis. Žiūriu į jį dažnai, bet nereiškia, kad gėriuosi – tiesiog galvoju, ar žmonės, su kuriais išsiskiri ir niekados nebesimatai, nepavirsta į štai tokius patenkintus savimi gyvūnus?..

Kažin, ar tas katinas nepamiršo banko operacijų?..

Kaip užpildyti blanką, naudotis kompiuteriu, rasti reikalingą kodą, skaičiuoti banknotus, keisti valiutą?..

Argi taip jau nenatūralu matyti už kasos langelio mandagiai jus aptarnaujantį katiną?.. Driežai ir voverės tikrai nėra tokie lipšnūs, apie šeškų padermę nė nekalbu. Katinas, nors riebus ir rudas, vis dėlto buvo gerai išauklėtas; spausdamas alkūnę, nuvesdavo iki staliuko ir užsakydavo

vyno, sodo namelyje iškepdavo dešrelių ir stengėsi, kad apie tai nesužinotų žmona, baisi isterikė ilgais nagais.

Man netgi gražu, kai jis prausiasi, pakėlęs uodegą, ir įtariai spokso į rausvai mėlynas pižamas, sukančias ratus aplink rododendrų klombas. Beveik norėčiau būti katė.

O štai ponas, kuris gyvena kaimynystėje, man nepatinka. Niekaip negaliu suprasti, kokiai padermei jis priklauso. Primena tai reptiliją, tai skaliką, tai fizikos mokytoją, kuris negalėjo pakęsti mokinių tuščiais, nesukoncentruotais žvilgsniais, todėl vis rėkdavo ant manęs. Nors milžiniškai Mendelejevo lentelei žmogaus protas visai nerūpėjo. O man nerūpi jos elementai. Helis ir azotas nėra sudedamosios tiesos dalys. Netgi deguonis. Tiesa dusinanti ir baisi, ja nepakvėpuosi.

Oho, kaip trenkė durimis!.. Ponas fizikas, kas gi daugiau. Išėjo, apsuptas tranų ir bičių, dūzgiančių širšių ir kraujasiurbių mašalų. Triukšmas baisus, negalėsiu rašyti „Tvarkos istorijos“!.. Ir kuriems galams toks nesveikas išdidumas, juk ne Seimo narys ir ne laidotuvių agentas!.. O kaip apsirengęs!.. Storapadžiai batai, tamsiai žalias kostiumas, pirštinės, skrybelė, pypkė, akiniai nuo saulės, portfelis iš krokodilo odos – ne portfelis, o tikras krokodilas, klaikiai čiaukšintis užraktu!.. Blogas skonis ir didybės manija. Juk nuo seno žinoma, kad nėra elegantiškesnės spalvos už rausvai mėlyną ir patogesnio drabužio už pižamą. („Tvarkos istorijoj“ aš tą pažymėjau.)

Ką jis mano tuo dabitiškumu pasieksiąs?.. Gal trokšta sužavėti vyr. gydytoją?.. Tada jam nepasiseks. Vyr. gydytoja – plieninis žmogus. Sausa kaip lenta, nekalbi, dvel-

kia tik ūkiniu muilu ir su nepasitenkinimu žiūri į klyksmus bei ašaras. Puiki moteris! Be to, ji pedantiškai tvarkinga. Tas mane visuomet nuginkluoja. Gi ponulis, panašus tai į fiziką, tai į šveicorių, tai į nudyžusį kvailį, vadinantį save menininku, mane neramina kaip netikęs žmogiškosios padermės egzempliorius. Negalima taip dažnai, nesistemingai, nepadoriai keistis!.. Imtų pavyzdį iš žvėrių ir naminių gyvūnų. Štai rudasis katinas – jis jau niekuomet nebeatvirs į žmogų, bet tas visai netrukdo jam nei aptarnauti klientus banke, nei pietauti restorane, nei mylėtis (šituos nagų brėžius ant sėdynės aš turbūt amžinai nešiosiuos). Žvėrių padermė kur kas tvarkingesnė ir padoresnė už žmogiškąją. Todėl jiems ir priklauso ateitis. O tai, kad jūs, pone, bandot pasiversti skaliku arba katinu, ne tik bjauru, bet ir gėdinga – taurų žvėries pavidalą tamsta naudojat vienam vakarui arba nakčiai kaip chalatą ar kelnes, nulygintas iki tokio aštraus kanto, kad įsipjauti galima.

Tamsta pats man didžiai bjaurus, todėl nusispjaunu triskart į tamstos pusę ir sėdu rašyti „Istorijos", nes man reikia ne tik suklasifikuoti padermes ir atrinkti tinkančias ateities pasauliui, bet dar ir paneigti astralinius kūnus, dievus ir demonus, – tik pirma užtrauksiu užuolaidas, nes negaliu žiūrėti, kaip jie plazda nakties tamsoj, šiugždėdami brangiais aksomo ir brokato sparnais, kaip trykšta auksinė sėkla, žaižaruoja tarsi fejerverkas ir leidžiasi, palengva gesdama ir vėsdama. Bet kai aš rasiu įrodymus, kad dievų ir demonų nėra, jie išnyks, ir pasaulyje bus kur kas lengviau ir švariau. Tie fejerverkai visada bu-

vo sėslios ramybės priešai. Argi normaliam žmogui reikia fejerverkų?.. Tik pamišėliui, tik tokiam, kuris nežino, kam panaudoti savo protą ir savo laiką.

Nebraižykit stiklo nagais ir nedaužykit langinių – mano „Istorijai" jūs visai nereikalingi!.. O gal tai jūs, ponuli, pasivertęs šikšnosparniu?.. Aš turiu baisesnį ginklą už česnako galvą ar sidabrinį kryžių – turiu panieką, logišką panieką, kuri išsvilins jums akis ir nutrenks ant žemės kaip garuojantį skudurą.

O gal tai ledinė žvaigždyno kekė beldžia į stiklą, ledinis Dievo pirštas?.. Ne, žvaigždynai negali nusileisti taip žemai, sveikas protas man sako, ir Dievas negali, Jis prišalęs prie šakos kaip išbadėjusi zylė viduržiemį, ir atnešęs lašinių jos jau nebeprikelsi, tegu sau toliau akmenėja, tegu virsta į sidabrinį kankorėžį, kol tyliai nuluš ir prasmegs niekada neišauštančioj nakty.

Dievo neigti gal ir nereikėtų, Jis toks nekonkretus ir neapčiuopiamas. Štai jeigu Jis būtų toks kaip vyr. gydytoja, turėčiau arba mylėti, arba nekęsti.

Kodėl taip graudina tie kvaili spalio lapai, vėjo blaškomi pažeme, tuojgi lapkričio sniegas juos uždengs, ir jam nepasipriešinsi – tas, kuris sunkesnis, kuris iš viršaus, visados stipresnis, man reikia tą atsiminti, išskysti nevalia, juk „Istorija" dar neparašyta, padermė dar neatrinkta, dar neatrasta... ar aš kada nors pamatysiu tos padermės veidą paveiksle ar didžiuliame plakate, kaip atminty regiu du galingus barzdylas, prie jų besiplakantį plikakiaušį kalmuką ir ūsočių plieniniu kiteliu, tėvas, sūnus, šventoji dvasia, o kas ketvirtas, kažkurio tai „istoriją" aš mokė-

jau atmintinai ir skelbiau ją kitiems... pone, pone, bjaurusis fizike, šalin nagus nuo mano raštų, nesiremkit alkūnėmis į stalą, apversit lempą!.. Koks jūs žalias, glitus, koks dvokiantis!.. Koks veidmainys!.. Norite būti driežas – būkite!.. Katinas – labai prašom!.. Bet ne visi iš karto!.. Liaukitės nėręsis iš odos, nes ateities pasauly jums nebus vietos!..

Kur jūs nešat mano „Istoriją“, mano sielą?.. Tuoj pat atiduokit!.. Dieve šventas, sustabdykit gi jį kas nors!.. Sustabdykit!.. Jis neria pro vyr. gydytoją žalčio vikrumu, apibėga valytoją su kibiru kaip guvus skalikas, drėksteli pasipainiojusiai praktikantei katino nagais ir puola lauk, žvengdamas visa gerkle.

Jeigu tamsta, ponas prižiūrėtojau, nepasivysit jo ir neatimsit mano „Istorijos“, aš tikrai išeisiu iš proto.

Nepakęsiu, jei tobulos padermės atsiradimas bus siejamas ne su mano, o su jo vardu.

babelio volungė

Ak, amžiaus vaike, socialistinio periodo kūdiki!..

Ką atneš tau branda ir senatvė šitame pasauly, kuriame nebėra vietos tavo vaikystės prisiminimams – mėtiniams žirneliams po penkiolika kapeikų, kaip angelai rausviems paršeliams, ko gero, kaip angelai ir laimingiems, nes viralinėj dar nemažai likę iš fermos nugvelbto „kombikormo" (geroji teta Uršulė pasistengė, ji ten ne tokius laimingus paršiukus prižiūri), ir televizorius – dar neišprotėjęs, transliuoja iškilmingą Gegužės 1-osios paradą, ir Vėlinių žvakės – tik žvakės, o ne vėlės, praskaidrinančios baisią materijos tamsą.

Gaila tavęs, nes į brandą nešiesi ne pokario žygius ir dainas ir net ne perestrojkos vėliavas, o tik tą snūdų ir klampų aštuoniasdešimtųjų metų miegą, kai komunizmo pergalė atrodė visai netoli ir veikti jau lyg ir nebebuvo ko.

Geismai ir aistros dar nebuvo įgavę medžių ir debesų pavidalo, pasaulis kaip okeanas alsavo šalia, bet tau užteko kriauklės, ginančios ir globojančios.

Socializmo brandos kūdiki, nenusimink ir nenuliūsk, tavo laikas niūrus ir fatališkas kaip Baudelaire'o poezija, ir kaskart į jo tekstą pro slenkantį metų rūką skverbiesi su įstanga ir noru viską suprasti.

1. Rausvo ir laimingo paršo mirtis

Žmogaus mirtis panaši į keleivį, ateinantį vėlų vakarą vieškeliu ir nugulusiose dulkėse paliekantį bepirščius basų kojų atspaudus; paršo žūtis išlenda iš miško kaip juodas žvėris, kurio kontūrų niekaip negali įžiūrėti, net nesuvoki, bėga jis ar skrenda, ar slenka pažeme kaip debesis, rytą ant sniego jokių pėdsakų, tik raudonas saulėtekis skleidžiasi virš tvarto šelmens.

Paršo vėlė nukurna pusnynais į mišką kaip paklaikęs baltas zuikis, be kelio, be takelio, nieko nematydama – nei nukirstos paršo galvos prie pliko agrastų krūmo, nei geldoj garuojančių vidurių.

Butelis degtinės stovi čia pat, ant senos taburetės, puodely garuoja šiltas kraujas, ir motina bloguodama spjaudo už agrastų, nematau, bet girdžiu, kaip čirškia sniegas, pro atitirpusius plyšius galvas kelia nustebę asiūkliai, o tėvas rėkia: spjaudykis, spjaudykis, tik neprispjauk paršo galvai į akis, šaltiena bus karti.

Paršo dūšele, vargše bename, blyškesnė už drobulę, niekam nereikalinga, net aprieta šunų lapė, lėkdama pro šalį ir drabstydama karštas seiles, ir toji tavęs neužuodžia, kvykdama ir raudodama prašaisi priimama žemės, kaip

lapas, kaip kaulas, kaip juodas kraujas, kuris tave tebešaukia ir tebetraukia atgalios.

2. *Pienė prietemoj*

Pionierių vadove trumpais peleniniais plaukais, panaši į pienę prietemoj, kam išaugai prie šernų tako, ant molžemio, pažymėto kanopų įspaudais ir kiškių spiromis, sutraukytais laumių karoliais – pavakare juoda banda traukia girdyklon prie liepsnojančio vandens, gal norės pavirsti žmonėmis, gal pusdieviais, bet ir pusdieviai nenusimes sunkių kanopų, lips tiesiai tau ant širdies, bukagalviai, neskaitę graikų mitų ir nežiną, kad augalu pavirtusi Dafnė jau nebe jų, kad nendrė šventa, o hiacintas neliečiamas.

Eikit, kanopėti pusgalviai, eikit atgal į girdyklą, atvirskit šernais, kurių atminty tik šlapia dirva ir garuojanti žemė, riebūs vikšrai plūgo atverstoj vagoj ir drėgna miško išvarta, ir nieko pusiau dieviško, ir nieko pusiau zoomorfiško.

3. *Babelio volungė*

Girtuoklystė kaime buvo tokia įprasta, jog galėjo egzistuoti kaip komunizmo statytojo moralinio kodekso dalis. O komunizmas, kurį rytais ir vakarais nenuilsdamos verpė moiros ir kuris kaip purpurinis verpalas, nejudinamas nei vėjų, nei skersvėjų, sunkiai kabojo tuščiose dan-

gaus erdvėse, savo sauso šiuršenimo turėjo pripildyti jei ne visą pasaulį, tai bent didžiąją jo dalį – Kiniją ir Mongoliją, ir Okeanijos salas.

Mano tėvas, komunizmo statytojas, gerdavo ne daugiau už kitus, išgėręs nemušdavo namiškių ir nesiplūsdavo, tik miegodavo kapinių angelo miegu, prasižiojęs ir baltas, su juodais barzdos padaigsliais, panašiais į nulūžusias adatėles.

Todėl motinos sprendimas skirtis buvo baisus moralinio kodekso įžeidimas, to niekaip negalėjo suprasti nei Ancė, nei Marė, kurių vyrai girti siautėdavo kaip pragarai, mušdavo ne tik jas ar kolūkio veršius, kuriuos ganydavo už spygliuotų vielų, kliūdavo ir buvusioms, ir būsimoms meilužėms, ak Viešpatie, atleisk jiems, atleisk ir jų moterims, besikasančioms skaudančius šonus ir verkiančioms fermoj ant siloso stirtos kaip ant Babelio bokšto.

Kas nuspėjo, kas nujautė, kad jis grius, išbarstydamas dantis, akis ir ašaras, ir nebesusišnekės Ancė su Mare, nes viena taps krautuvininke, o kita bus viso labo savo vyro žmona, papjautų ir suvalgytų veršių vėlės plauks dangumi, blyškesnės už debesis, ir niekas moterų nebejungs.

Kodėl gi tu, mano motin, dar Babelio bokštui negriuvus, sugadinai savo gyvenimą?.. Niekada neturėjai namų, jie nuo tavęs pasprukdavo kaip miško žvėrys, nuplaukdavo kaip vandens paukščiai, neprijaukinami, šaukiami ant kranto stovinčios mirties.

Gal ir tu norėjai verkti ant Babelio stirtos, geidei nešioti mėlynes kaip kasdienį, įprastą drabužį, bet tavo vyras nebuvo pragaras, nors ir dangaus nepriminė.

Ir dabar, kai tavęs seniai nebėra, raudanti tankmėj volungė man vaidenas kaip tavo siela.

4. Metaforų vanduo

O tamsioji kūdra prie apleistos viešosios pirties!..

Tu man nebuvai tik vandens stichijos simbolis, – sunku įsivaizduot, kad iš tavęs kaip iš įsčių galėtų gimti Venera ar rūke išplaukt Vienuolio paskenduolė.

Ką jau bekalbėt apie sielos veidrodį, archetipų gelmes.

Tavo juodas vanduo man priminė nebent socialistinį realizmą, metodą, kurio esmės niekaip neperpratau ir kuris baugino kaip nematomas dugnas.

Juodas audros debesis danguje atrodė esąs tavo brolis dvynys, tamsa, kuri lyg pigus rašalas išsilieja vakarop, uždarius į kalėjimą panašią maisto parduotuvę, – tavo vaisius, tavo sėkla.

Aš net nežinau, kokios tu lyties.

Nesi šventas Dievo vanduo, tavo gelmė skirta vaiduokliams, personifikacijoms ir metaforoms, kurios kaip mėlyni žaibai kerta juodą vandenį.

5. Alavinės žvaigždės

Viešpatie, miegantis ant debesies, atleisk, kad matau dangų kaip išbaltintą sporto salę, ten kaba baisioji virvė, kuria aš nemoku sliuogti, fizinio lavinimo mokytojas nepri-

mena patarnaujančio angelo, o juodi gimnastikos ožiai – palaimintų sielų.

Viešpatie, Tu sapnuoji šimtmečio sapną, ar jame atsiras vietos vaikui, besislepiančiam už sprogstančio agrastų krūmo – slėptuvė prasta, vaikas kaip ant delno, jo nemato tik senelė, šūkaujanti nuo laiptų – ar atsiras vietos vaikui, kuris nenori eiti į Tavo namus.

Juk pionierių vadovė sakė, kad klauptis – gėdinga.

Jos rausvos lūpos šnibždėjo, kad amžina tik amžinoji tamsa.

Jos didelės akys tvirtino, kad viltis ir tiesa – ne seserys.

Viešpatie, tolstantis Pieno taku, ar atleisi vaikui, susigūžusiam po beširdės nakties sparnais, ar jo siela sugebės rasti bent šiltus Tavo pėdsakus ant alavinių žvaigždžių?..

6. *Rusų kalbos pamokos*

Jūs, Tolimieji Rytai, mįslingas Maskvos laike, juodas viduržiemio ryte, mokyklos languose plevenančios saulėtekio ugnys!..

Neprisimenu, kokios pamokos būdavo pirmosios – tos, dar nepatekėjus sausio saulei, – bet greičiausiai rusų kalbos.

Undinės, „u lukomorja dub zelionyj“, paskenduolės vidurnakčio miške tarsi žalsvos pelėdos ant šakų, raudoni stepių gaisrai – kas begalėjo būti didingiau ir baisiau, išreikšta svetimos kalbos žodžiais!..

Ir tas ąžuolas „u lukomorja“ – tartum trumpam susto-

jęs žingsniuoti klajūnas, medis, netinkamas nei stalui, nei karstui, nei altoriui – visi iš jo padaryti daiktai nuskris, nueis, pražus, nes turi žmogaus dvasią, bet neturi medžio ramybės.

Ir juodas vanduo lydi ąžuolą kaip juodvarnis, bėgdamas iš paskos, vilkdamas pamuštus sparnus.

7. Rugiai virš galvos

Mano pirmoji meilė buvo tarsi iš kažkur pavogta – trumpa, geidulinga, neįteisinta nei moralinio kodekso, nei Viešpaties balso.

Sidabriniai rugiai ir šaltas mėnulis – nei pasisotinsi, nei atsigersi.

Bet vis tiek, rūkui plaukiant vidurnakčio pieva ir bebalsių prosenelių kaulams, panašiems į paukščių ir žuvų, tylint po žemėmis, man atrodė, kad stoviu apvalaus švytinčio skritulio vidury, baltiems rugiams ošiant virš galvos, ir ne šaltis, o duonos šiluma kyla kojomis aukštyn ir palengva pasiekia širdį.

8. Lakštingalos tamsoj

Tarybinis žmogus privalėjo nesigėdyti jokio darbo – jei jau tas darbas labai atkarus, niekas nedraudė jo „sudvasinti": todėl ir mes, atlikdamos gamybinę praktiką, vadinomės ne melžėjomis, o „mechaninio melžimo operatorėmis".

Bet man, kiek atsimenu, niekas nedavė net melžimo aparato; „operavau“ šlapiu skuduru – valydavau juo karvių tešmenis – ir kauptuku: jis buvo skirtas nubraukti mėšlui į transporterį.

Pusę šešių ryto, pusiaukely tarp namų ir fermos, tamsioj liepų saloj kaip paklaikusios čiulbėjo lakštingalos, čiulbėjo tamsoje, nieko nesuprasdamos apie buržuazinius prietarus, raudoną saulėtekį palikdamos sveikint gerklingiems galvijams.

9. Rugsėjo sapnas

Mano broli, pilkas baudžiauninke, laikantis rankoje kietą molžemio grumstą su įšalusia jame bulve – devynioliktо amžiaus laukais nevažinėjo kolūkio pasididžiavimas – traktoriai, o ponui kaip pirmininkui rankos nederėjo paduoti, bet rugsėjis buvo toks pat liūdnas, ir deginami bulvienojai taip pat liūdnai smilko.

Lietuva, laukų šalie, kodėl tu neturi begalinių vagų siaubą apdainuojančio Kafkos?..

Begalinis laukas – nieko čia nei komunistiško, nei pažangaus. Sapnas, kurį trokšti kuo greičiau išsapnuoti.

10. Nendrė vėjyje

Nuo mažumės niekas nepratino manęs prie ilgų išsiskyrimų ir kelionių – išvažiuoti iš namų reiškė tarsi trum-

pam numirti, kaip numiršta sėkla rudens dirvoje; nebūti namie – įsileisti neprašomą žiemą.

Todėl net į Arteką, kiekvieno pionieriaus svajonę, išvažiavau apsipylusi ašaromis. Papiktinau pionierių vadovę.

Vėliau užrūstinau daugelį vietinio aktyvo narių, nes pabėgau iš komjaunimo aktyvo stovyklos kažkur palei Vilnių.

Komunizmo ideologija nepripažino nei panteizmo, nei vienatinio Viešpaties, nei neaiškios dievoieškos. Nepaaiškinsi mokyklos komjaunimo sekretoriui, kad esi išrautas žiemkenčio daigas, nendrė vėjyje, aštri viksva ankančiame melioracijos griovyje, nors žolė – toks puikus vegetacijos ir materialistinės mirties pavyzdys.

11. Macho ir Mariana

Gerbiamas direktoriau, jūs buvot pernelyg jaunas ir išvaizdus šiam postui, ko stebėtis, kad vyresniųjų klasių mergaitės per jūsų pamokas raudo kaip vyšnios – neraustančiųjų aš negalėjau suprasti anei pateisinti.

Norėjot, kad ir aš su grupe aktyvistų važiuočiau į pedagogų ruošimo kursus, turbūt sužinojot (gal iš mokyklos bibliotekininkės), kad Makarenkos „Pedagoginę poemą“ perskaičiau net du kartus. Važiuojantieji buvo atleidžiami nuo mokyklos sienų plovimo (tai vadinosi „Pasitikime Tarybų valdžios n...metį didingais darbais“).

Bet aš užsispyriau ir likau prie riebaluotais pirštais nučiupinėtos sienos su pamuilių kibiru ir plaušine.

Vaizdas būtų vertas meksikietiškos muilo operos, jei ne

jūsų žvilgsnis: jame slypėjo ne tik paniekintas vyriškumas, o ne, kažkas daugiau – Dievo žvilgsnis į kūrinį, sulaužiusį tabu, pranašo gailestis ir atodūsis – jūs žinojot, kad manęs laukia ilgi atgailos metai, kol sugrįšiu į rojaus sodą.

12. Išblukęs dangus

Prisimenu tą birželio popietę, kai mano gyvenimą apšvietė pirmoji meilė.

Ji buvo dangaus mėlynumo spalvos – ir akys, ir marškiniai, ir net krūtinės gaurai, ką bekalbėt apie balsą, karštą geizerį.

Tai buvo prieš keturiolika metų.

Dabar, tik retkarčiais parlėkdama į kaimą kaip sapnuojantis paukštis, matau savo pirmąją meilę prie alaus baro, kartais – juodą, kartais – keršą, burbuliuojančią ankančios pelkės balsu: „Roždionnyj pitj, j... ne stanet!“

Ir man gaila ne savęs, ne Maksimo Gorkio ir net ne pirmosios meilės, o spalvų, kurias blukina laikas.

13. Dama su krinolinais

Suknelę naujamečiam mokyklos kaukių baliui pasisiuvau pati – su krinolinais, raukčiais, besivelkančia iš paskos uodega.

Pionierių vadovė, pamačiusi mane, prikando lūpą – gal kad buvo miestietė ir žinojo, kokios turi būti tikro-

sios kaukės: iš šilko, sidabro, purpuro ir alebastro, ir net vienai iš jų mokyklos sporto salė, apkarstyta popierinėmis girliandomis, būtų per ankšta.

Tačiau prizą už geriausią kaukę – pieštukinę su dideliu kvadratiniu trintuku – vis dėlto gavau aš, matyt, niekas to prizo netroško, nes, be manęs, kaukėtų daugiau nebuvo.

Tik trumpos suknelės, tik padažytos lūpos, tik tėvų kvepalų aromatas.

Nors ir prasmek su visais krinolinais skradžiai žemę, nors ir ištirpk tamsoje už lango, kuris nuogas ir negražus šviečia sunkioje Naujųjų metų naktyje, dabar matosi ant viryklės sustatyti suodini puodai ir pamazgų kibiras po suoleliu, ir pamiršta lėkštė ant stalo – ak, kartūniniai mano krinolinai, gimę iš virtuvės užuolaidos, geriau jau būtumėt dengę visa tai... alebastras, sidabras ir purpuras, ir šilkas, ir kamelijos švyti kito pasaulio dugne.

14. Balandos angelo glėby

– Besarmate, tingine tu, kodėl nenuravėjai savo burokų normos, – barėsi klasės vadovė, karštą liepos pavakarį atėjusi į namus. – Užaugsi be principų, be disciplinos, kas iš tavęs bus!..

Pasislėpiau malkinėj ir apsiverkiau.

Po poros valandų, saulei jau grimztant į vakarą, užuolankom nusėlinau į kolūkio burokus: savo „normą“ iš tiesų buvau pamiršusi, vis per tą akinamai mėlyną meilę. Klaikus piktžolynas piktins akis, kankins nuojauta, kad

užaugusi be principų ir disciplinos nueisiu kreivais keliais ir niekada nebepareisiu.

Burokai, stambūs ir raudoni kaip komunizmo rytojus, vos nevirto iš vagų, pageltę apatiniai lapai traškėjo po kojomis.

Piktžolyno nebuvo, vagos atrodė tartum ką tik nuravėtos.

Išlindau pro baobabais virtusius burokus į lauko pakraštį, prie kūdrą supančių baltų švylių; pasirodė, kad rankomis skiriu debesis ir tuoj tuoj sutiksiu angelą, nešantį glėbį purvinų žliūgių ir balandų.

15. Matematiškos karo žinios

„Voennają podgotovką“ mums dėstė matematikas. Trigonometrinės lygtys ir geometrinės figūros nesipjovė su kariška rikiuote ir disciplina, nesvarbu, kad mergaitės žygiuodavo su uniforminėm suknelėm, aukštai keldamos kojas ir mušdamos kulnais žemę tarsi kavaleristų arkliai. „Pesniu!.. Pesniu!..“ „Zdravija želaju, tovarišč komandir!..“ Visa tai tilpdavo šaltame matematikos pasauly, ir karo dvasia būdavo artima tartum motina, nepripažįstanti vaiko klaidų ir silpnybių.

Šautuvo ardymas, dujokaukės maukšlinimasis, trenksmas šaudykloj, pataikius Dievui į langus, – koks baisus pasaulis, kuriame kasdien turi ruoštis karui.

O dar baisiau, kad šiandien nieko iš tų karo žinių nebeatsimenu: raudona žvaigždė ant vadovėlio sena išlei-

dimo data ir neskaitytais, vietomis net nesupjaustytais lapais, kraujas ant piršto, nusimušus į kažkurią šautuvo dalį, jodo kvapas ir žalios kaštonų uniformos už lango – visa tai jau ne karo žinios, o nykstanti atminty poezija.

Stoviu prieš griausmo ir liepsnų trokštantį pasaulį su ja kaip su dievo karvyte ant piršto...

Laikmeti, pavargęs keleivi, kur tu ilsiesi?..

Gal kirminai, švelniai kutendami, bučiuoja tavo pėdas?..

Erškėtuogės gal byra iš dygliuoto krūmo tau ant galvos?..

Siela, kurios teigei neturėjęs, sėdi ant akmeninio suoliuko, senutė su maldaknyge rankoj.

Viešpats žino – jos maldos tokios, kaip visų.

Ji maldaus, ji prašys amžinybės.

pirmininko žmona

Nemėgstu vėlyvo rudens, lapkričio naktį sudūlėjusiais kaulais sninga, barkšt barkšt į sušalusią žemę, geležiniai basos elgetos nagai.

Šita elgeta eina keturiomis, kabindamasi nagais gruodo, vaitoja prie durų kaip sušalusi katė, o įleisi ne katę, tik tamsos ir šalčio gūsį.

Malda naktį – tarsi lengvas mirties atstūmimas, ir aš meldžiuosi, o kai bejėgiški žodžiai išnyksta, stengiuosi prisiminti ką nors gražaus ir paprasto iš to laiko, kuris atrodė esąs begalinis.

Kad ir šiltų liūčių pritvinkusią birželio naktį, kai vos netapau kolūkio pirmininko žmona.

Kiek garbės būtų giminei, koks pasididžiavimas tetoms, kiek arogancijos tėvui, paprastam kiaulių šėrikui!..

Juk tai paties Dzeuso nusileidimas į žemę, karvės pavertimas karaliene!.. Tai špyga miestelio harpijoms, kurios, susispietusios pašventorio guobose, mėgo apkalbinėti trumpus mano sijonus ir pasibaisėtiną elgesį – rūkymą

karvių ganykloj, atsisėdus ant kurmiarausio, bažnyčios apleidimą ir nuolatinį lankymąsi pas Izabelę, mokyklos valytoją, savo išvaizda ir elgesiu veikiau primenančią sąvadautoją. Ką padarysi. Tuomet karaliavo vadinamasis sąstingis, miestelio restoranas garsėjo tik baisiais geležiniais stalais ir darbo laiku iki penkių – nebuvo nei baro, nei kabareto, nieko, kas galėtų suteikti sparnus bręstančiam organizmui.

Todėl miestelio gyventojai ir priminė Antarktidos pingvinus, tingiai krypuojančius per užšalusius vandenis.

Sąstingio moteriai, nenorėjusiai pingvino dalios, tekdavo pasukti galvą – harpija tapti, aišku, vienas juokas, taip pat ir višta, tačiau ar daugelį vilioja tokia perspektyva?..

Povių miestely nebuvo, jos nemėgo monotoniško provincijos gyvenimo: vos apšilusios purpteldavo atgal į didmiesčius. Kaip toji kultūrnamio meno vadovė, piktindavusi harpijas besaikiu lėbavimu ir šlaistymusi po miestelį, įsikibus kultūrnamio direktoriui, irgi girtutėlaičiui, į parankę. Harpijų nė kiek nejaudino tai, kad meno vadovė miestelio visuomenei pateikė nematytų neregėtų dalykų – pavyzdžiui, militaristinį vienuoliktokių šokį su juodais mediniais šautuvais ir aptemptais juodais triko; ypač efektingai atrodė dvynės Pėckaitės, blondinės galingomis strėnomis ir pečiais. Jos smarkiai trypė kojomis, dėjosi šautuvus prie peties, virto ant grindų, kėlėsi, taikė į žiūrovus ir Dievui į langus, žodžiu, buvo taip gražu ir šiurpu, jog salėj sėdintiems virš galvų ėmė tvenktis karo nuojauta.

Man tada tebuvo dvylika, galėjau tik seilę varvinti, žiūrėdama į aptemptus triko ir aukštai keliamas kojas: meno vadovė su mumis repetuodavo tik įkyrią „Kirvirjupą“, bet ir tai tik tada, kai per mylią netrenkdavo vyšnių likeriu ir šaižiai nekvatodavo, išskleidusi margas savo plunksnas.

Jos sūnus, irgi prašmatnus paukštis, gražiai giedodavo, pritardamas sau pianinu – net ledinės harpijų širdys tirpdavo, kai sidabriniu balsu užtraukdavo „Santa Liučijaaaa!..“ – tos vienbalsiai nutarė, kad vaikis neblogas, bet kadangi motina sugedusi nuo pat galvos iki uodegos, to paties reikia laukti ir iš sūnaus. Pradžia jau yra: nekart buvo aptiktas nuošaliam parko kampe su nepažįstama, neskoningai išsidažiusia mergina.

„Ir ką jie ten darė?“ – spėliojo Izabelė, maišydama šaukštu puodą – aš su jos vaikais žaidžiau domino, laukdama, kada pro rūsio dangtį galvą iškiš viengungis Izabelės kaimynas, gyvenąs tame pačiame name susisiekiančiais rūsiais, palėpėmis, kiemais ir, ko gero, net miegamaisiais, kitaip Izabelės vyrui iš aulinio nekyšotų žarsteklis, o eidamas gulti nesineštų užanty duonriekio ir dabar, gerdamas alų, kimiai nesuurgztų: „Ką, ką!.. Ką ir pati mielai padarytum!..“ Burbteli dar kažką, Izabelė atkerta, jų kalbos trenkia dešra, svogūnais ir pavasariniu tvartu, visu tuo, kas manęs dar tik laukia, laikas begalinis, laikas nepažįstamas, ne aukso, o vėjo nešamų plunksnų vertės.

Kaimynas ateina ne per rūsį, o pro duris, su nugertu degtinės buteliu, Izabelės vyras uždaro duonriekį stalčiuje, o aš, nukaitusi iš džiaugsmo, dirsteliu į mėlynas kai-

myno akis ir matau, kaip ten šoka ir plaikstosi povės sūnus su nepažįstama mergina, panašūs ne į žmones ir ne į paukščius, o į angelus.

Ir nors jų šokis primena Pėckaičių trepsėjimą su šautuvais, angelai lieka angelais, todėl visi Izabelės spėliojimai, kas, ką, kur darė, nebetenka prasmės.

Prasmės netenka ir daugelis kitų dalykų, nes kaimynas išgėręs darosi plepus ir prisipažįsta įsimylėjęs ūkinių prekių pardavėją, aš einu namo per aukštas pusnis, akis degina nuoskaudos ašaros, nes pardavėja dar storesnė nei dvynės Pėckaitės ir turi net trisdešimt metų. Amžinojo moteriškumo paslapties aš dar nesuvokiau, tik nujaučiau tokią slypinčią ateities ūkuose, nesuprantamesnę net už mirtį, paremtą mokslinio komunizmo dėsniais.

Meilė – dar keistesnė substancija, liga, išmarginusi Izabelės veidą mėlynėmis, prarijusi priekinius jos dantis ir kelis kuokštus plaukų, o Izabelės vyrą lyg riaumojantį liūtą uždariusi beprotnamio vienutėje, kur jau nei pro duris, nei pro langą neateis kaimynas, tegu ir su gerokai nugertu buteliu, nes kaimynas, kiauras it rėtis ir nebetikįs nei žmonių sielų, nei kūnų giminyste, guli ligoninėje, ir ūkinių prekių pardavėja jo neaplanko, nes ruošiasi ištekėti už veterinaro, žiauraus žmogaus, laisvalaikiu romijančio paršelius ir vadinančio tai savo hobiu.

Ir nors Izabelės mėlynės pavasariop išnyko, liga nesitraukė, ji spindėjo Izabelės akyse, ir šiltame smėlyje likdavo karšti, garuojantys pėdų atspaudai, dūmais paleidę vienos smalsios harpijos medžiaginius batus.

O šiltą birželio naktį, kai liūčių pritvinkęs dangus kniau-

biasi ant stogo kaip galudienė moteris, Izabelė švytinčia ranka pabeldžia į mano langą, giedodama sirenos balsu, ir pagiringas tėvas, išbėgęs į priebutį, paleidžia jai į galvą beržinę pliauską, išplūsdamas paleistuve ragana, Izabelė pabėga, lieka tik raudoni žioruojantys pėdsakai ir palengva įsiliepsnojantis beržinis pagalys.

„Kvaiša tu, reikėjo neklausyti tėvo ir eiti, – po kelių dienų, pildama vyšnių likerį į taurelę, kalbėjo Izabelė. – Pas mus svečiuose buvo „Komunizmo žaros" kolūkio pirmininkas su pora draugų, puiki partija, jaunas, nežanotas, išvaizdus... Ko gero, jei būtum patikusi, būtų tave ir vedęs!.."

Pasijutau kaip Andromeda, nesulaukusi Persėjo.

– Dieve!.. – suvaitojau. – Gal dar ne vėlu?..

Izabelė žiūri į mane pašaipiomis akimis, juodomis kaip nuodėguliai, ir aš suprantu, kad tą taip ir neprasiveržusių liūčių naktį praradau didįjį savo gyvenimo šansą.

Ir nors aš niekada daugiau nebemačiau Izabelės vyro (didžiam jos džiaugsmui, mat kada panorėjusi galėjo sirgti ir sveikti), kartais jis atsitupia kieme ant lesyklėlės stogo kaip juodas varnas ir linguodamas galvą žiūri į mane.

„Kar!.. – sako. – Pirmininko žmona!.. Gal pirmiau dviejų jo draugų?.."

Pliauskos neturiu, paleidžiu į jį tuščią plastiko butelį, tačiau bepročio sielai jis nė kiek nebaisus, varnas tik nusijuokia ir nuskrenda ne kaip paukštis, o kaip miniatiūrinis lėktuvas, ūždamas ir blyksėdamas auksiniais kojų nagais.

Nemėgstu vėlyvo rudens, lapkričio naktį sudūlėjusiais kaulais sninga, krinta mirusios motinos pirštikauliai ir

senelės slanksteliai, karkšteli į sušalusią žemę geležinis protezo dantis, švytėdami leidžiasi senelio, senatvėj susirgusio glaukoma, raini akių grūdeliai, aštriom adatėlėm sminga žemyn piktybiniai pusbrolio augliai, todėl neisiu į lauką ir vaikų neleisiu, palauksim ryto ir blyškios saulės, jau nebus matyti geležinių nagų paliktos šliūžės, sniegas atrodys kaip švari mergautinė paklodė, o mirusiųjų dvasios, suplevenusios krūme sniegenom, pasigriebs sušalusį trupinį iš lesyklos ir išnyks.

katilinės prižiūrėtojos eilėraščiai

Brangi Laimute!..

Kaip tau viską papasakoti, kad suprastum?.. Mano mintys sklinda viena nuo kitos tartum vandens ratilai, o kokį ten akmenį mečiau, nebesusigaudau.

Rašysiu Tau laišką – taip bus geriau. Ant šito murzino nuo anglių sniego, ant mūrinės sienos su žalia žmogbeždžione (ji laiko krepšinio kamuolį, nekenčiu krepšinio, o dar labiau – sporto komentatorių, sakančių, kad krepšinis – religija, privaloma visiems), rašysiu ant katilinės durų, už kurių girdisi krosnies ūžimas (kaip žinai, esu ne šiaip kūrikė, o katilinės prižiūrėtoja, mat krosnys kūrenamos purškiamu kuru, man tereikia stebėt prietaisus, kurie rodo spaudimą – ir tai kur kas geriau, negu mosuoti anglių semtuvu). Tik nepyk, kad laiškas toks purvinas, tu savo kaime irgi ne parketais vaikštai, o kai užgeri, tai dar ir vištas į trobą suleidi, kad nulestų trupinius nuo stalo.

Taigi va, brangioji vaikystės drauge. Ar tau neatrodo, jog vaikystė yra rojus, iš kurio Dievas mus išvarė, kad

niekados ten nebegrįžtume?.. Žinau – tu pasakysi, kad ir senatvėje galima suvaikėti, bet kas tada pargriuvusią pakels, nuvalys nosį, nupirks saldainių?.. Senas vaikas niekam neatrodo nei gražus, nei įdomus. Turėdamas daug gyvenimiškosios patirties, turi būti patenkintas ir laimingai sulaukti mirties.

Rods, užvakar paslėpiau katilinėj dvi devintokes – norėjo netrukdomos parūkyt, o rūkydamos tokius niekus paistė, kad vos susilaikiau neišvijus lauk (išvyti būtų negerai, mokiniai nebelaikytų „sava chebra", nebeduotų cigarečių); tos mergiščios plepėjo apie bernus – jų manymu, kuo daugiau jų pervarysi, tuo senatvėj bus linksmiau, o ir pasiguosi, kad gyvenimas veltui nepraėjo.

Žiūriu dabar į rudą nuo lašančio vandens kriauklę, ir atsiminimai atrodo surūdiję.

Ar pasakojau Tau apie Tokį Anokį?.. Filologų bendrabutis mano studijų laikais priminė Babelio bokštą (ėjo tretieji Atgimimo metai), vakare jau apie septynias pravartu būdavo užsirakinti kambario duris, nes niekada nebuvai tikra, ar neįgrius koks nakties karalius. Bet vienąkart prausykloj atsirado karštas vanduo, o aš buvau nesiprausus jau trys savaitės, – tai, kol niekas nesuuodė ir prie dušo neišsirikiavo eilė, puoliau pasigriebusi naktinius vietoj rankšluosčio, o kai grįžau, raudona ir garuojanti kaip virtas vėžys (karštas vanduo atsirado, šaltas dingo), radau kambary belaukiantį išdidų, savim patenkintą jaunikaitį. Norėjo apsinakvinti mano lovoje.

Turbūt manė suteiksiąs man didelę laimę, nes aš, kaip Tu gerai žinai, niekuomet nebuvau graži, šlaunys per sto-

ros, blauzdos per trumpos, akys siauros (jis net pavadino mane „kitaječka“!). Ruošdamas tai laimei kelią, nušlavė nuo stalo visas knygas, – „Antikos filosofijos chrestomatija“ nukrito tiesiai jam ant kojos, – ir išsitraukė dvi skardines užsienietiško alaus. Pamanyk!..

Išėjo paryčiais, prirūkęs ir prišnekėjęs kambarį (malė niekus kaip tos devintokės, apie Madonną ir bananus, firminius džinsus ir niekam tikusį dermantiną), vos išvėdinau smarvę, atlapojau iki galo balkono duris, apačioj raudonai žydėjo svarainis, liepsnojo visą naktį, visą naktį Dievas nebyliai kláusė, kodėl mes tokie, nuo pat išvarymo iš rojaus.

Viešpatie, ką gi aš galiu Tau atsakyti?..

Surūdijus, visai surūdijus ta kriauklė, net nusispjauti į ją baisu.

Dabar, Laimut, aš skaitau Dostojevskio „Demonus“, skaitau naktimis, kai nebelandžioja „sava chebra“ – pasiglamžyti, parūkyt ar šniukštelėt kaifo. Kartais atsikeliu patikrint, ar nevaikšto kas po katilinę, gal Kiemo teatro režisierė, – vaidinau jos spektakly tokią geraširdę kurvelę, – gal pedagogikos dėstytojas, striukas bukas žmogutis – tiesa, docento laipsnis jį labai paaukštindavo ir suteikdavo Makarenkos iškalbą. Nežemiškų būtybių katilinėj nėra, jeigu ir atsiranda kokia, gyvena trumpiau už vasaros drugį.

Laimuk, aš net nebežinau, kuris laikas yra geresnis – ar tas, buvęs, ar dabartinis? Kada Toks Anoks mane švelniai vadino „kitaječka“?.. Ką jis pasakytų dabar?.. Sena azijatė?.. Čingischano kumelė?.. Laimuk, man kyla įtari-

mas, kad likimas negražiai pajuokavo (aš visuomet maniau, kad jis neturi humoro jausmo, ontologiniai reiškiniai apskritai juo nepasižymi), – ar vien dėl to, kad esu negraži, kad neištekėjau baigusi studijas, kad negavau redakcijoj darbo (redaktoriui nepatiko mano akys), kad iš liūdesio įjunkau į buteliuką, tai ir turiu surūgt šitoj katilinėj, ir dar ne viena, o su kvailiu porininku, vyresniuoju ūkvedžio broliu, kuris neprigirdi, turi įprotį šnypšti nosį į saują ir pasakoti senus politinius anekdotus. Tiesa, yra „Demonai", yra buteliukas, bet kas iš to?.. Kur mano geroji fėja?.. Nėra jos, tik retkarčiais kyšteli direktorė, išverstakė ir saldžialiežuvė, persmaugta per liemenį kaip smėlio laikrodis. Tokia stebuklo nepadarys. Jeigu ir palies lazdele (mat direktorė dėsto geografiją ir visada ją nešiojasi), jeigu ištars „Atvirsk į moterį!", aš ir taip žinau, kad ne stebuklą ji turi galvoje, o kirpyklą, grožio saloną ir stiliaus studiją, kur nustato, kokiam sezono tipui priklausai ir kokios spalvos tau tinka.

Aš ir taip žinau.

Esu amžina žiema, vėlyvas ruduo ir šaltas pavasaris. Vasarą katilinė nedirba. Vasarą aš guliu apleistame kolektyviniame darže netoli Bezdonių ir esu niekas.

Brangioji Laimut, kaipgi Tau sekasi?.. Atleisk, kad taip pajuokavau su vištom ir su gėrimu. Tau, mokytojai, ir dar rašančiai eilėraščius, tas, be abejo, nedera. Kaip vaikai?.. Ką beveikia vyras?.. Vienintelis vyras per visą gyvenimą, kaip tat gražu. Primena angelą kapinėse, tokį švelniai liūdną, žiūrintį apačion, į begonijas.

Į mūsų gimtosios mokyklos jubiliejų – 100-ąsias meti-

nes – vargu ar važiuosiu. Nesu nei pažiba, nei žymus žmogus, netgi ne „padorus pilietis“, arba, įmantriau ir gudriau – „sveika visuomenės ląstelė“. Be to, drėgnomis dienomis kankina radikulitas. Jeigu sakysi kokią iškilmingą kalbą ar eiles, paminėk tuos, kuriuos „išblaškė vėjas po pasaulį kaip margus rudenio lapus“. Man bus gera, nes būsi paminėjusi ir mane.

Tu tik nepamanyk, kad aš prasigėrusi vargšė!..

Mano gyvenimas tikrai laimingesnis nei tos poniutės, kurią regėjau stikliniam grožio salono lange, atkišusią manikiūrininkei nagus. Jai reikia patikti vyrui, ir ne vienam, jai būtina patekti į žurnalo viršelį ar bent į aukštuomenės skiltį, jai reikia dar kažin ko, be ko ji bus nelaimingiausia būtybė pasauly. (Turbūt be nėriniuotų kelnaičių.)

Pažiūrėjau aš į tą kenčiančią lange ponią, o paskui prisėdau ant akmens prie Šv. Petro ir Povilo bažnyčios sienos, gurkštelėjau iš buteliuko. Į mane sužiuro dar jauna valkata su tinklinėmis kojinėmis ir nukleiptais raudonais aukštakulniais – turbūt manė, kad esu vyras (toji pasiskolinta porininko striukė beformė ir dvokia česnaku), gal ketino mane kabinti, mat buteliukų turėjau porą, ir pripiltus ne eliksyro burnai skalauti, o padorios naminukės, – kaip ji nusivylė, išaiškėjus tiesai!..

Nors kokia gi čia tiesa – būti moterimi.

Visai kas kita, kai žinai, jog likimui pajuokavus (o gal pasityčiojus) tapai ne kokios socialinės grupės dalimi, o visuma, jungiančia grupes. Ir tegu sau poniutė dumia pro šalį, manęs visai nematydama, nušvitusi, blizgančiomis akimis (turbūt gavo dovanų tas kelnaites ar pa-

kliuvo į žurnalą), – dalys niekuomet nepastebi juos vienijančio siūlo.

Jeigu nežinočiau šito, turbūt pavydėčiau jai. Ir direktorei, ir Tau, Laimuk. Ko gero, netgi įsiganiusiai ūkvedžio Mirtai, iš valgyklos gaunančiai atliekų.

Bet, kaip matai, nepavydžiu.

Ir nors šitas laiškas nenueis, noriu švelniai atsisveikinti, palinkėti visa ko gero. Atsiprašyt už nešvarų popierių, prastą rašalą, stiliaus klaidas. Ką padarysi, katilinės prižiūrėtoja – ne poetė ir ne mokytoja, visi jos eilėraščiai gimsta pakuroj, ten pat ir numiršta. Tačiau tas trumpas tarpsnis tarp gimimo ir mirties – stebuklingas ir visagalintis.

baltas kalendorius

Asociacijų trauka man primena Scilės ir Charibdės nasrus.

Pavyzdžiui, ką bendro turi giedras spalio rytas, kai nukritusių lapų geltonis primena nebe audinį, o metalą, ir nykus tarpsnis tarp Kalėdų ir Naujųjų – miręs laikas, kai nesinori išsiblaivyti, sniegui storai klojant žemę?..

Spalio mėnesį, žinoma, kiek šilčiau, ir išgerti, rodos, nėra didelių progų, nebent pagerbiant Policijos dieną, bet kas gi ryšis dėl to mirtinai nusilakti?.. Geriu iš neaiškaus sielvarto, tebūnie tai tragedijos, kaip žanro pagerbimas, žanro, kurį baigia praryti virtuali tikrovė.

Spalio rytas, gruodžio vidurnaktis, tai jau net ne praėjęs laikas, o metafora.

Mirusiųjų sniegas, žiema, kuri niekados nesibaigia.

Metai neturi mėnesių, savaitės – dienų, vasara primena girto miegą, o Kalėdos, užuot buvusios vaiskios kaip mėnesiena, spokso iš vitrinų fosforinėmis gelmių padarų akimis.

Ak, Pjeró, niekas mūsų nebesujungs ir niekas neišskirs, mes esam bekraštės žiemos dalis.

Gruodžio vidurnaktis – kibiras ant rentinio, pilnas ledinio vandens ir mėnulio druskos.

Kibiro dugne kaip pilkas akmenėlis glūdi vaikystės miestelis, tylint vandeniui ir dar tyliau besileidžiant ištirpusiai druskai.

Kol dangaus skliautas pavirs išdžiūvusia akimi, praeis dar daug laiko. Gyvenimas, kad ir neamžinas, vis dėlto bekraštis.

Į puspilnį „Starkos" butelį įkištai rožei taip neatrodo – ji tuoj mirs.

Po karaokė ekranu ant grindų sėdi kritikas Julijus ir visa gerkle baubia „Walsing Matilda". Ir kas dabar iš to, kad jis vokiškai skaito Heideggerį?.. Nieko. Nepatikimi nei mūsų pojūčiai, nei instinktai.

Nelaukdama, kol jis ims daužytis kumščiais krūtinę ir lyg babuinas nuliuoksės stalais, išsvirduliuoju į koridorių ir užsidarau tualete. Pasižiūriu į raudoną veidrodžio stiklą – ar jame dar neatsispindi tas baisus t i k r a s i s veidas, kuriuo taip gąsdina psichiatrai ir populiarūs psichologiniai romanai, nekalbant jau apie muilo operas.

Veidas, nors ir padėrusiomis akimis, vis dar tebebuvo mano. Tualetiniu popieriumi nusivaliau juodus pėdsakus ant skruostų.

Išlipau iš taksi į spengiančią naktį. Kažkur atminties dugne fosforu švietė juoda mirusi rožė.

– Tsi... prašau, – suveblenau tiesdama vairuotojui pinigus. – Gal kiek per daug iš... išgėriau. I-ik!..

– Labai gerai! Taip ir reikia! – nusikvatojo šis, links-

mai čiupo banknotėlį ir užtrenkė duris, automobilis šoko iš vietos, pažerdamas sniego dulkes.

Dauguma civilizacijos veidų mandagūs. Ypač abejingumas.

Priešais blokinį penkiaaukštį plyti nedidelė pievelė. Neseniai snigo, todėl nesimato nei šunų išmatų, nei beprasmiškai spalvingų traškučių pakelių. Pieva panaši į baltą popieriaus lapą.

Tai, ką ant jos parašysiu, perskaitys turbūt tik Dievas, nes vėl ruošiasi snigti.

Raitau sniege raides, trepsėdama aulinukais, o ant plaukų leidžiasi nauji tušti puslapiai.

„I can't help falling in love with you..." Ne, frazė per ilga, neužteks pievelės. Geriau eisiu namo.

„O kodėl angliškai?.. Kodėl angliškai?.. – nebylus sniegas kloja raides. – Gal manai, kad Dievas supranta visas pasaulio kalbas? Tai netiesa. Kalba, kurią Dievas suprato, jau seniai slypi po giliu druskos ir sniego sluoksniu..."

Šiandiena – nešvarūs puslapiai, jungiantys mus su gyvenimu. Kritikas Julijus, karaokė ekranas, raudonos kokteilio taurės. Tai, kas po sniegu, jau paslėpta ir nuo Dievo akių.

Kai į Paskutinįjį teismą paknopstomis lėks mano kūnas ir siela, barstydami kaulus ir kibirkštis, nepažindami vienas kito, ar juos slėgs prisikėlusi atimintis – begalinė sniego knyga?..

Šunų išmatos, traškučių pakeliai.

Suanglėjusi rožė.

Angliškas užrašas – angliškas todėl, kad lietuviškai

ištarti „myliu“ arba „nekenčiu“ man paprasčiausiai per sunku.

Šie žodžiai nepripažįsta menkiausio melo šešėlio.

Štai ir dabar, užuot ėjusi namo ir, užsitraukusi antklodę ant galvos, galvojusi apie Pjeró, stoviu ir žiūriu, kaip tyliai sninga minkštas sniegas.

Su Pjeró susipažinau spalio mėnesį, kai nukritę lapai nebeprimena audinio, veikiau rūdžių suėstą varį, paukščiai jau išskridę į šiltuosius kraštus, pasilikusios tik inertiškos sielos, kurios, nors ir turėdamos teisę laisvai keliauti po pasaulį, trinasi apie kioskus, bananų pardavėjas ir Vasaros gatvės sodus, nesibjaurėdamos nei karbolio, nei gendančios mėsos, o gal pūvančių obuolių – kvapo.

Pjeró neturėjo nei marškinių ilgomis rankovėmis, nei parauktų apie kulkšnis baltų kelnių, nesirgo nei šizofrenija, nei paranoja; neaiškus liūdesys – ne liga, nors ir glumina prasmingai užsiėmusius žmones. Dėl to liūdesio jis visuomet man išliks Pjeró, nors nė karto nepavadinau jo šiuo vardu, dabar jis reikštų ne melancholiką, o nevykėlį, gi nevykėliu būti kur kas baisiau, jo realybė – skaidri kaip plonas ledas.

Nors Pjeró įkalbinėjo nueiti į cirką (vakar, besišlaistydami po barus, susipažinome su jaunu ir plepiu žonglieriumi), aš tik purčiau galvą ir sunkiai dūsavau. Išgertuvės iki šešių, o paskui, pusę vienuoliktos, cirkas – jausiuos lyg numirėlis, prikeltas ne arkangelo, o mugės dūdų.

Pjeró daugiau nebeprašė, tik dar labiau nuliūdo, susikišo sugrubusias rankas į striukės kišenes ir tyliai tarė „sudiev“.

Mūsų troleibusai nuvažiavo skirtingomis kryptimis, nulėkė kaip dvi strėlės, iššautos vienu metu, neturinčios nei taikinio, nei tikslo.

Spalio mėnuo, be Policijos, žymus dar ir Konstitucijos, Pašto, Psichinės sveikatos bei Mokytojų dienomis. Kalendoriuje pilna minėtinų datų, bet visos jos nuplaukia su vasaros debesimis ir išskrenda su žiemos nepakenčiančiais paukščiais, lieka juodos vėlės, nutūpusios ant elektros laidų ir reklaminių skydų, tamsūs sodai, dvokiantys karboliu ir beprotybe, kitoj upės pusėj miegantis cirko kupolas, panašus į gaubtą kanarėlės narveliui.

Kalendoriuje nėra nei tarptautinės savižudžių, nei paranojos, nei keisto liūdesio dienų, apie jas nešneka nei politikai, nei žmonės iš gatvės, o sinoptikai nežada amžinos žiemos.

Tik psichiatrų veidai mįslingi kaip sfinksų, bet televizija juos retai rodo. Nejauku žiūrėti į žmogų, kuris reikalingas vos ne kiekvienam TV žiūrovui.

Spalis – slenkstis į žiemą. Vis ryškesnės žvaigždės ir vis baltesnė priemiesčių tyla, pilnaties akis ir sniegas, drėgni vatos gumulai, tai panašu į ligoninę, apleistą gydytojų ir gyvybės.

Belieka tikėtis šiaurės vėjo gailestingumo, kliautis ledinės krušos švelnumu ir vìltis, kad amžinas šaltis išgydys.

nugrimzdusio kaimo laiškai

Emilijai

Laiškai, kurie mane kartais pasiekia iš kaimo, rašyti brolio ar klasės draugų, neretai būna paženklinti savotiško antspaudo – tarsi kas ant voko būtų pastatęs šlapią ir nešvarią stiklinę. Paklausčiau paštininkės, ką tai reiškia, bet tai turbūt ne jos, o kaimo pašto kaltė – tūnodamas durpynuose prie didelės girios, jis pamažėli grimzta į dugną, ir galbūt nereiks nė dešimtmečio, kai vietą, kur žmonių gyventa, žymės tik fosforo liepsnelės naktimis.

Ne tik fosforo, bet ir spirito, benzino, dyzelio, skrandžio dujų, irstančios sielos; jonvabaliais švytės atodūsiai, pasirodys ir dings raudono kraujo siūlas, kyštels suakmenėti nespėjęs pirštas, tarsi norėdamas užsikabinti už žolės – tegu šioji ištraukia sunkų kūną iš po žemių, nes po durpinga velėna nieko neįmanoma užmiršti, matai ir matai savo gyvenimą kaip nesibaigiantį dangų, nors akių jau seniai neturi.

Gal ir gerai, kad mano proseniai buvo paukščiai ir medžiai, o ne žmonės.

Pradedant jau nuo senelės anytos, piktos kaip harpija geltonos moteriškės, kuri net merdėdama stengėsi kažką apspjauti, bet įstengė apibjauroti tik sieną kojūgaly. Senelė Emilija, įpratusi prie anytos akibrokštų, nemurmėdama nuplovė žalius skreplius, ir jau kitądien, traukiant šermenų giesmes, siena spindėjo šiltu saulėlydžio auksu. Gerklingiausias giedorius, eidamas laukan savo reikalu, mielai jos atsirėmė, pavargęs nuo begalinės giesmės, o senelė Emilija, pamaniusi, kad jis nugaravo nuo žvakių ir aitrių gėlių, savo gumbuotomis, šarmu dvelkiančiomis rankomis puolė prilaikyti.

Šviesiaplaukė, aukšta ir negraži, savo ilgomis, per alkūnes persisukusiomis rankomis visada ką nors laikė, o jei nelaikydavo, skėsdavo į šalis tarsi ką gaudydama.

Gaudyti paprastai reikėdavo senelį – juodbruvą gražuolį vanago nosimi, kuris nusėdėdavo tik vienoje vietoje – prie žalio kortų staliuko.

Prisimenu jį, žiūrintį pro geležinius lovos virbus, baltą kaip nužydėjusi pienė, tvirtai sučiauptomis lūpomis, išdidų kaip visada ir net mirčiai neturintį ką pasakyti, nes mirtis, jo nuomone, buvo moteris, o moterys seneliui niekada nereiškė per daug.

„O kad tu niekada moterų nesuprastum!..“ – miauktelėjo įžeista mirtis, nerdama pro duris kartu su skersvėju.

Mano tėvas neišgirdo miauktelėjimo, nes susikaupęs karpė žvakių dagčius. Tik mama krūptelėjo ir pasitaisė skarelę.

Nedidelio ūgio, juodai mėlynais plaukais, ilga nosimi,

ji priminė neūžaugą varniuką ir būtų puikiai tilpusi aukštos ir kaulėtos senelės sterblėje.

Ankančių akivarų, mėlynos miglos, šalto rudens paukštis.

Tėvas, iš senelės Emilijos paveldėjęs ūgį ir ilgas, persisukusias rankas, priminė nulinkusį stuobrį, bet neturėjo nei medžio nuolankumo, nei kantrybės, kadangi tai atrodė nesuderinama su vyro prigimtim.

Geriau jau tingi ir neįpareigojanti ramybė.

Todėl kas kartą, kai eidavom pro vadinamąjį restoraną, pilką betoninį griozdą, kurio langai iš tolo švietė raudonomis sintetinėmis užuolaidomis, mamos ranka kirste įsikirsdavo į manąją, jau nebe pirštais, o plieniniais nagais, ir aš jusdavau, kaip kiekviename jų daužosi pamišusi paukščio širdis, o tėvas, nelygu kokį atlyginimą gavęs ir kiek jau spėjęs pragerti, sėdėdavo ant betoninių laiptų su užgesusia cigarete tarp dantų arba gulėdavo išsitiesęs visu ūgiu, atmetęs į šalį ilgas rankas, ir stora, kaip garo katilas šniokščianti valytoja baksnodavo šluotražiu jam į šonkaulius, bandydama prikelti.

Mažyte juodvarne, tavo plunksnų spalva buvo tavo likimas.

Trapi ir liūdna, kaskart vis baltesnė, tavo siela tupi ant kelio rodyklės, bylojančios, kad iki kaimo – tik 2,5 km, laukdama manęs, nebijodama laiko, nes laikas blukina tik plunksnas, bet ne atmintį.

Per dešimtmetį nugrims ne tik kaimas, neliks ir rodyklės, tik tavo dvasia plevens ore, saulės ir mėnulio spindulių laikoma, neturėdama kur nutūpti, nes ėdri durpynų

žolė ir tave norės pasiglemžti, ne iš pykčio, ne iš godumo, tiesiog to reikalaus užmarštis.

Draugės laiške kartu su žiniomis apie pakaruoklius ar užsimušusius kartais randu fosforu švytintį mirties plauką, panašų į smilgą, ant kurios vaikystėj verdavom žemuoges.

Ištrauktas iš voko jis užgesdavo kaip degtukas, suanglėdamas iki pat galiuko – mūsų namai, aidintys nuo vaikų spiegimo, buvo pernelyg pilni gyvybės.

Juodas ir vis dėlto neišsisklaidantis į suodžių dulkes, jis primena sudegusios raganos plauką.

Primena tetą Konvaliją – dėl jos ugninių garbanų ir geltonų katės akių kažkada ir alpo, ir šiurpo aplinkiniai bernai. Bet kadangi Konvalija dar buvo ir labai bjauraus būdo, tegavo seną apykurtį našlį, kuris dabar, visai iškvaišęs, daužo jai su pagaliu per galvą, vadina prisiplakėle ir veja iš buto, rėkdamas per visą laiptinę, o ji ir lekia, sproginėdama iš pykčio, driblų kūną panešdama vien raganiškos energijos dėka, kol, atsidūrusi prie jaunystės durų, šiaip ne taip išspaudžia ašarą ir suklūsta, bene išgirs gydantį angelų chorą. Bet iš paskos atsivijęs už skvernų tampo ir įkyriai murma tik senio Alzheimeris ir josios diabetas, nuobodūs, punktualūs ir rimtai nusiteikę, panašūs į laidotuvėms besiruošiančius giminaičius.

Teta Konvalija, ugninis aitvare, neatnešęs nei pinigų, nei laimės.

Tau reikėjo tupėti ant dėdės Jeronimo kamino ir baugia ugnimi šviesti iš tolo, kad kiekvienas, išvydęs pašvaistę, sakytų: „Dega pinigai!“, betgi Jeronimo pinigai nedegė,

jie gulėjo varinėj tūtoj nuo patrankos sviedinio, šaltesni už numirėlį, nebylesni už velėną, ir tuo, kad nepirko nei ledų, nei knygų, nei gražių drabužių, dėdė Jeronimas man buvo tolimesnis net už niektauzą kaimyną, kuris turėjo be galo gyvybingą žmoną, vyrus tratijusią kaip alkana ūdra žuvį. Galop abu pasikorė, ir Jeronimas, ir kaimynas, tik vieno palaikus jau sugraužė kalkėtas požeminis vanduo, o kitas tik apsitraukė žalia patina, nes niekaip nenurimo, vis keldavosi pinigų skaičiuoti, glostydavo šaltą sviedinio tūtą, numestą ant skiedryno, vadindavo ją ir žmonos, ir kaimynės, kurią girtas nudūrė, vardais, pagarbiai kreipdavosi į areštinės prižiūrėtoją ir į teisėją, atėjusį jo teisti vidurnaktį, šviečiant žaliam kaip apsamanojusi moneta mėnuliui, ir nuolankiai sutiko pasikarti ant lango grotų, nes tikėjo amžinąjį gyvenimą.

Švelnias sutemas, kai nuo vandens kyla baltas rūkas ir kambary po grindimis jaukiai rusena paslėpti nuo Dievo bei jo angelų pinigai, ir atsišaukia tik į tavo balsą, leidžiasi paimami tik tavo rankų, dėde Jeronimai, paukšti archeopteriksai, neišsivadavęs nuo žvėries nagų ir dantų.

Pirmykštis pasaulis tau turėjo atrodyti tobulas: puvenìngos niekieno žemės, brangiųjų metalų gyslos, sidabru pavirtęs vanduo dar šiltose angelų pėdose ir auksiniai Viešpaties plaukai, plazdantys ant tropinių medžių, rodantys, kur Jis nuėjo, apleidęs šią žemę.

Auksiniai, aštrūs kaip skustuvo ašmenys ir skambūs kaip stygos – tokį turėdamas, galėjai lengvai pasipjauti, užuot koręsis ant nunešioto kelnių diržo.

Gal apskritai reikėjo ne kartis ar pjautis, o sudegti;

netekęs visko, kas žmogiška, išliktum kaip raudonai įkaitęs akmuo ar juoda geležis.

Durpėse viskas gražiai susisluoksniuoja – ir medžių šakos, ir paukščių kaulai, ir akmenys.

Ankstyvas rytmetis, mėlynas nuo pavasarinės šalnos, saulė dar tik ruošiasi tekėti, o pašto dėžutė jau klankteli – vėl įmetė kažką, gal ne laišką, gal popierių, reklamuojantį namų apyvokos daiktus, miestas ramiai praryja viską, tik ankančių akivarų apsupto kaimo neišgelbės moderni virtuvės technika, pjaustymo mašinėlės ir nerūdijančio plieno tarkos, nes nieko nėra aštresnio už auksinį Viešpaties plauką, nieko baltesnio už sielą, tupinčią ant rodyklės, nieko liūdnesnio už gyvenimą, šviečiantį danguje, ir už kūną, kurio žolė neištraukia.

Iš tiesų pašto dėžutėje jau ne laiškas, o marga lyg velykinis kiaušinis reklama, nuolaidos nuolaidos nuolaidos, itin pigios pieniškos dešrelės ir tualetinis popierius.

Ir nors šitas margas lakštas nešviečia fosforu ir net traška, koks sausas, jis gyvybės neturi nė kibirkštėlės, taip pat ir mirties, – atrodo pasiklydęs tarp dviejų pasaulių.

Laiškas iš niekur, kuriame neparašyta, kad esi mirtingas, kad yra Dievas, bet užtat egzistuoja pieniškos dešrelės ir popierius, kurių kaina šiandien verta didesnio dėmesio nei metaforos.

Ak kaimyne, mėgęs taukšti niekus, net dabar girdžiu tavo burblenimą, tavo įžeidų pyktį, kad „toji ūdra" nė smiltainio luito ant kapo nesiteikė pastatyti, tavo kaulai, virtę kreida, jau panašūs nebe į palaikus, o į mįslingus žemės rašmenis, kuriuos skaityti baisu ir pavojinga, su-

vokęs jų prasmę neteksi noro balotiruotis ir pozuoti dienraščiams bei mėnraščiams, gyvenimas bus vertas tiek, kiek iš tiesų yra vertas, be nuolaidų ir be padidinimų.

Ak Konvalija, tavo sudegę plaukai – karšta dirva, kur po juodu sluoksniu uždusо baltos lelijos ir purpurinės erškėtrožės, gyvybingos balandos ir kartūs kiečiai. Bevaise laukinių akių ragana, tavo pyktis ir niūri aiškiaregystė buvo skirti ne žmonėms, betgi, be žmonių, šiandieną šioj žemėj neliko nieko – nei dievų, nei demonų, nei tarpininkų.

Dėde Jeronimai, pavirtęs juoda geležim, tu būsi mįslė archeologams, nes tokio keisto indo dar niekas per amžius neregėjo, indo, kuris, paleidęs dvasią, norėjo sulaikyti protą, atmintį ir pradžios mokykloj įgytas aritmetikos žinias. Bet tavo pinigai turėjo pradžią ir pabaigą, formą ir kvapą, kiekvienas savo šiugždesį ir skambesį – banknotai, kurie cirkuliavo bankuose, kompiuteriuose, sąskaitose, sąrašuose, virtualioje erdvėje, netilpo tavo geležinėje smegeninėje.

Kada nors praeisiu pro rodyklę, skelbiančią, kad iki nugrimzdusio kaimo – tik 2,5 km, baisu bus nerasti vaikystės namų, mokyklos, ūkinių prekių parduotuvės ir apgriuvusios viešosios pirties, bet motinos siela švelniai atsitūps ant peties, ir iškilusią virš ėdrios žolės išvysiu senelę Emiliją, pilną dūzgiančių bičių, ant vienos šakos laikančią vanagą, ant kitos – juodvarnį. Neprieisiu iki jos tiek, kad paliesčiau ranka, kojos įaugs į durpynų žemę, kaskart krūptelėdamos, kai palies šiltus paukščio kaulus, ir lauksiu savo vaikų, nesvarbu, kokiais paukščiais jie beatskristų.

tylus prakeikimas

Praeidama kosmetikos parduotuvės vitriną, Marija nužvelgė ne tiek vaistinę primenančias lentynas su kremo indeliais, kiek pardavėją ryškiai mėlynais akių vokais, panašią į giliavandenę žuvį, norinčią kažką pasakyti, bet nepajėgiančią – vanduo slegia liežuvį ir smegenis.

Ir nors švelni kovo saulė tirpo ant Šv. Rapolo bažnyčios bokšto, tarsi sakydama, kad be šitų išsižioti neleidžiančių gelmių yra ir kitas pasaulis, kuriame lengva ne tik kvėpuoti, bet ir kalbėti, Marija pagalvojo, kad žuvis jame neišgyventų.

Mėlynas vakaro šaltis, sukaustęs Žaliojo tilto skulptūras, slinko aukštyn balta bažnyčios siena.

Pro šalį, šiugždėdamos sijonais lyg sausais pelekais, praplaukė dvi žemos čigonės, viena, senesnė, su juodais ūsiukais, metė greitą žvilgsnį į Mariją, ir šiai pasidingojo, kad senė tuoj išsitrauks pypkę ir užsirūkys, pro dantis košdama rusiškus žodžius: „Pagadala ja tebe ili ne pagadala?.. Uviazivaisia, detočka, a to proklianu“. „Atiduo-

kit pinigus!..“ – apsipils ašaromis Marija, pirmakursė filologė, išsiruošusi į universalinę pirkti batų. „Kakije dengi!.. Čevo tut torčiš, idi!.. Našich mužikov zachotela, čtoli?!.“ – jūrų raja pavirs čigonė, ir Marija, pro ašaras nematydama kelio, patrauks į bendrabutį, o ten, pažvelgusi į tuščią spintelę, apsiverks dar graudžiau, galvodama, kad be reikalo Platonas kiekvienam žemės padarui priskyrė tobulą pirmavaizdį.

– Skolko teper časov? – meiliai paklausė senė čigonė, nors gatvės laikrodis kabojo tiesiai jai virš galvos. – Pogodat li tebe, krasavica?.. Vsiu pravdu skažu!..

Marija susimąstė. Čigonės ji nebijojo ne tik todėl, kad piniginėje teturėjo saują baltų centų, jau seniai buvo baigusi filologijos studijas ir artėjo prie amžiaus, kurį iškalbūs vyrai vadina „brandžiu moteriškumu“, – Marija galvojo, ką atsakyti šitam žalčiui gundytojui, tyro naivumo priešui, sausapelekei žuviai, nešamai mėlyno vakaro vilnių.

Paprasčiausia būtų nieko neatsakyti, kaip ji nekart gyvenime jau buvo padariusi.

Marija prisiminė kosmetikos pardavėją ir pagalvojo, kad žuvys nebylios ne tik todėl, kad jas slegia vanduo. Nebenorėdamos būti nei paukščiais, nei žvėrimis, jos liko jūrų dugne, per amžiną tylėjimą pamiršusios ne tik savo sutvėrimo istoriją, bet ir Sutvėrėjo vardą.

– Daj odin lit, sudbu predskažu! – sušnypštė nekantraudama čigonė. – Skažu, kakoj karol tebia ždiot v žizni!.. – mirktelėjo Marijai ir nusišypsojo blyksteldama geltonais dantimis.

„Karaliai be karalysčių“, – pamanė Marija. Karaliai, kuriems nulenki galvą, pilną keistų sapnų bei vizijų, ir kuriems nieko nepasakoji, tik šypsaisi, kurie svaigsta nuo geismo, tik niekados jiems nesakyk, kad aistrą sukelia ne jie, o tobulas jų pirmavaizdis, kurie mėgsta motinišką globą, tik neprisipažink, kad globoji ne juos, o savo vaikystės šešėlius.

– Predskažite mne, kakoj karol ždiot menia posle žizni, – tarė Marija, atitraukdama piniginės užtrauktuką.

Jaunesnioji čigonė timptelėjo senę už rankovės.

– Pošli, uže sem časov, – parodė į laikrodį ilgu lakuotu nagu. – Ja že govorila tebe, nepriviazivaisia, – garsiai tarė nusivesdama senę, – u etoj ženščiny strannoje lico. Strannosti nepredskazujemy.

Paskutinius žodžius ištarė turbūt ne čigonė, o skrybėlėtas vyras, eidamas pro šalį. Ant pilkos striuko paltelio apykaklės kaip prisiūta tupėjo didelė kandis.

– Nusibraukit kandį!.. Nusibraukit!.. – suriko Marija.

Nei srybėlėtasis, nei ji pati neišgirdo šitų žodžių.

„Tai turbūt ir yra prakeikimas, – pagalvojo Marija. – tik už ką?..“

Ji stengėsi prisiminti prakeiksmo žodžius, bet neprisiminė. Jie buvo panašūs į kuosas žvilgančiomis pilkomis galvomis, paukščius, kurie galėtų būti angelų šešėliai, nors ir nėra balti.

Kalbėti ir būti neišgirstam.

Klausytis ir nieko negirdėti.

Prakeiksmo žodžiai švelnūs ir tylūs, tylesni nei miestą užliejantis mėlynas vakaro šaltis. Prakeikė ne tave, o pa-

saulį, bet argi tu nesi jo dalis?.. Argi klajoklių dievas nėra tau mielesnis už bausmės vietą – kryžių?..

„Aš... – Marija stengėsi pasiteisinti šaltai vakaro tamsai, – aš... turiu...“ Ji nesiryžo ištarti nei „meilužį“, nei „vyrą“, nei „draugą“, tik nevykusiai veptelėjo – „partnerį“ – ir supyko pati ant savęs.

Jis nuperka kosmetikos, užmoka už vakarienę nuošaliame restorane, kartais nusiveža prie ežero, dažniausiai pasimylėti – ne ant žalios žolės ar sidabriniam vandeny, o mašinoj, patiesęs polietileninį maišą, kad nesusiteptų sėdynių užvalkalai, ir Marija niekados pro aprasojusius langus nematė nei briedžių, nei rykaujančių kėkštų, tik, klausydamasi, kaip po sunkiais kūnais traška polietilenas, galvodavo apie viduramžių tortūras.

O kai Marija nusilaužė ilgą raudonai nulakuotą nagą, partneris iškrapštė jį iš po sėdynės ir išmetė pro langą į mėlynojus.

„Ir vis dėlto jis man kažkoks nenusakomas džiaugsmas“, – pamanė Marija; kartais siela bučiuoja jam pėdas, nušluosto nuo švarko tabako dulkes ir bando pažvelgti į užšalusias akis, vildamasi, kad pamatys ten properšą.

Bet properša žioji ne partnerio akyse, o kambario, kurį ji nuomoja Kalvarijų gatvėje, lubose; vandens lašus, varvančius į pastatytą dubenį, Marija vadina „dušo kabina“. Ačiū Dievui, jis nė neužeina į jos kambarį, tik priešais langą sustoja pilkai mėlynas „Volvo“, ir ji bėga, paskutinįkart brūkštelėjusi šukomis per plaukus ir rankinuku prispaudusi besidaužančią širdį, jausdama, kaip po aukštais kulniukais skyla išsiklaipiusios šaligatvio plyte-

lės ir į nugarą kaip virbalai sminga mezgančios prie lango šeimininkės akys.

Kokie jo namai, Marija nežino. Nežino, kas rytais išverda jam kavos, kas iškrato pilną peleninę, kokius atspindžius saugo veidrodžiai.

Ir šita nežinia guodžia.

Ji ištraukia iš piniginės saują baltų centų ir neskubėdama pila juos į dubenėlį elgetai, klūpančiam prie bažnyčios sienos.

– Sveikatytės tamstai, pasimelsiu už jus, – sugergždžia pragertas bosiukas.

„Vėl daviau ne tam, kam reikėjo!.. – pamanė Marija. – Nusipirks odekolono. Kam reikalinga odekoloninė malda?..“

Ji meta paskutinius centus ant šaligatvio ir pasileidžia tolyn, nematydama, kaip elgeta stenėdamas keliasi ir mėlynais išburkusiais pirštais krapšto iš plyšių monetas; elgeta, jos brolis, jos tobulas atspindys ir pirmavaizdis, įkūnijantis tiesą, kurios jai nereikia ir kurią ji visados stengsis paversti metafora, sapnu ar fantazija, o gal pasitaikius progai ir priežastimi.

Priežastimi nekęsti, valdyti, būti turtingai, medžioti, nuobodžiauti ir nuvažiavus prie tolimo ežero mylėtis sidabriniam vandeny, aiškiai regint visą pasaulį aplinkui.

gūdžiųjų naktų legendos

„Legendos neturi laiko“ (J. Cocteau, „Orfėjas“)
„Socialistinis realizmas nėra vien literatūros metodas, tai veikiau gyvenimo būdas“ (Adolfina M.)

1. Škvalas, vardu Laima

Dėl nepaklusnių šiurkščių plaukų, kurie styrojo į visas puses tarsi praūžus viesului, Laimą pramine Škvalu. Charakterio ji buvo romaus ir liūdno – priminė melancholišką triušį su prašiepta viršutine lūpa ir iškištais dantimis; iškart atminty šmėkšteldavo Senoje prisigirdžiusios prancūzaitės veidas, kuriame stingo ir sustingo amžinoji šypsena.

Laima neketino skandintis, nors gausiai jos giminei tas visai nerūpėjo, o visuomenė, kaip visada, turėjo svarbesnių reikalų: krautuvėj reikėjo užsiimti eilę prie „šliosų“ (taip vadino šlapią dešrą), nusipirkti bilietus į Vilkaviškio cirko vaidinimus, įvyksiančius kultūrnamy ateinantį šeštadienį, o cirko metu šiukštu nepražiopsoti, kaip salėj susiries dvi moteriškės, jau pusmetį besidalijančios vienu vyru.

Alsią gegužės naktį, savaitei praslinkus po cirko, per miestelį praūžė viesulas, barstydamas krušą ir akmenis, išdaužė dviejų moteriškių langus ir sužeidė vieną vyrą – jis gavo į akį kumščio didumo ledu.

Keikdamas škvalą ir ambulatoriją, nedavusią biuletenio, vyras sėdėjo mechaninių dirbtuvių kieme ir niūrus žiūrėjo, kaip į laukus rieda blaivūs, gerai nusiteikę traktorininkai.

Jam atrodė, kad tai neteisinga, kad dangaus galybės, sužeidusios jį ledo kumščiu, turėtų nurodyti bent jau priežastį.

Bet priežasties nebuvo.

Juk nesusiesi šitos naktinės vėtros su Laimos dingimu iš miestelio, o tuolab – su baisia mėlyne paaky; Laima to vyro beveik nepažinojo.

Lieka tik vienas paaiškinimas: žmogus, eidamas iš mūsų, nori palikti ženklą atminty, tegu ir trumpalaikį, tegu ir kvailą, tegu ir tiems, kurie tavęs neatsimena.

2. *Meduolinio angelo žūtis*

Irmutė, baltaplaukė blondinė į drožles susisukusiomis garbanėlėmis, buvo tokia putni ir kvepianti, jog dažnas vyras, vos užmetęs į ją akį, pajusdavo kuo tikriausią fizinį alkį.

Ji turėjo dirbti kepykloje arba pyraginėje, kur parduoda karštą pieną ir bandeles, tik šiukštu ne bibliotekoje – biblioteka netiko Irmutei kaip Rubenso originalui kad netinka aliuminio rėmai.

Aš tada buvau dar mažas vaikelis, bet mano skaitymo aistra jau kėlė siaubą namiškiams ir matematikos mokytojai. Senelė pranašavo man liūdną ateitį (nuo skaitymo suminkštėjusi galva ir durnių namai), o mokytoja – akinius dideliais „laipsniais". Tik Irmutė šypsojosi glostydama man plaukus (mat aš, šitaip nežmoniškai daug skaitydama, padėdavau įvykdyti kažkokius planus), o jos ranka taip kvepėjo vanile, kad magėte magėjo atsikąsti.

Gūdžią rugpjūčio naktį, kai žvaigždės tarsi pernokusios uogos beveik liečia žemę, vos išsilaikydamos ant plonų kotelių, ir pelės šviežiose ražienose vis bando grybštelėti jas dantimis, sodo pakrašty, prie kūdros, išgirdau žvėrių narnėjimą: šitaip urzgia vilkai arba sulaukėję šunys, taršydami grobį. Aišku, ir su lazda niekas manęs ten nebūtų nuvijęs, bet kai drebantis iš baimės kūnas pagaliau užsnūdo, smalsi dvasia nusklendė pažiūrėti. Ir ką gi ji išvydo?

Ogi būrį juodakailių žvėrių, draskančių kai ką baltą ir pūkuotą, godžiai urzgiančių, smirdinčių mazutu ir „Prima", o užvis stipriausias buvo samanės tvaikas, net dvasia atšlijo apsvaigusi, jausdama, kaip nematerialiame pilve kažkas verčiasi aukštielninkas.

Visų didžiausias žvėris, pakėlęs snukį į nusileidusį dangų, iškilmingai pareiškė, kad šitas jų suniokotas grobis – auka visuotinei Gerovei.

Smalsioji dvasia, nors gana gerai išmanė graikų mitologiją, tokios deivės nežinojo ir nusivylusi grįžo atgal. Mažas vaikelis, kuris miegodamas jos laukė, sapne regėjo pilkomis samanomis ir geibiais šungrybiais apaugusias

bibliotekos duris ir savo rankeles, raunančias tuos šungrybius, o ant kraigo tupėjo didžiulė juoda Gerovė, pakreipusi snapą, aplink šmirinėjo alkani šunys, ir aš net dabar, praėjus tiekai laiko, retkarčiais susapnuoju tą mišku virtusį miestelį ir vėl laukiu grįžtančios sielos: bėk, mažo vaikelio dvasele, bėk greičiau, nes niekada negali žinoti, kokio šįkart paukščio plunksnomis apsitaisiusi Gerovė tupi ant samanomis apaugusių knygų ir kokios aukos jai dabar reikia.

3. *Pirmininko tvenkinio pabaisa*

Zootechnikė Adolfina, kaip nekart sakydavo mūsų kaimynė mokytoja, dėsčiusi ne tik matematiką, bet kartais ir visuomenės mokslus bei istoriją, per daug įklimpo į svaigalų liūną, todėl ir buvo nubausta – rado ją žmonės vieną tamsų rugsėjo vakarą prie pirmininko namų tyvuliuojančiam tvenkiny. Ir nubaudė ją, aišku, ne dangaus jėgos, o susidėsčiusių aplinkybių visuma. Tai skrupulingoji mokytoja ypač pabrėždavo.

Mes ką tik buvome pradėję naują discipliną – SSSR istoriją. Aš gi, besiknaisiodama po vadovėlį kaip smaližius, ieškantis ko nors gardaus, netikėtai aptikau puikų poetišką sakinį: „Komunizmo šmėkla klaidžioja po Europą“.

Tai man priminė Adolfiną, besibraižančią vakarais po miestelį, liūdną ir nelaimingą, nors liūdėti tikrai nebuvo ko: laikai, kada iš parduotuvės galėsim neštis ką tik nori ir be pinigų, buvo jau ne už kalnų. „Aš jų gal ir nesulauk-

siu, bet jūs tai tikrai“, graudžiai atsidusdavo istorikė-matematikė, ir mums buvo jos gaila.

Turbūt ne be reikalo, nes prieš pat Vėlines, tiksliau – prieš pat Mirusiųjų pagerbimo dieną, – mokytoją rado gulinčią ant tvenkinio kranto, nebylią kaip suskilęs gelžbetonis. Žado ji taip ir neatgavo, todėl negalėjo papasakoti, kas jai nutiko.

Tik aš viena nujaučiau.

Tamsiomis spalio naktimis, kai vėjas ima vaitoti tarsi rytietiškas instrumentas ir visi kaulai po žeme – nuo tvarkingų, geometriškų iki suirusių į druzgus – bando atkartoti jo gaidą, nors tai beveik neįmanoma, tyliai atsiliepia tik tie, per kuriuos čiurlena požeminiai vandenys, – tamsiomis spalio naktimis iš tvenkinio gelmių iškyla komunizmo šmėkla, liūdna kaip mirtis, urgzdama ir vaitodama baisiau nei visi MTS „kirovecai“, ir ne silpniesiems, ne abejojantiems tą jos riksmą atlaikyti.

Juk tai ne pusšimtis alkanų veršelių ir ne mokiniai, per ilgąją pertrauką bėgantys į valgyklą.

O švelnioji Adolfina, o vargše, surukusi mano mokytoja!.. Kas galėjo pagalvoti, kad gelmių siaubūnė slėptųsi paprastam kaimo tvenkiny!.. Klaidžiojo jinai taigi po Europą, o Europa – taip toli...

4. Mėnesienos maudaliai

Penktadieniais viešojoje pirtyje prausdavosi moterys, šeštadieniais – vyrai. Aš gi stengdavausi eiti į pirtį kuo vė-

liau, beveik prieš pat uždarymą – nors vanduo tada jau vėsesnis ir nebėra nė vieno nepanaudoto dubens, bent jau žinau, kad pro duris kaip pasenusi Botticellio Venera, nešdamasi savo kriauklę – nuosavą emaliuotą dubenį, – neįžengs kokia mokytoja ir man nereiks šokti nuo suolo su kvailu „Labą vakarą!..“. Šokti nebuvo privaloma, bet to reikalavo nerašytas etiketas. Ko gero, to etiketo laikydamosios ir mokytojos neklausinėdavo manęs nei apie kvadratines šaknis, nei apie naudingąsias SSSR iškasenas. Pirtis buvo drėgnas pirmapradis pasaulis, kuriame ir moterys, ir vyrai pavirsdavo dieviškuoju moliu; jis tik už pirties durų įgaudavo formą ir dvasią.

Deja, ten, už durų, egzistavo ir labai paprastas dėsnis: priešybės viena kitą palaiko, vadinasi, tai, kas gera, negali tęstis amžinai.

Ir štai lemtis, mostelėjusi juodu nakties sparnu, viešąją pirtį pavertė apgriuvusia landyne valkatoms ir katėms. Pirmapradį pasaulį nusinešė laikas. Moterys ir vyrai, kurie dabar ten maudydavosi, nebeturėjo nei formos, nei dvasios, jiems buvo tas pats, ar šeštadienis, ar penktadienis šiandien, jie nesibodėjo nei aprūdijusių dubenų, nei pūvančių suolų, nei ištįsusių kaip vaiduokliai balkšvų šungrybių grindų plyšiuose.

Jie taškėsi mėnesiena, trynė vienas kitam nugaras su žemėm išrautų takažolių kuokštais, tarsi vandens skalaujami dumbliai krutėjo ilgi pirštai, iškišti pro juodų sienojų skyles, kviesdami nusimaudyti ir tave, einantį takeliu pro šalį, – bet tu, praeivi, geriau jau bėk nuo tų krutančių pirštų, nes prisiminimai kartais būna pavojingesni už gie-

dančias vandeny undines ir medžius žmogėdras, viliojančius rojaus sodo žiedais, nes tu manai, kad prisiminimai priklauso tau ir be tavęs pražus, kad jie lengvesni už atodūsį ir bejėgiški, kad visada tave glostys, švelniau nei minkštos gelmių žolės skenduolį. Ateis laikas, kai tu nebejausi, kaip ėdrios žolės auga tau iš akių, kaip skelia kaukolės kaulą, pasiglemžia tavo pirštus ir pėdas, balsą ir kvėpavimą.

Bet tas, kas neturi prisiminimų, neturi nieko, tik spindintį veidrodį priešais.

5. Raudonplaukės raganos triumfas

Kadangi už poros metų turėjau baigti mokyklą, jau nebuvau mažas vaikelis su klydinėjančia siela. Mirus senelei ir komjaunuoliškose statybose pražuvus mamai, likome su broliu vieni. Tėvas gi nuo nesibaigiančių budėjimų fermoje baigė prarasti ir laiko nuovoką, ir sveiką protą. Niekas, žinoma, neliepė jam primygtinai kiurksoti toje fermoje – puikiausiai užtekdavo ir pusgirčio naktinio sargo, bet tėvas sakydavo, kad partinė sąžinė liepia jam budėti kartu su sargu, nugertu buteliu ir bryzeliu lašinių, suvyniotų į nešvarią „Tiesą“.

Partinė sąžinė buvo jam brangesnė už patraukliausią moterį, sočią vakarienę prie televizoriaus ir net už mus.

Ir kadangi graikų mitai nuo ankstyvos vaikystės buvo padarę man didelį įspūdį, jais aš grindžiau net pasaulio sąrangą (pavyzdžiui, niūrus sargas man atrodė tikras fer-

mų Minotauras, o gašlus agronomas priminė ožiakojį satyrą), spėjau, kad dievai ir pusdieviai, įsižeidę už tokį beatodairišką vienos dievybės, tegu ir patrauklesnės už gražiausią moterį, garbinimą, nubaus mano tėvą, ir nubaus antgamtiškai, o antgamtiniai dalykai – ne viešas papeikimas ar paburnojimas rajono laikrašty, nepasiskųsi nei partsekretoriui, nei ramiai gromuliuojančiai karvei.

Šiltai gegužės saulei nyrant į nakties vandenis, prie šulinio trečiąkart ploviausi rankas, nes atrodė, kad jos tebesmirdi supuvusiomis bulvėmis: pirmininkas leido pasirinkti iš kolūkio saugyklos porą maišų maistui, nes per užsitęsusius tėvo budėjimus nebeturėjome ko valgyti.

Ir štai tada, pirmam nakties spinduliui juodais ašmenimis palietus nuolankias obelų galvas, vidury kiemo kažkas gailiai subliovė.

Įsispyręs visomis keturiomis į žemę, man į akis su siaubu žvelgė apystambis veršis baltai žvaigždėta kakta: šalia jo, kikendama lyg nepilnaprotė, muistėsi raudonplaukė gražuolė, panaši ir į raganą, ir į fėją.

Nespėjus man susivokti, raudonplaukė užšoko ant veršio ir, pliekdama basais kulnais jam per šonus, pasileido zovada, nežiūrėdama, agrastai ne agrastai, dilgėlės ne dilgėlės. Nutraukusi skalbinių virvę su naktiniais marškiniais išnyko tamsoj prasivėrusiame akivare, tik baltas kartūnas su rausvomis gėlytėmis, šiaip ne taip išsivadavęs iš godžiai siurbiančios gelmės, pakilo į dangų kaip besvorė prigėrėlio siela.

Ir nors už poros savaičių gavau laišką iš Rokiškio – rašė psichiatrijos klinikos vedėja, pranešdama, kad mūsų

tėvui diagnozuotas asmenybės susidvejinimas, ir gyvuliškoji pusė neretai nustelbia žmogiškąją, baubdama ir neėsdama nieko, išskyrus žolę kieme, – aš geriau žinojau, kur jis yra.

Juodo tamsos verpeto dugne, blaivus, nelaimingas ir žmogiškas, apsikabinęs tą fėją, tą raganą – Partinę Sąžinę.

6. *Sekretorius ir Metamorfozė*

Mūsų mokyklos komjaunimo organizacijos sekretorius, kolūkio pirmininko sūnus, buvo šviesiaplaukis mergiškų veido bruožų vaikinas. Dėl šitų mergiškų bruožų iš galvos kraustėsi ne viena komjaunuolė ir stengdavosi pasižymėti ne tik moksle ar užklasinėje veikloje, bet ir tokiose srityse, kurios anksčiau joms keldavo siaubą. Pavyzdžiui, užsirašydavo į chorą, kurio repertuare buvo vien patriotinės dainos, jaunųjų gamybininkų, kurie nieko negamino, būrelį, ar neįpareigotos pasisiūlydavo sutvarkyti karių kapus.

Jei dievai duoda grožį, tai atima ką kita.

Pirmininko sūnus, pavyzdžiui, visai neturėjo humoro jausmo. Rubuilė Izabelė, bandanti prisitraukti prie skersinio, jam buvo ne moteris ir netgi ne žmogus, o gyva iliustracija to, kaip antsvoris kenkia išvaizdai bei prestižui.

Humoro jausmas, palyginus su visuomenine padėtimi ir įtakingumu, žinoma, gal ir ne kažin kas; tik mirčiai neišaiškinsi, kokie svarbūs yra pastarieji dalykai, gal todėl daugelis politikų netiki pomirtiniu gyvenimu.

Ne išimtis buvo ir mūsų švelnusis sekretorius. Visuomeninė padėtis leido jam nusirašinėti per pamokas, vėluoti arba visai neatvykti į sekmadienines pavasario talkas, šnekėti gražiai ornamentuotus niekus iškilmingomis progomis, pavyzdžiui, atidengiant paminklinį akmenį kritusiems nuo buržuazinių nacionalistų rankos.

Netikėjimas yra taipogi religija, stipri ir gaji, – todėl mūsų sekretoriui įtakos galėjo turėti tik viena dievybė, kurios jis, nors ir ignoruodamas, išsiginti negalėjo. Mirtis, arba Metamorfozė, pasiimdama seną ir mažą, susiraukšlėjusį ir vos spėjusį prasiskleisti, negalėjo atleisti šviesiaplaukiui gražuoliui to, kad jis, užuot skynęs tikras gėles, kurios nuskintos vysta, pirmenybę atiduoda vilko dantims neįkandamiems idealams, dar vadindamas juos nemirtingais.

Todėl vieną birželio pavakarį, danguj lyg audros debesiui kaupiantis gūdžiajai nakčiai ir principingajam sekretoriui išsiruošus į laukus patikrinti burokų normų – ar ravimos, ar nenuskaptuotos kauptukais kartu su piktžolėmis, – Metamorfozė, šitas eteris ir nuodas, tamsiu debesim apsiautė sekretoriaus taką, o kai atsitraukė, pušynėly ant upelio kranto žydėjo tik balta gėlė geltonu vidurėliu, laibasis narcizas.

Ak Metamorfoze, Metamorfoze, tu būtum beveik kaip žmogus, tik tau nesuteiktas juokas, kai į pasaulį žvelgi graudžiai ir atlaidžiai, – tu esi sena cinikė, nes tik cinizmu tu gali pridengti nuovargį nuo nesibaigiančios formų kaitos. Todėl ir dabar, užuot pavertusi žmogų narcizu prie tyros ežero akies, įdiegei jį į žemę prie upelio, kuriuo iš fermų atiteka srutos, tarsi nežinotum, kad narcizas mirš-

ta ne nuo smarvės, o nuo to, kad nemato savo atvaizdo drumstam vandeny; taip miršta kiti augalai, negaudami saulės šviesos.

7. *Popieriniai kankiniai*

Vienąkart, tvarkydama palėpę, nusprendžiau sudeginti senus laiškus, kūpsojusius ten šūsnimis, prirašytus daugiausia rusiškai – adresatai buvo iš visos SSSR, keli net iš „liaudies demokratijos" šalių. Mat kadaise, būdama aktyvi pionierė, be galo troškau palaikyti ryšius su visomis broliškomis respublikomis – dabar, bebaigdama dvyliktą klasę, šito niekaip negalėjau suprasti, bet spėjau, kad pasąmoninis noras būti reikšmingam bent jau per popieriaus gadinimą manęs dar ilgai neapleis. Galbūt net nuo mirties, kuri, pagrįsta dialektinio komunizmo dėsniais, nėra svarbesnė už lemputės perdegimą, galbūt net nuo jos ginsiuosi į tūtą susuktu ir ginklu paverstu rankraščiu, ir tai atrodys baisiai kvaila, nes niekas nemuša popieriais elektriko, atėjusio įsukti naujos lemputės.

Mesdama į krosnį vokus ir primargintus lapus, žiūrėjau, kaip jie šoka paskutinį tango, aistringai išsiriesdami ir suglebdami.

Tarsi džinas iš butelio, parūkus vienam vokui, išsirangė Suparna, trumpaplaukė kirgizė, priekaištaudama ištiesė į mane rankas ir prabilo dvasių kalba:

– Ir ką tu čia dabar darai?.. Argi tau negėda?.. Juk prisiekėm amžinai saugoti draugystę!..

Pamaišiau žarijas žarstekliu, ir Suparna išnyko, trumpaplaukė kirgizė, su kuria susipažinau Arteko draugovės medpunkte: med. sesuo barė ją, kad, vykdama į pionierių Meką, nuslėpė niežus, o išgirdusi, kad gydė tuos niežus vietinės žiniuonės užkalbėtu tepalu, visai perpyko, sukliko povės balsu ir išvarė Suparną pro duris. Suparnos niežai manęs neišgąsdino, argi mūsų kaime nebuvo vaikų, užsikrėtusių utėlėm, ir argi kai kurios bobelės, užuot ištrinkusios jų galvas žibalu, nevarė utėlių kaip kokio metafizinio blogio vienas už kitą baisesniais užkalbėjimais. Be to, aš gi nesiruošiau su mažąja Suparna dalintis viena antklode ar kąsniu, o norėjau tik per atstumą pabendrauti, dalykiškai ir šiltai. Tai ko ji dabar siunta, net sumaišyta su žarijomis?..

O štai ir Aigiulė su savo bendraklasėmis, plevena krosnyje ir šypsosi, keturiolikmetės, o stambios ir krūtiningos kaip įmetėjusios fermų šėrikės. Ačiū Die, bent nieko nesako, nepriekaištauja, tik tos akys – graudžios tartumei veršelio. Dabar joms turbūt jau po šimtą metų. Turkmėnijos provincija – ne Balbieriškis ir ne Gargždai.

Krosnis ūžė kaip pragaras – visa Vidurinė Azija degė jame, grūmodama ir dejuodama.

Ištiesęs ugnines rankas, mane nustverti pabandė vaiduoklis, panašus į moldavę Eriką, labai troškusią nusižudyti dėl nelaimingos meilės, bet nenusižudžiusią – blaivus protas ir išskaičiavimas sustabdė; žiežirbomis pūstelėjo kareivis Volodia, tarnavęs Latvijoje, Adažiuose, vis ketinęs aplankyti ir pašnekėti, ir beveik tai padaręs, ačiū Die, užstrigo kažkur pusnynuose prie Kupiškio, sugedus

sunkvežimiui; o Eugenijus, žydas iš Estijos, nepaisydamas, kad stovi ugnyje, verkė, žiūrėdamas į mane, šnabždėdamas eilėraštį apie jauną dievaitę ir kietą jos širdį.

Krosniai nurimus, nutilus dejonėms ir dantų griežimui, popieriaus lapams pavirtus į šiltus pelenus, kamino gilumoje nelauktai, netikėtai ir be jokios priežasties pasigirdo rytietiškų zurnų, cimbolų, avino ragų ir numirėlio blauzdikaulių muzika, šaiži, rėžianti ausį ir visgi keistai melodinga. Paaiškinimas čia galėjo būti tik vienas – mano nužudytų popierių dvasios žengė į dangų drąsiai ir iškilmingai, kaip tikros kankinės, žinodamos, kad angelai jau atveria vartus, ir Dievas, atsivertęs sielų sąrašus, jau laukia jų.

8. Tikrasis vyriškumas

Vasario 23-ioji mūsų mokyklai, o ypač jaunesniųjų klasių mergaitėms, būdavo reikšminga diena. Tuomet į miestelio kultūrnamį atveždavo Kupiškio garnizono kareivėlių – jie surengdavo visuomenei nemokamą koncertą. Mokinius, kurie į koncertą neidavo ar jo metu išbėgiodavo, vėliau auklėdavo mokytojos, pasitelkusios visus ideologinius graudenimus (dažniausias jų – „negerbi ir nemyli armijos išvaduotojos!“). Tačiau ne šito bijodama visuomet stirksodavau koncertuose, paprastai tamsiam kampe už krosnies, apimta nenusakomo ilgesio. Tai, kad tarybinis karys nebuvo panašus nei į cirko artistą, nei į estrados žvaigždę, nei pagaliau į išsimiklinusį saviveiklininką,

o scenoje elgėsi būtent kaip pastarieji, man ir kėlė intuityvų susižavėjimą.

Štai stovi rusvaplaukis Aliоša eilinio antpečiais ir kiek švepluodamas traukia: „Slio-o-ozy!.. Mne na pleči upa-a-li!.. Iz prekrasnych resni-i-ic!.. S golubych tvojich glaz!..“ Tikras pradedančio menininko įsikūnijimas, tyra, kritikos nesugadinta siela, nevalanti išviečių, neskutanti bulvių ir nežinanti žodžio „diedovščina“.

Ir tu, būsimasis laike, juodas maitvanagi, nesuk ratų virš tyrojo kareivio galvos, nes niekas tavęs dar nemato, niekas nenuspėja tavęs. Tad nekrank, kad tikrasis vyriškumas – šaudyti iš pasalų, griauti jau sugriauta ir aklai gerbti kelmą, įsispraudusį į generolo mundurą.

Tikrasis vyriškumas – kai seržantas grakščiai parklumpa prie moters kojų, nors tai moteriai ne daugiau kaip penkiolika, ji sumišusi ir raudona, mat užėjo į kultūrnamio direktoriaus kabinetą paklausti, kada dramos būrelio repeticija, ir paraudonuoja dar labiau, pamačiusi, kaip pro duris įžengia karinio parengimo mokytojas, vasario 23-iąją visuomet šefuojantis atvykstančius kariškius.

Tikrasis vyriškumas – nekreipti dėmesio į nukarusią mokytojo žiauną ir piktai blyksinčią pensnė, o gundytojo balsu teirautis, kiekgi moteriai metų ir ką ji čia veikia, delnais švelniai liesti jos kelius ir rūsčiai apibarti eilinį, kuris atbėgo pasižiūrėti šio stebuklo tiesiai iš tualeto: „Zastegnis štany, tupica!.. Vedj stojiš pered ženščinoj!..“

Todėl tu, būsimasis laike, nelydėk manęs iki namų, vasario dienai slepiantis užgriūvančioj nakty, kurios sparnai susilieja su tavo sparnais, nelydėk manęs, o einant

pro karių kapus, netupėk ant raudonos antkapio žvaigždės, pranašaudamas, kad balandos ir varpučiai stipresni už smiltainio plokštelę, o geismas žudyti ir prievartauti – už tikrąjį vyriškumą.

9. *Šikšnosparnis po raudonais šilkais*

Ateistinis mokymas mažai kalbėjo apie dvasią: dvasia buvo mirtinga, išskyrus nebent tuos atvejus, kai tapdavo ideologijos dalimi. Tada, bent jau kaip viena iš tikimybių, dvasios laukdavo ir pomirtinis gyvenimas, paprasčiau tariant, egzistavimas realaus laiko ir sąmonės pakrašty, žmogaus atminties dugne.

Todėl toks svarbus šitiems laikams buvo kūnas, nors ir stengtasi jį „nužeminti“, rengiant nemadingais ir nepatogiais drabužiais, šeriant riebiu ir kaloringu maistu, net fantastinėj literatūroj uždraudžiant prancūziškus kvepalus, nėriniuotus *body*, žemuogėmis bei vanile kvepiančius sargius. Kūną stengtasi grūdinti, kad atlaikytų gyvenimo audras – todėl tokia svarbi mokykloje buvo „medpodgotovka“, žygio ir dainos konkursas, karinis parengimas. Ką daryti dujų atakos metu, lūžus kojai ar netekus sąmonės nuo stipraus smūgio į galvą, – tą mes turėjome žinoti atmintinai, nė nemąstydami. Kažkur buvau girdėjusi mokslišką minties apibrėžimą, supaprastintai jis skambėtų taip – mintis yra neuronų slankiojimas smegenų rievėmis.

Čia nereikėjo nė slankiojimo – apskaičiuotas žinoji-

mas slypėjo kiekvienoje nervų skaiduloje, ir žmogaus anatomija, kaip disciplina, ne ką tesiskyrė nuo kurso apie traktoriaus sąrangą.

Todėl, kai tik kas prabildavo apie tarybinio žmogaus ryžtą ir kovingumą, vaizduotėje iškildavo tasai traktorius, klaikus „kirovecas“, riaumojantis pelkėse ir numelioruotų vienkiemių plynėse, užrėkdamas griežles ir pempes, prašančias pasigailėjimo.

Vienu metu man atrodė, kad kūne gyvenančią dvasią, kaip ir mintį, galima moksliškai apibrėžti.

Juodą vidurvasario vakarą, atlėgus kaitrai ir nuo vandenų papūtus drėgnam vėjui, nešančiam maurų, vandens lelijų ir skenduolių kvapą, man gulint leisgyvei ir spoksant į palėpės lubose raibuliuojančius besikaitaliojančių spalvų šilkus (su drauge išgėrėm du butelius turkmėniško vyno), dvasia pakilo nuo mano krūtinės ir aštriais šikšnosparnio nageliais įsikabino raudono šilko, kurį plaikstė vis stiprėjantis vėjas. Šikšnosparnis pakibo žemyn galva ir pažvelgė į mane tokiomis gūdžios nakties akimis, jog šilkai pajuodo kaip suanglėjęs popierius, o vėjas pertraukė kūną kaip šalta numirėlio aimana.

Kokia laimė, kad tuo metu mane rado kvailoji Daivutė, išsiruošusi į šokius ir atėjusi pasiskolinti nertos palaidinukės.

Niekados daugiau neapibrėžinėsiu dvasios, nes turėčiau apibrėžti ir mirtį. O mano ideologija pripažįsta tik gyvenimą.

korektorė ir reptilija

Retsykiais topteli, kad visos mokykloje káltos pasaulio sąrangos tiesos ir taisyklės tėra hipotezės. Pasaulis – visiškai nesuprantamas reiškinys. Kaip šitas kovo lietus – šalti jo šuorai, vėjo bloškiami, primena rykštę, kuri plaka tave už tėvų ir senelių nuodėmes, už tai, kad gimei po sunkiu švininiu dangumi ir kad pėdini įkniaubusi nosį į kandies praėstą šaliką be aiškaus tikslo ir be minties, retkarčiais apdrabstoma pralekiančio automobilio ir, retų praeivių nuostabai, nepuldama valytis purvo, karštligiškai, keikdamasi kaip kad derėtų.

Kartais tiesiog nepakeliama savarankiškai aiškintis pasaulį.

Nes kad ir kokia palankia kryptimi sudėliotumei savo likimo kubelius, visuomet atsiras aikštingas vaikas, kuris juos išardys.

Vėlyvą penktadienio vakarą grįžusi iš parduotuvės su produktų maišeliu, ėmiau kišenėse ieškoti rakto ir nutirpau iš siaubo: taigi raktas viduje, ant veidrodžio staliu-

ko!.. Bet gal dar Ponios Seserys (taip vadinau buto šeimininkes, senmerges dvynes) nebus išvažiavusios?.. Mygau skambutį tol, kol pabalo pirštai, o likimo kubelių rūmas – savaitgalis su knyga ir šokoladiniu sūreliu – visai sugriuvo. Ponios Seserys, aišku, jau užmiesty, toli nuo bedvasių Karoliniškių, brangiame sielai sodo namelyje, kurį lanko kiekvieną savaitgalį, net viduržiemy jo nepamiršta. Matyt, tas namelis joms buvo savotiška Didžioji Motina, Pirmykštė Antis ar kita matriarchato dievybė, kuriai senmergės seserys važiuodavo nusilenkti, ir aš jų nė per nago juodymą nesuprasdavau: ūsuotos, valdingos, įtarios, jos puikiausiai laikėsi ir patriarchato sąlygomis.

Užkišusi maišelį už šiukšlių vamzdžio (sūreliai gali sugesti, bet nei batonui, nei vakuume įpakuotoms dešrelėms nieko blogo neturėtų atsitikti, jeigu jų neras koks valkata ar rajus kaimynų taksas), prisiminiau, kad kažkur Antakalny turiu tetą – trečios, o gal ketvirtos eilės, prieš porą metų kvietusią apsilankyti. Adresas, rodos, Rudens 61.

Lietus jau ne čaižė, o driko pilkais siūlais. Įsukus į Paco gatvę, atrodė, kad jos gale, prie pat Saulės kapinių vartų, neregimos rankos veja lietaus siūlus į kamuolį.

Ėmė temti.

Pro šalį pravažiavo sunkvežimis, pilnas kareivių. Kaip šautuvo papliūpa nugriaudėjo juokas. Susigūžiau ir paspartinau žingsnį: visiškai nesupratau, iš ko galima juoktis tokioje kovo pilkumoje, tokiame nežemiškame lietuje, kur net nešvankus anekdotas tegali plastelt kaip išmirkęs praėjusio rudens lapas. O grakštūs juokeliai mūsų

geografinėms platumoms visai netinka. Ar matėte kada rausvą amūrą ant nutrupėjusios kareivinių tvoros Paco gatvėj?.. Ant barškančio kaip įrankių dėžė troleibuso ūsų?.. Jeigu ir matėt, tai buvo ne amūras, o sparnuotas triušis arba susitraukęs Pegasas.

Be to, grakščių amūrų nemėgsta aukšti valdininkai: mat jei kvailus dalykus darysi su kraupia rimtim veide, visi galvos, kad taip ir turi būti. Esu tikra, kad ir mano šefas, populiaraus žurnalo leidėjas ir redaktorius, giliai širdyje mano, kad nežabota linksmybė ir juokas skirti bepročiams ir prastuomenei. (Užuot atsiminusi jo akis, plaukų ar bent kostiumo spalvą, teatsimenu tvirtai, iki mėlynumo suspaustas šefo žiaunas. Tuo jis panašus į Češyro katiną.)

Aplenkiau Mildos gatve tipenantį žilabarzdį rašytoją. Smalsiai apžiūrėjęs šiukšlių konteinerį, jis stabtelėjo prie vielinės tvoros, ilgai stebeilijo į griaunamą plytinį namą, o paskui jo akys nuklydo dangumi, ieškodamos atsakymo į klausimus, kurie iš esmės buvo beprasmiški. Kas yra siela?.. Valdžia?.. Likimas?.. Pagaliau – literatūra?.. Dangus buvo tamsus ir nesukalbamas, rašytojas susigūžęs pasuko savo namo, apsupto dygių kryklių, link, o aš nupėdinau menkai apšviesta ir pusiau teišasfaltuota Rudens gatve.

Prietemai tirštėjant sustiprėjo ir vėjas: siūbtelėjo iš pačių nakties gelmių, pilkõs paklodžių spalvõs, atsiduodantis naktiniu puodu ir atvėsusiais degtinės kompresais. Prie 61 numerio ne priėjau, o skriste priskridau, nešama kurčios ir aklos oro srovės, blokšte bloškusios mane pro at-

virus medinius vartelius dviems akmeniniams cerberiams po kojomis ir vėl be garso pasislėpusios nakties dugne.

Norėjau paglostyti vieno cerberio galvą, bet jo akių baltymai taip klaikiai sužvilgo, jog tik pasitaisiau šaliką, kad nesimatytų skylės, ir jau ruošiausi spausti skambutį, kai pastebėjau, kad durys neužrakintos.

Maža to – jos, kaip ir varteliai, buvo pravertos, ir ant laiptų krintantis švelnios violetinės šviesos pluoštas priminė jauką.

Buvau beatsisakanti minties pamatyti tetą, kurios ne tik pavardę, bet ir bruožus buvau primiršusi, tačiau namo gilumoj kažkas dusliai atsikrenkštė ir sušuko tokiu pat dusliu, kosulio smaugiamu balsu:

– Kas ten?.. Tu, Izolda?..

Durys pačios užsitrenkė man už nugaros tartum spąstų dangtis, violetinė šviesa, atlikusi savo vaidmenį, subėgo į nedidelę lampadą ant prieškambario sienos ir ramiai sau švietė toliau. Pamačiau tuščią kabyklą, į karstą panašią batų dėžę, bambukinę šluotą, atremtą į sieną, kokio keturiasdešimt antro dydžio aukštakulnius batelius, nepadoriai išsižergusius ant kilimėlio, – vos neužlipau ant jų savo mažais purvinais aulinukais.

– Izolda!.. – reikliai atsikrenkštė kažkas visai šalia, ir aš nutirpau iš gėdos ir baimės, pamačiusi visiškai nepažįstamą raudonu chalatu apsisiautusį senį žilais, nešukuotais plaukais, krintančiais ant pečių.

– Atsiprašau... o kur tetutė... tetutė Filomena?.. – sulemenau nudelbusi akis į aukštakulnius, kurie dar labiau išsižergė, tartum tyčiodamiesi iš manęs.

– Tetutė?.. – krenkštelėjo senis į rankovę, nusišluostė burną ir dygiomis akimis išmatavo mane nuo galvos iki kojų. – Nepakenčiu nei kačių, nei tetučių, nei meilaus jų kniaukimo. Išvaikau, apmėtęs akmenimis.

Pasižiūrėjau į senį. Tamsa, pritykinusi prie durų skylutės, slapčia klausėsi ir laukė, ką gi dabar aš darysiu, kaip paaiškinsiu nepaaiškinama, kaip ištarsiu tai, kas nepasakoma.

– Žinoma, jūs pasiklydot, – tarė senis su nuovargiu balse. – Čia negyvena jokia Filomena.

Jo akys blykstelėjo; nusivalęs seiles rankove, pridūrė:

– Čia – pono Reptilijaus namas. Negi neskaitot laikraščių?.. Nežiūrit televizoriaus?..

Man pritrūko žado. Atsirėmiau į sieną.

Ponios Seserys prie televizoriaus manęs nė neprileido – jis neįėjo į mokestį už kambario nuomą, išvažiuodamos savaitgaliui svetainę su televizorium užrakindavo, – dienraščių neskaičiau, nes sparčiai auganti makulatūros krūva gąsdintų kaip besiplečiančios kapinės, ypač naktimis, kai kriminaliniuose puslapiuose krebžda nematomi lavonai, – ogi šefo mėnesinis žurnalas plačiajai visuomenei buvo reguliarus ir nuobodus kaip menstruacijų ciklas, nors ir stengėsi griebti „karštas“ temas – pagriebdavo, deja, jau ataušusias.

Tačiau, nepaisant to, poną Reptilijų aš žinojau.

Jo romanai figūravo perkamiausių knygų dešimtukuose, veidas su nepermatomais juodais akiniais ir vienuolio gobtuvu retkarčiais šmėsteldavo paskutiniuose laikraščių puslapiuose, toks neryškus, padūmavęs, tarsi nuotrauka

būtų daryta Marse. Jis buvo feniksas, pakilęs iš agrarinės tradicijos pelenų, siaubo temų virtuozas, su tokiu ilgesiu lauktas vadinamosios šalies aukštuomenės.

Viena ponia, tuzino smuklių savininkė, net apsiverkė iš džiaugsmo, atradusi lietuviškąjį Stepheną Kingą. (Ponios apmąstymus skaičiau viename moterų žurnale: ji pageidavo, kad Reptilijus nebūtų toks slapukas, kad daugiau „atsivertų" ir papasakotų apie savo „kasdienę buitį", dažniau rodytųsi televizijoj ir spaudoj, – žodžiu, kad jį būtų galima sužiaumoti kaip serialo herojų.)

Man pasidarė karšta – ir iš siaubo, ir iš džiaugsmo.

Prisiminiau pirmadieninius „gamybinius" susirinkimus, kai šefas, čiaukšnodamas mėlynomis žiaunomis kaip ryklys, vaikščiodavo po savo kabinetą ir kartodavo ant minkštų sofučių sutūpusiam kolektyvui: turite griebti „degančias" temas!.. populiarius žmones!.. skandaliukus!.. pikantiškas detales!.. būkite paparaciai ir niekšai, bet pristatykite numeriui gerą medžiagą!..

Ponas Reptilijus, kiek žinojau, interviu duodavo tik tada, kai norėdavo pats (kokį kartą per metus ar net pusantrų), jo namų ir tikrosios pavardės nežinojo niekas, gal net ir leidėjas.

Trumpam užsimerkiau. Išvydau save su interviu medžiaga ir šefą, sakantį: „Tai niekšė!", ir man tai skambėjo kaip arfų muzika. Ogi dar – honoraras... kolegų dėmesys ir pavydas... o gal net... juk iki gyvenimo galo netaisysiu korektūros klaidų!..

Kai atsimerkiau, senis prisispyręs į mane žiūrėjo, ir jo akyse žiburiavo klastingos liepsnelės.

Nespėjau išsižioti, kad esu garsi žurnalistė ir atėjau interviu, kai senis užbėgo man už akių:

– Nedrebėkit ir nesijaudinkit!.. Aš – tik pono Reptilijaus tarnas. Gal išgersit arbatos? Atrodot labai nekaip, tartum pasmerkta ketvirčiavimui.

Nespėjau nė atsidusti iš nusivylimo, o kūtvėla vėl linksmai sušuko:

– Bet kaipgi Leo jus praleido?!. Keista!.. Jis visuomet taip klaikiai loja!..

Nieko neatsakiau – gyvenimo beprasmybė vėl pasirodė akivaizdi ir net fiziškai juntama: tarsi kas būtų uždėjęs dvipūdes letenas ant pečių.

Tarnas, linksmai čirškėdamas, tempė mane į virtuvę:

– Kokią arbatą gersit?.. *Earl Grey*, žolelių ar žaliąją?..

– Žolelių, – atsakiau, prisiminusi studijų laikus; miškely prie bendrabučio augo jazminai, ir kai jie žydėdavo, prisiskabydavau į gelsvą šilką panašių žiedlapių ir džiovindavau arbatai, išbarsčiusi ant knygų ir konspektų.

Tarnas, įstūmęs mane į minkštasuolį priešais virtuvės duris – mačiau pilką kaip skarda virtuvinę spintelę, dalį stalo ir vešlų vijoklinį augalą, primenantį snaudžiančią sepiją, – ėmė brazdėti prietemoj, suūžė kriauklė, sušnypštė degtukas, o dar po kiek laiko ant tos stalo dalies, kurią mačiau, išdygo litrinis stiklainis ir baltas plastmasinis piltuvas, iš kurio kyšojo kažkas, primenantis augalo šaknis.

Pagalvojau apie durnaropes ir išsigandau.

O gal tai mandragora?

Tarnas jau pylė į piltuvą verdantį vandenį. Vos arbati-

nuko snapelis prisilietė šaknų, kažkas nežmoniškai sucipo, ėmė kvykti ir griežti dantimis. Pašokau: nė kiek neabejojau, kad čia klykia plikinama mandragora.

– Nutilk, Kristina!.. – užriko senis, ir aš, kyštelėjusi galvą pro duris, pamačiau, kaip jis graso ant užpakalinių kojų atsistojusiai ir į narvo virbus įsikibusiai jūrų kiaulytei.

Pakilnojęs piltuvą – pro skylę į stiklainį lėtai sunkėsi rusvas skystis, – jis dėbtelėjo į mane, pastukseno nagu į piltuvo apačią ir tarė:

– Argi nepanašu į Dantės pragaro schemą?.. Va čia – pats didžiausias slėgis. Mes, – rūgščiai nusišiepė, – dabar esam kažkur apie vidurį.

Nutilo ir niūrus pasižiūrėjo į mane: senas suvytęs driežas, ką tik atsibudęs iš ilgo žiemos miego ir dar nesusivokęs, nei kas jis toks, nei kokia jo gyvenimo prasmė.

Pažvelgiau į rudą skystį puodelyje.

Jeigu dabar nusinuodysiu, ar atsiras bent vienas nuoširdžiai sukrėstas žmogus?.. Televizija, aišku, mano žūties nerodys, per daug jau garbės būtų, o laikraščiai?.. Ar neparašys, nors ir negausiai, nors ir penktam puslapy, nors ir įvardindami mane kaip dvi raides – A. G.? O jeigu ne – ar ne beprasmiška mirti?..

Bet argi yra kas kartesnio ir labiau nuodijančio nei pats gyvenimas?..

Gurkštelėjau.

Skystis priminė ištirpdytą medų ir skrudintas giles, kvepėjo senais medžio drožiniais ir šventadienėm lovatiesėm, užtiesiamom tik per Žolinę, Kalėdas ar atvažiavus miestiškam svečiui, o nutekėjęs gomuriu ir išsklidęs po

gyslas švelnia miego šiluma, tarsi sakė man, kad esu sapne, kuriame ir baisu, ir liūdna, užtat atsibudus visa tai lieka anapus.

O gal skaitytojams būtų įdomus interviu ir su pono Reptilijaus tarnu?.. Ak jeigu jis papasakotų, kad ponas verčia jį apsiauti aukštakulniais ir vaikosi po kambarius, tvodamas per nugarą gyvatės odos bizūnėliu, kad liepia kartu su Kristina griežti dantimis, jei pakuždėtų, kad kaukolė ant pianino tikra ir šviežut šviežutėlė, kad į rašalą (sako, įkvėpimas nuo to didėja!) ponas liepiąs įpilti kraujo, aišku, ne savo, o vargšo tarno, jei senas driežas parodytų subadytus adatom pirštus... ak, kaip nušvistų, o gal net nusišypsotų ponas redaktorius!..

Bet, aišku, tarnas šito nepasakos. Jis kuoktelėjęs, ir tiek. Barasi su jūrų kiaulyte, rodo man piltuvą ir kalba apie pragaro schemą, paskui ilgai kosi ir, palydėjęs prie durų, nemandagiai užtrenkia jas man už nugaros, burbtelėjęs:

– Jūs visai neturit fantazijos!..

Ilgai žiūriu į namo numerį, – šakų šešėliai, žibinto šviesa, ašaros ir skaičius susilieja akyse. Aš galėjau viską puikiai užrašyti!.. Mano atmintis – tušti popieriaus lapai, nepaliesti parkerio, raidžių ir žodžių, korektūros klaidų ir atitaisymų, – jų niekada nesistengiau saugoti kaip brangaus prisiminimo!.. Aš būčiau viską įdomiai pateikusi – su anapusybės šiurpu, nelaimės nuojauta, ornamentuotu gotikos stiliumi!..

Ak ponas Reptilijau, argi mes abu nesam lygūs prieš Kūrėją, nors tamsta – bestselerių autorius, o aš viso labo korektorė, kuriai negalima keisti nei žodžio prasmės, nei

atspalvio?.. Tegaliu sukeisti raides, ir jūsų pavardė, išvydusi dienos šviesą, niekam nieko nereikš, bet už tai galiu gauti papeikimą.

Šitam pasauly viską galima sukeisti, bet ar nuo to bus geriau?..

Kai ašaros išdžiūsta, skaičius ant lentelės kiek pasikeitęs: nebe 61, bet 16. Nėra nei akmeninių cerberių, nei violetinės šviesos – šviečia tik aliumininiai šiltnamio griaučiai, ir geltonam lange matau kumpanosį tetulės Filomenos profilį; skausmą dėl neįvykusio interviu keičia palengvėjimas, kad nereiks nakvoti stotyje.

Tačiau pamėkliškas, pelargonijų pilnas Filomenos kambarys su didžiuliais rūgstančių uogų stiklainiais palei sienas, pučiantis savo dvasią pro gumines žarneles ir burbuliuojantis lyg nusidėjėlis pragaro purve, atrodo ne ką ramesnis už stoties laukiamąjį naktį, vietoj kišenvagių ir prostitučių čia užplūsta ano pasaulio garsai ir kvapai, o tetulė, knarkianti už širmos ir maždaug kas dešimt penkiolika minučių sušvilpianti pro nosį, ima kelti siaubą, ir aš dar kartą suprantu, kad baisu visai ne tai, apie ką rašo siaubo romanų autoriai.

Kai niūrią lapkričio naktį, prisiglaudusi prie radiatoriaus, žiūrėsiu į šokančias lauke snieges ir galvosiu apie neaplankytus artimųjų kapus tolimam Šiaurės Lietuvos bažnytkaimy, baisu bus atstumo, skiriančio mus, sniego, kad susitiksim tik mirę, kad negalėsiu pasakyti, jog neaplankiau jų tik todėl, kad neužteko autobuso bilietui – paskutinius skatikus prarijo nedžiaugsmingas šefo gimtadienio balius ir rytdienos pagirios, kad jiems tai gal nė

nesvarbu, kad numirštam ne naujam gyvenimui, o tam, kad pajustume, koks brangus buvo senasis.

Be to, kas drįstų tvirtinti, kad anapus laukia nuostabus ir džiaugsmingas gyvenimas?.. Gal teks kurti ne naują atmintį, o gyventi senąja, nepaprastai sustiprėjusia, išsaugojusia menkiausias ir nereikšmingiausias smulkmenas?..

Tai nebus mano atmintis – tik svetimų korektūrų klaidos.

vėjo vėduoklė

Atmintis yra vėjas, jis neša spalvas kaip rudenio lapus ir nurimsta tik nakčiai užėjus.

R a u d o n a. Išlipusios Papiliuose iki Trakininkų su močiute eidavom pėsčios, ir tas kelias atrodė man nežmoniškai ilgas, gyvas ir klastingas kaip pasakų devyngalvis, sukišęs žemėn savo galvas; kad jis yra, tik slepiasi, man primindavo ypatingi pakelės ženklai – spygliuotos vielos ganyklose ir nejudrios prisiėdusios kolūkio karvės, mus aplenkiantis ir, aišku, nė nestabtelintis žalias gaziukas ir pagaliau ta sodyba su raudono molio tvartais, Pipiro sodyba, sakydavo močiutė pašnibždomis ir paspartindavo žingsnį, aš, bijodama ir kvėpuoti, lėkiau jai iš paskos, atsikvėpdama jau už posūkio, gaudžiau orą pilna burna ir kriogavau, šitoks baisus man atrodė Pipiras, raudongalvis lyg gaisro gaidys, ačiū Die, visada prabėgdavom greitai, jis nespėdavo pasirodyti, jei ir būtų spėjęs, neturėtų ko mums prikišti, juk stengėmės net jo oru nekvėpuoti.

A v i e t i n ė. Ant prėslo netyčia įlipau į paslėptą vištos gūžtą ir žliumbdama daužiau tolimą giminaitį slidžiomis nuo trynio bei baltymo rankomis, šienas pritarė man mirusių žolių balsais, gyvenimas ėjo sau, jam priklausė girtų svečių dainos ir į kiemą išritinta alaus statinė, tik giminaitis, plėšantis avietinę mano suknelę, nebuvo nei gyvenimo, nei mirties dainius, akimirka, kuri neturi nei pradžios, nei pabaigos.

J u o d a. Daržo pakrašty lietus pūdo piktžolių krūvą, prislėgtą baltu plytgaliu, – atrodo, žaibas prismeigė velnio leteną, lietus vis pila ir pila, aš, pasprukusi iš komjaunimo sekretorių posėdžio rajono valdyboj, su nusivylimu žiūriu į krūvą, nes niekada nemaniau, kad aukštos pareigos tokios nuobodžios, kad posto siekimą ir jo išsipildymą vainikuos šitas šaltas lietus.

R a u d o n m e d i s. Margaritos plaukai raudono medžio spalvos, tarsi medinės statulos, sunkūs kaip dangtis, kaip antvožas karsto, pilno baltų aguonų žiedlapių, o gal žalių galvučių pieno; rudens mieste daug moterų raudonmedžio spalvos plaukais, nė vienos plaukai nepanašūs į prakilniai plaukiantį karstą, nė vienos – jie nei dengia, nei slepia mažyčio susitraukusio gyvio pačiam nebylios dėžės kamputy, Margaritos širdie, Margaritos siela.

B a l t a. Basonas, paklodė, valdiški marškiniai, kieti, brūžinantys krūtų spenelius, gleivės, kraujas, prakaitas, įkaitęs kaip skarda liepos pavakarys, kaip daržo žemė vidurdienį, ant vagos būdavo baisu koją statyti, tik močiutė karščio nejausdavo, ji ir žariją, iškritusią iš krosnies,

atgal ranka įmesdavo, o baltas ugnies skaistume, skausmo ugnie, kūdiki šiltų pelenų akimis.

G e l t o n a. Vidurdienis karštas ir tylus, jo vaiduokliai kitokie nei vidurnakčio, jie prašosi būti įrodomi ir paaiškinami, nežmoniškoj tvankoj pasigirsta volungės balsas, į išmuštą prakaito kaktą pabučiuoja šaltas skersvėjis, mat kažkas neuždarė rūsio, kas gi tuo mums kalba ir ką nori tuo pasakyti, ko mes nežinome – mes net Dievo atsiradimą paaiškinsim, Dievą cinoberio spalvos apsiaustu ir mėlyno lino akimis išdrožė liaudies meistras iš Anykščių nudžiūvusia nuo amžino sėdėjimo koja.

Ž a l i a. Arklio užpakalis, gražiai pakirpta vešli uodega, ratai ir akmenys, pilki, molio ir šiaudų spalvos, iš milijono aguonų grūdelių ir vieno nežinomo žemei grūdo, kraunam juos į vežimą, arklys traukia net įsirężęs, rugių želmenys kaip žalios adatos; kai arklio šeimininkas vakarop išverčia paskutinį vežimą prie užakusio griovio ir nuvažiuoja, palikęs akmenis kaip sugriautą krosnį, dar tebeskleidžiančią šilumą, mes grįžtam iš kolūkio laukų ir aš sakau klasės draugei, kaip gerai, nurinkom riedulius, išsilaisvins dabar žalios adatos, tempdamos paskui save šilkinius siūlus, o paskui juos ir šilti akmenys pasieks dangų.

P u r p u r i n ė. Tas žmogus, kurio pareigas pamiršau, tik žinau, kad jis buvo stovyklos idėjinis vadas, su aistringa neapykanta smerkė pasaulį, kurio nenorėjo suprasti; ko gero, jis troško, kad didžioji planetos dalis būtų tik hipotetinė, tik nujaučiama, nes jo imperijoj dangaus skliautą laikė komunistas, o hipotetiniam pasauly – angelas, kurio pėdos įspaudas kaip alsuojantis ugnikalnio

krateris, kaip žydra lagūna su pasislėpusiais krokodilais, kaip dykumos smėlis, kuriame galima iškepti kiaušinį; idėjinis vadas po vakarinės paskaitos nuėjo gulti, o virš palapinių degė dangus, karališka purpuro mantija.

R o ž i n ė. Senmergės pudra ant suvytusių skruostų besibaigiant vasariui, kai ant kaimo kultūrnamio scenos dainuoja ir šoka rusai kareiviai, štai ir vienas gruzinas, pudra byra Petrusei ant palto apykaklės, ji dreba nuo jaudulio, o gal ir nuo šalčio, paltas juk vasarinis, šiek tiek apkramtytas kandžių; ak tos kandys, nebijo pelyno, ūkinio muilo nebijo ir apelsino žievė joms nė motais, o blogiausia, kad dar neprasidėjus pavasariui jos ir pačią Petrusę ima gremžti, ir ji bėga vidurnaktį nekūrenamon seklyčion prie didelio veidrodžio, tupi ten susigūžusi, žiūrėdama į baltą atvaizdą juodam stikle, ir galvoja apie šventuosius, kurie mirė kankinami parazitų.

T a m s i a i m ė l y n a. Naktis, kai laidotuvių žvakės užgesusios ir budėtojos užsnūdusios, maldaknygės išslydusios joms iš rankų ir nutūpusios sterblėse, visi žodžiai juodomis skruzdėlėmis siuva palei numirėlio kojas, t a l i t a k u m i išbarstytas raidėm ir raidė raidės nesuranda, bet ar verta, angelas sielą jau išsinešęs, laikas prabusti budėtojoms, imtis sunkių kaip plytos maldaknygių ir giedoti iš atminties, kol žodžiai sugrįš atgal į lapus.

P i l k a. Senos trobos prieangis grįstas pilkais akmenimis ir jungia du trobos galus, gyvenamą ir negyvenamą, prieangis panašus į tunelį, kai močiutė veria duris, tunelio gale pasirodo šviesa, aš taip norėčiau, kad ji visados šviestų, bet močiutė bijo uodų ir naktinių plaštakių, to-

dėl einu pilkais akmenimis visiškoj tamsoj ir kai galop surandu durų rankeną, būnu beveik numirusi iš baimės ir man vos pakanka jėgų atplėšti duris į šviesą.

B e s i k a i t a l i o j a n t i s yra gelmių vanduo, jis priima visas spalvas bei atspalvius, kai netyčia palieji šuliny įleistą pieną, vanduo tampa baltas, kai nusileidžia naktis – juodas, o šviečiant vidurvasario saulei, šuliny po mediniu dangčiu kunkuliuoja ištirpęs auksas, bet nė viena iš šitų nėra tikroji spalva, nes vanduo – Viešpaties akys, kuriomis Jis žvelgia į mus.

A k i n a n t i yra perkūnija tvankią vasaros naktį, kada kaimynė, senoji Ona, drebėdama iš baimės daužo į užšautas mūsų duris sausu kumšteliu ir prašosi įleidžiama, nes viena numirsianti iš baisumo, baltoj žaibų šviesoj ji panaši į sielą, pabėgusią nuo ugnies ežero, ir močiutė įleidžia ją, pusiau sudegintą rūstaus dangaus balso, ir nustėrę laukiam, kada įsiverš ugnies ežero prievaizdai.

T a m s u s a k s o m a s uždengia mano akis kas vakarą, taip nusileidžia scenos uždanga po spektaklio, užgęsta šviesos, išsivaikščioja publika, surenkamas rekvizitas, o tai, kas lieka, yra sapnas.

Baltos alyvinių obuolių salos ant juodos žolės.

Mėnulio nušviestas voratinklis – buvo pilkas, dabar sidabrinis, mirusių moterų plaukai.

Mano širdis, besiveržianti į praėjusį laiką, juoda nakties lakštingala.

Lapai: raudoni klevų, nešvarūs laikraščių, violetiniai vyniojamo popieriaus, rausvi tualetinio, juodi uosių, rudens lapai, praėjusio laiko ženklai, vėjo vėduoklė.

giesmynas

Laukinis žvėris šį giesmyną pradėjo: kanopos įspaudas minkštam akmeny buvo pirmoji raidė.

Po tūkstančio metų ant jo atsisėdo moteris pailsėti: jai pakilus liko griaučių žymė, nei mėsa, nei sausgyslėm nepridengto kaulo ant kietos neįkandamos riedulio plutos.

Sunkūs tavo puslapiai, juos slegia sėdinti moteris, bet reikia giedoti, reikia melstis, kad mūsų nepaliktų kalba, kad nepamirštume kas mus sukūrė.

G r e i t a k a l b ė ž m o g a u s s u m o b i l i u o j u t e l e f o n u. Dieve, turi tiek daug laisvo laiko, man galvoj netelpa, o juk sako, Tavo atsakomybėj visas pasaulis, ką ten pasaulis, netgi visata, man regis, Tu nelabai su visu tuo susitvarkai, o ir Tavo metodai man nesuprantami, nenorėčiau, kad būtum mano partneris; Dieve, man geriau nepadėk, ir pats susitvarkysiu, šiame gyvenime ir kitame.

Rečitatyvas moters šiurkščiu ežiuku. Viešpatie, aš tokia radikali ir tokia nelaiminga, visas ultrafeministines paskaitas atiduočiau už didelę putnią krūtinę, prie kurios prisiglaudusiam vyrui kaip veršeliui sudrėktų akys, kas pasakytų, jog tai nėra laimė.

Skenduolio murmesys po stovinčiu vandeniu. Ar kas nutrauks nuo manęs šitą storą ir slegiančią antklodę, vėžiai ir krabai ropoja artyn, trokšta manęs paragauti, kodėl tų krabų tiek daug, negi tiek piktų žodžių pasaulin paleidau, Viešpatie, ar ne Tu ten aukštai aukso graibštu švytruoji, išgriebk, išgriebk, kol piktieji manęs nesuėdė.

Senio stenėjimas kapinėse karštą vidurdienį. Nežinau, žmon, su kuo turiu kalbėtis, su tavim ar su Dievu – vėjas vieškeliu neša geltonų dulkių sūkurį, ar Dievas ten, ar tu, ko gi man iš tavęs prašyti, ir ką tu galėtum duoti, viską jau turėjau, o mirtis ir pati ateis, jeigu jau mano gyvenimas buvo ko vertas, tegu ir man numirusiam prie krūtinės priglus anava ta gėlė, liūdnai violetinė.

Pionierės žodžiai už kultūrnamio scenos kulisų. Netikiu dvasia be materijos, netikiu amžinuoju gyvenimu, netikiu Dievu Tėvu, nes Jis nepasirodė per pionierių sueigą, skirtą religijai demaskuoti, betgi kaip man baisu, aš visai pamiršau eilėraštį, skirtą Vadui, galvoj tik eilutė iš katekizmo – Dieve Tėve, atleisk

mums kaltes – kodėl gi poemos vadams negali būt tokios paprastos kaip katekizmas ir ką aš dabar darysiu prieš šitą gilią ir kurčią tamsą, kuri vadinasi publika, ji neturi nemirtingosios sielos, ji neskirta amžinai būčiai, ak Viešpatie, ir ko aš taip jaudinuosi, ar verta, juk gyvenimas trumpas kaip siūlgalis, po to neprisiminsime nieko.

Burblenimas moters prie šiukšlių konteinerio, liepose dūzgiant bitėms. Jėzau, kas gi čia dabar tarp šiukšlių guli, nudvėsęs katinas, maniau, butelis nuo alaus, rudas toks, beveik juodas, na, šito tai jau neparduosi, o ir laidot ne mano reikalas, kioske yra „Idealo“, tik du litai trisdešimt, vakare būtinai išgersiu, nevysiu šalin ir šito nudvėsusio katino, atėjusio pasiglaustyti, juk mes esam likimo draugai, susitikom prie to paties konteinerio.

Hiacinto atodūsis mergaitės rankose. Argi mano žiedai neprimena garbanų, argi neprimena, šitiek šimtmečių buvęs gėle, norėčiau į žmogų atvirsti, botanikos sode yra statula Apolono, nunešk mane ten, nunešk, aš netikiu, kad Apolonas numiręs, kad šaltas gipsas manęs nepažins – šitiek šimtmečių buvęs gėle, aš norėčiau į žmogų atvirsti, vieną kartą gyventi ir vieną kartą numirti.

Pienės šnaresys betono plyšy prie lavoninės durų. Žmonės sukūrė pasaulį, grindinio akmenis, automobilius, spygliuotas vielas, užtvaras, ir

šiam pasauly jiems nebeliko vietos, todėl juos pasiima šitas šaltas betono kalnas, stūksantis virš manęs; niekados balti žiedų parašiutai nepasiekė kalno viršūnės, balti parašiutai, kuriais skrenda mano vaikai.

Diskantas ponios ilgais raudonais nagais, išlipančios iš raudono „Renault". Niekados, Dieve, neleisk man pamesti proto, kad žinočiau, ką daryti, kai viskas nusibos – ir klubai, ir kėgliai, ir masažo salonai, ir vyrai; su protu viską galima išspręsti, protas tai ne šitie raudoni nagai, tokie trapūs ir lūžtantys, nors atrodo grobuoniškai; leisk, Dieve, man gyventi, o jei teks išprotėti, tegu beprotybė būna protinga.

Riksmas namų šeimininkės, raminančios du klykiančius vaikus ir katiną, reikalaujantį kriauklėj pamerktos šaldytos jūrų lydekos. Išneškit mane, angelai, kaip vyšnine gelumbe papuoštą karsto antvožą, kaip išvirkščius kailinius numeskit mane patvory tarp kiaulpienių, pririškit kaip juodą kaspiną prie vėliavos ir neškit, net jeigu merks lietus; neškit mane į kurčiųjų rojų, o angelai, ten šnara tik jūsų plunksnos vėjy ir vartomi knygų puslapiai.

Šnabždesys senos žoliautojos, kaime vadinamos čerauninke. Tas žinojimas ne iš Dievo, tie lapeliai, šakelės, šaknys, ta degtienė, užpilta ant gyvatės, tos rupūžių odos, – dėlioju ajerų gumbus ir, rodos, kuriu kaži kokį pasaulį, gretimą Dievo pasau-

liui, ir toks džiaugsmas būtų, jei ne tas sargas – stovi man už nugaros.

B a l a n d ų g i e s m ė s a u s ą v i d u r v a s a r į p r i e m e c h a n i z a t o r i a u s t r o b o s. Valgykit mus dabar, juk neturite duonos, o dar neseniai šėrėt ja gyvulius, valgykit mus, juk reikia užmušt prasto spirito skonį burnoj, skinkit mus savo vaikams, balandienė geriau negu paliktas lašas stiklinėj, užsiklokit mumis, išmeskit vėjų pagairėn sunkią dėmėtą antklodę be užvalkalo, pasiguoskit mums, esam tarpininkės tarp jūsų ir Dievo – mus taip pat Kūrėjo pirštai pasėjo.

K o l ū k i o k o n t o r o s t a r n a u t o j o m a l d a p a v a s a r į. Viešpatie, kodėl nesukūrei manęs vyšnios žiedlapiu, juk visi jie skrenda į rojų, protokolų lapai ir papeikimai vos ne vos iki peklos nuneš, o kam man pekla, ar maža velnių ir velnienių aš čia prisižiūrėjau, ir aukų, kurios verda smaloj, klyksmus čia girdžiu; vyšnios žiedlapis neprirašytas ir lengvas kaip naujagimio siela, su juo bent iki rojaus vartų pakilti geidžiu.

J u o k a s A n t a n i n o s, k a i m o k v a i l e l ė s, p e r l a i š k u s s u s i ž a d ė j u s i o s s u k a l i n i u. Štai ateis Žolinė, ir aš eisiu per šventorių apsitaisius geriausia suknia ir plaukus susitepusi sviestu, kad blizgėtų geriau nei reklamoj, visi žinos, kad turiu jau vyrą; o švenčiausia Mergele, stovinti prie bažnyčios durų, ištiesus medinius delnus, kaip čia yr, kad tu žemėj, o aš danguj.

Š v o k š t i m a s p a g i r ė s ą ž u o l o, n u s i k a l t i m o l i u d i n i n k o. Atėjo trise, trečiąjį mušė tol, kol šis iškvėpė dvasią, ir ši kaip persigandęs balandis įstrigo mano šakose, kūną pakasė tiesiai man po kojom, tarsi nežinotų, kaip spaudžia – baisiau už akmenį ir už surūdijusią geležį; Viešpatie, mūsų Kūrėjau, kodėl nedavei mums bendros kalbos, kodėl jis nepasakė – ąžuole, broli, padėk, ir kodėl aš jo neapgyniau – dabar galėsiu prašnekint nebent žolę, kuri iš jo išaugs.

S i d a b r i n i s b a l s a s l e l i j o s, k u r i ą b a i g i a u ž g o ž t i ė d r i o s g a r š v o s. Vadina mane pakasynų aura, nekaltybės šydu, rasa Dievo akies ir pamiršta, kad esu tik gėlė, kuriai reikia trąšios žemės ir priežiūros, aš toli nuo gėrio ir blogio, nuo gyvenimo ir nuo mirties, ir kai ėdrios garšvos mane praris, sapnuose nors trumpam taps lelijomis.

S e n u t ė s k r ū p č i o j i m a i p r i e v i e š o p e r f o r m a n s o R o t u š ė s a i k š t ė j. Jėzau Viešpatie, kuris čia iš jų toks baisus nusidėjėlis, kad reikia, apvoliojus pūkuos, rodyt viešai ir dar juoktis; juokas kaip žuliko peilis baisus, bijosiu šito juoko dabar, ir šildymo kainų, ir televizijos, kasvakar kalbančios ano pasaulio balsu.

O r a c i j a j a u n o, b e t j a u p r a d ė j u s i o p l i k t i p o l i t i k o. Tegu Dievas mums padeda įgyvendinti mūsų programą, juk nesigiriam ir neperdedam, ji pati teisingiausia, ir Dievas tai žino, tik žmonės dažnai nesup-

ranta; bet ką gi daryti su ta plike, plečiasi kaip užkalbėta, nenešiosiu gi skrybėlės visur kaip tas kvailas estrados liūtas – ne liūtas, o katinas; Dieve, norėčiau, kad mūsų partija būtų visuotinė ir kad šefo sekretorė kada nors būtų mano... po perkūnais, ta plikė, gal visai nusiskusti, bet kad kiaušas netaisyklingas, opozicija juoksis; Tu, Viešpatie, neteisingas, duodi valdžią, bet atimi grožį.

Rauda kūdikio, sudeginto viralinės pečiuje ir vėjo išnešioto. Kokiam tėvui ir kokiai motinai dabar melstis turiu, kai numiriau nė dorai neužgimęs – pečiaus durelėms, šlapioms takažolėms, baltiniams sode ant virvių; visi jie mane lydėjo, supo ir sakė kažką, gal guodė, o kieno gi tas didelis dūsavimas, kuris išblaškė mane po visą kiemą, kieno, ar ne Tėvo, labiausiai manęs besigailinčio.

Piktžodžiavimas kritiko, perskaičiusio poezijos knygą, kokią jis pats kadaise norėjo parašyti. Tai kodėl gi tu nepasirodai, velnie, prašyčiau ne jaunystės eliksyro, tiesiog norėčiau nesuprasti šių žodžių esmės, būti vienu tų laimingųjų, kurie rašo, protą, taisykles palikę už durų; ne, nėra tavęs, pragaro tarne, nė kvapo, tik toji Dievo duota dovana – aiškiai mąstyti, protingai paaiškinti, vadinasi, beveik nieko.

Ankstų rytą, saulei dar nepakilus ir rūkui dar nenusėdus, per ežerą irias ne gulbė, plaukia baltas angelas; ten,

kur labiausiai gilu, kur ilsis skenduoliai, pusiau į kreidą pavirtę, jis plaukia tylėdamas, tik brydė šviečia ilgai, nenorėdama užsitraukti; baltas dangaus paukšti, kodėl tu negiedi, kodėl išnyksti su rūku ir tyla kaip nukritęs varpas užsklendžia mus.

Akmeninis giesmyne, kai tavęs prisilies angelas, bus įrašyta paskutinė raidė.

raudona ir balta

Mokytoja Viktorija, pakėlusi galvą nuo knygos, prisimerkė ir įsiklausė: užžėlusiam sode, nuo obelų krintant paskutiniams žiedlapiams, zvimbė apsunkusi kamanė, zvimbė vis tyliau ir tyliau, o kai Viktorija užsimerkė, norėdama pailsinti perštinčias nuo skaitymo akis, kamanė visai nutilo, tik kažkas ropinėjo storais akinių stiklais, krebždėdamas sausomis kojytėmis. Šią akimirką tai buvo vienintelis saitas, jungiantis Viktoriją su pasauliu. Tiksliau, su miesteliu, kuris diena dienon tolo nuo jos; Viktorija nebeužuodė žolės kvapo po lietaus, ėmė nekęsti kapinių, nors prieš porą metų jos buvo mėgstamiausia pasivaikščiojimo vieta, nebetvarkė sodo ir su siaubu stebėjo, kaip nekarpoma jazminų gyvatvorė sparčiai šakojasi į šalis ir po tvinkstančia žiedų liūtimi grasina paskandinti viską, kuo ji seniau taip rūpinosi – alpinariumą su mėlynais eraičinais, du pilkus akmenis, panašius į pagonišką altorių, lygią vejos žolę.

Viktorija nusiėmė akinius ir padėjo ant knygos. Iš tiesų – stiklais kažkas ropinėjo, baltai pilkas, panašus į dru-

gį, o kai ji prisikišo, norėdama įžiūrėti, lyg sprigtelėtas nulėkė kažkur į kambario kampą. Viktorija atsiduso ir nuvalė šiltą dėmelę nuo akinių.

Tai, kad ji kažkada buvo jauna ir nešiojo tik dviejų dioptrijų stiklus, kad mažam bendrabučio kambarėly su kurso draugėmis apšnekėdavo viską – nuo ryžių pudingo iki nemėgstamo, rūstaus profesoriaus – atrodė taip pat toli ir taip pat abejotina, kaip Teilhard'o de Chardino evoliucijos periodai, apie kuriuos dabar skaitė. Pagal Chardiną, net vabzdys turi sąmonę, bet ji uždara, sustingusi ir tolima mums kaip akim neįžiūrimos žvaigždės.

Virtuvėje tiksėjo laikrodis – dabar, nutilus kamanei, Viktorija aiškiai girdėjo monotoniškus laiko žingsnius.

Užsidėjusi akinius, prisiminė, kad spintelėje nebėra duonos. Tiek to, į parduotuvę nueis vėliau, vakare, prieš pat uždarymą, kai aikštelėje prie parduotuvės nebelieka nei dviračių, nei mašinų, tik už dygios gudobelių gyvatvorės šūkauja vaikai, gainiodami kamuolį, o gegužės vakaras toks skaistus ir geliantis, visai toks pat, kai ji, stropi mokinukė, iškišusi liežuvį, lygino uniforminės suknelės – „armonikos" – klostes, ruošdamasi į poezijos vakarą mokykloje. Buvo išmokusi pusę Salomėjos Nėries ir apsiašarojo, kai salėje kažkas suprunkštė, jai su patosu sušukus: „Pavasaris žemę jau veda. O mane kas ves?!"

Viktorija vėl nusiėmė akinius ir vos susilaikė nesviedusi jų į kampą – šito siaubo, šito kompleksų įsikūnijimo, knygų žiurkės, vištos ir išglebėlės vardo. „Višta" ją vadino mokyklos felčerė per nagų ir plaukų patikrinimus, „išglebėle" – fizinio lavinimo mokytojas, o klasio-

kės smagiai kikendavo, badydamosi alkūnėmis, ir šito baisaus nuoskaudų akmens neįstengdavo sumažinti nė lituanistė, tyliu aksominiu balsu tarianti pagyrimo žodžius. Ką bekalbėt apie akmens suaižymą – šitai galėjo nebent Dievas, bet Dievo niekas nepripažino, realybėje viešpatavo tik Partija, vadovaujama daugiau mirusių nei gyvų vadų.

Viktorija atsistojo ir svirduliuodama puolė pro duris, nes akimirką pasirodė, kad virsta knygų lentynos. Po minutės, įkišusi galvą, įsitikino, kad lentynos, nuo lubų iki grindų prigrūstos knygų, tebestovi, tylios ir niūros kaip kriptos.

„Viešpatie, – pamanė Viktorija, plikydama kavą. – Šitaip ir iš proto gali išeiti“.

Gurkštelėjo kavos, gūžtelėjo pečiais ir pagalvojo, kad tikra beprotybė būtų visiškai beprasmiška – miestelis ir dabar mano, kad jai ne visi namie.

– Norėčiau aplankyti Eveliną, – prisipažino Viktorija nugeibusiam nuo kaitros snapučiui. – Nors nesu nei jos klasės, nei tikybos būrelio vadovė. Netgi lietuvių literatūros nedėstau štai jau dešimt metų...

Ji trumpam nutilo, kad plūstelėję prisiminimai pamažu išsisklaidytų.

Viktorijai atrodė, kad šešiolikmetė Evelina, išgerti mėgstančių plevėsų vaikas, yra ji pati, tik savęs nepažįsta – prisiminusi Chardiną, pagalvojo, kad Evelinos ir jos sąmonės uždaros kaip du skirtingi pasauliai, sustingusios savo laike ir savo evoliucijos periode. Evelinai dabar rūpėjo trumpi sijonai ir ryškūs lūpdažiai, bet Viktorija ži-

nojo – sąmonė tam ir duota, kad nuolatos laužytų ją kalinantį sraigės kiautą.

Ji persisvėrė pro langą – išbrinkę jazminų pumpurai bakstelėjo tiesiai į nosį, ir Viktorija išsigandusi atšlijo atgal: „Pamanyk tik, porą metų nekarpiau, tai jau iki namo atšliaužė!“

Įbėgusi į kambarį, ėmė skubiai ruoštis: nirte įniro į raudoną suknelę, kuri ant Viktorijos kabojo kaip ant pakabos, nugalėdama šleikštulį, užsilašino ant delno truputį „Coriandre“ tualetinio vandens ir pasitrynė pažastis, o paskui – ir nužilusius paausius. Kitokių kvepalų Viktorija neturėjo, tik šituos, keliančius siaubą ir pasidygėjimą, užsilikusius dar iš studijų laikų, primenančius alsų gegužės karštį, kaip drobė baltą būtybę tualeto veidrody – Viktorija nenorėjo tikėti, kad tai ji – ir ramų, netgi patenkintą gydytojo veidą, kažkur iš palubės sakantį, kad persileidimas yra persileidimas, reikėjo geriau maitintis ir mažiau nervintis. „Coriandre“ aromatas plaukė paskui vyrą įžūlaus ir užtikrinto gundytojo manieromis, ir nekęsdamas jo, ir trokšdamas susigrąžinti, ir šaukdamas negimusio kūdikio balsu.

Skubomis atsidariusi spintelę tarp knygų lentynų, Viktorija išsitraukė butelį naminės – nuo dugno lėtai pakilo rožių lapeliai, – ir vienu mauku išmetė trečdalį stiklinės. Išėjo į kiemą, prisilaikydama durų, palaukė, kol nustos svaigti galva. „Coriandre“, įveiktas rožių ir degtinės, dabar dvelkė senos spintos kvapais. Viktorija nusipurtė nuo suknelės obels žiedlapį ir pagalvojo, kad tas kvėpinimasis visiškai bergždžias, kiekvieną kartą – tas pats, bet išmesti beveik tuščią kvepalų buteliuką nekilo ranka.

Taip pat ir tų trijų rožių, suspaustų tarp Biblijos lapų ir pavirtusių trūnėsiais. Kadaise, be galo seniai, šviežias ir žydinčias, užkabino ant bendrabučio kambario durų kartu su rašteliu: „Ačiū už rožes. Deja, į kavinę su tavim neisiu, turiu skubiai vykti namo, į kaimą. Viktorija". Užrakino kambarį ir pabėgo.

Rimas daugiau jos ir nekalbino. Mažiukas, sudžiūvęs, palinkęs nuo didelės galvos svorio; Viktorija nė už ką nenorėjo draugauti su tokiu Spragtuku.

Storašlaunė moteris, ant dviračio vešdamasi net tris vaikus – vieną ant skersinio, du ant bagažinės, – aplenkdama ją, garsiai tarė „Labą dieną!", Viktorija krūptelėjo lyg užgauta, o kai pabandė moterį geriau įžiūrėti, toji buvo jau toli. „Matyt, buvusi mokinė", – nusprendė sau.

Evelinos motina, jauna, bet jau be priekinių dantų, išbertu papurtusiu veidu, tylėdama pešė vištą ant trinkos, kruvinais ir pūkais aplipusiais pirštais kartkartėmis pasikasydama savo išbėrimus. Nužvelgusi mokytojos suknelę – buka nuostaba veide buvo tokia ryški, kad Viktorija akimirką vėl pajuto smaugiantį „Coriandre" kvapą, – sunkiai prasižiojo:

– Evos nėr.

Pasikasiusi pro nesusegtą chalatą šviečiantį pilvą – Viktorija ryškiai kaip niekad matė net rudą apgamą prie bambos ir geltonų kelnaičių kraštelį – Evelinos motina užsidegė cigaretę, laikydama ją kruvinais pūkuotais pirštais, ir, matyt, norėdama pasipuikuoti, tarė:

– Ir aš tą jūsų knygą skaičiau.

– Ką?.. Vonnegutą?.. – krūptelėjo Viktorija.

Evelinos motina gūžtelėjo pečiais, išpūtė dūmų debesį ir pasikasiusi pilvą sumurmėjo:

– Nežinau, mokytoja, gal aš ir nesuprantu, bet, kai rašo apie visokias šiknos skyles, man nepatinka. Gyvenimas, mokytoja, – nusišypsojo, parodydama baisią švarplę, – yra gražus. Reikia gražiai ir rašyti.

Ji nuspyrė nukirstą vištos galvą į apžėlusius dilgėm serbentus, nukratė pelenus ant prakiurusių šlepečių ir pridūrė:

– Pavyzdžiui, apie meilę.

Viktorija linktelėjo dusdama nuo karščio ir gėdos – linksėjo iki pat vartų, o už jų pasileido kone tekina, nes matė pro trobos duris, užkaltas sena lovatiese, kad neprilįstų musių, išlendantį Evelinos tėvą, vyriškį juodais gaurais apžėlusia krūtine. Tie gaurai kėlė jai siaubą, vyriškis atrodė nelyginant Chardino žmogbeždžionė, ir Viktorijai dilgtelėjo, kad jie tuoj ims poruotis. Ta mintis nutvilkė ją kaip žaibas, Viktorija vos nepuolė bėgti, norėdama jos atsikratyti, bet mintis neatstojo, Viktorija nešėsi ją kaip gaisro liepsną, kaip raudoną suknelę, plevėsuojančią vėjyje.

Prabėgdama pro krautuvę, pamatė Eveliną, traukiančią kažkur su savo nepraustaburne nesusišukavusia kompanija, kvatojančią pilna burna, siaubingai trumpu sijonu, aiškiai rankų darbo – veikiausiai nukirpo kokį sudėvėtą golfą. Įdegusios kojos buvo gražios, deja, visai ne tokios, kaip Viktorijos kadaise.

Be to, savo senos mokytojos Evelina nė nepastebėjo.

Įskuodusi į užžėlusį sodą, Viktorija sustojo, sunkiai kvė-

puodama – alsavo daugiau degtine negu rožėmis. Matė vienintelio meilužio veidą, lėtai siūbuojantį tarp besiskleidžiančių pumpurų, girdėjo raminantį gydytojo dudenimą ir jautė nykią dykumą ten, kur kadaise plakė širdelė.

Žiūrėdama į artyn šliaužiančias sodo rankas, jau nesibaisėjo, nesipurtė, užsimerkė ir laukė, kada prasidės žiedų liūtis, užpustys išdžiūvusius gėlynus, šiltus nuo saulės akmenis, įkaitusius akinių stiklus ir raudoną suknelę, ir jai buvo keista, kad anksčiau šitos liūties bijojo.

nelygios vienatvės

Ir ko tik nepripasakota apie vienatvę!.. Ji – ir dramblio kaulo bokštas, ir paslapties gėlė, ir kobros akys antracitinėj tamsoj... Man viskas atrodo paprasčiau: jei iki šiol nepasiekta socialinių sluoksnių lygybė (kuri niekados ir nebus pasiekta, nes dangiškasis Dievas – ne partija), tai ir vienatvė vienatvei nelygu.

Štai mano draugas R., nusikraustęs į pusiau išmirusį rusų sentikių kaimelį Jonavos miškuose, nepaprastai ja džiaugiasi. Savo laiškuose prisipažįsta visą gyvenimą troškęs rytais atsisėsti ant plataus medinio slenksčio ir žiūrėti, kaip virpa rasa ant krapų – „kaip ašaros ant apatinuko mezginių“. Laiško pabaigoje jis būtinai prirašo kokį sonetą ar verlibrą, kurie, parašyti džiaugsmingos vienatvės prieglobstyje, kažkodėl gerokai prastesni už tuos, kuriuos jis kūrė nekokios reputacijos užeigose, antikvarinėje meilužės lovoje ar savo blokinėje „kišenėlėje“ Viršuliškėse – pro jos langus matėsi siaubingai raudonas prekybos centras ir „Lukoil“ degalinė su plevėsuojančiomis vėliavomis.

Meilužė, vardu Viktorina (jos tėvai labai mėgo viską, kas prancūziška – aukštino Hugo, gyrė Napoleoną, gerą žodį būtų radę net „prancūziškai“ ligai), niekaip nenorėjo patikėti, kad vienatvės vardan galima atsisakyti pusryčių lovoj (minkštai virtų kiaušinių, skrebučių, uogienės ir balintos kavos), rytinių laikraščių ir vonios, į kurią, rodos, ką tik išpurkštas visas gesintuvas – putos drimba per kraštus, dienos, kuri pralekia, kulniukais bedaužant šaligatvį, vakaro, kai myliesi toj pačioj lovoj, ir pusrytiniai kiaušinio lukštai trakši po nugara. Ji vos puoduko į mane nepaleido (tai būtų buvę džiaugsmo pagiringam kritikui, sėdinčiam už kaimyninio stalelio), nes atsisakiau išduoti R. slaptavietę. Viktorina buvo tikra, kad taip elgiuosi norėdama pasiglemžti jį sau – tyrais, draugiškais vyro ir moters santykiais ji netikėjo.

O jei dar būtų sužinojusi, kad R. savo laiškuose net neužsimena apie ją!.. Garbsto tik rasotus krapų mezginius, pelėžirnius lygina su rausvais krūtų speneliais, prietemoje glosto karčias garšvas, įsivaizduodamas, kad tai drėgni Veneros trikampio plaukai, ir priskiria visa tai ne moteriai, o abstrakčiam „gamtiniam pradui“.

Viktorina nebuvo verta šitokio abejingumo. Tiek laiko maitinusi ir mylavusi (nesvarbu, kad tie mylavimai primindavo budelio aistrą) veltėdį eiliarašį, ji nusipelnė bent jau kuklaus soneto. Tačiau ir pati gera – kam reikia įsikalti į galvą, jog esi poetui mirtinai reikalinga – kaip oras, vanduo, vynas, kad turi jį slaugyti ir saugoti nuo velnių, angelų, venerinių ligų ir blogos nuotaikos.

Todėl vieną birželio pavakarę, kai tuščias miestas pri-

minė dykumą, kurioje pasilikę tik skėriai, paklaikusi nuo karščio ir vienatvės, su degtinės buteliu „BG“ pirktame rankinuke, nusėta strazdanomis ir pagirių dėmėmis, pas mane įsiveržė Viktorina.

Gerai dar, kad nebuvo mano šeimininkės: prieš porą savaičių ji susipažino su Jehovos liudytojais ir, kadangi „Teleloto“ jai nesisekė, „Milijonieriaus“ nemėgo dėl vedėjo, „Teletabių“ – dėl prastai rezgamos intrigos, o kriminalinę kroniką – nors skaitė susikaupusi ir įsigilinusi – perskaitydavo labai greitai, neištvėrusi išėjo į jų susirinkimą.

Galima būtų kalbėti apie visus tuos beprasmius žodžius, kuriuos viena kitai pasakėme; žvilgsnį, kuriuo Viktorina nusmaigstė mano plyšio kampus – nė kiek neabejojau, kad po šito papuvusiose sienose po margais tapetais atsiras dar daugiau naktimis nykiai grikšinčių kinivarpų; akis, kurios, ir taip didelės, vos neišvirto iš orbitų, bespoksodamos į mano lovą, kur pagalvės įdubime (nuo vaikystės mėgau taip daryti) stovėjo stiklinis indelis su nebaigtu valgyti varškės sūreliu. Bet, kadangi kiekvienas žodis ir pamatyta detalė tolino mus viena nuo kitos greičiau nei vėjas pienės pūkus, aš tik padaviau Viktorinai visus R. laiškus, ir ši, įsimetusi juos į nepakenčiamai brangų rankinuką, išlėkė pro duris, žinoma, jų neuždariusi.

Daugiau laiškų nuo R. nebegavau.

Nebemačiau nei jo, nei Viktorinos; pastarosios bute, rudeniui atėjus, įsikūrė kažkokia nekalbi teta, turbūt giminaitė.

Man telieka vaizduotis, kaip jie abu, Viktorina ir R., susėdę ant plataus medinio slenksčio, žiūri į geltonus rugsėjo krapus, panašius į kiaurus skėčius, ir nežino, ką sakyti.

Viktorina laiko ant kelių pundelį R. laiškų, perrištų rožiniu kaspinėliu, ir jau ne vaizduotė, o logika diktuoja tolesnį vyksmą: įkvėpusi oro taip, kad net nosiaskylės susitraukia, Viktorina metaliniu balsu pareikalauja manųjų. Tų, kuriuos brūkšteldavau R. tarp kavinių ir šunparkių, tarp skurdžių viešnagių pas pažįstamus, tarp atlaidų kaime (ten gyveno mano tėvai) ir neatlaidžios kasdienybės. R. sakosi jų neturįs, išmętęs, palikęs traukiny, sudeginęs berūkydamas ir taip toliau, o Viktorina, besiurbama orą visai įtraukusi nosį, šaižiai juokiasi, pamėlynuoja ir pasilenkusi vemia į krapus, R. nusivylęs žiūri, pakyla, eina į trobą ir atneša tuos nelemtus laiškus, kur ne kur pradegintus cigarete, su nešvariu puodelio dugno atspaudu.

Tad tegu kalba šie laiškai, tegu šnekasi ir nesusišneka dvi vienatvės, tegu trečioji klausosi ir negirdi.

Pirmajame laiške R. rašo, kad iš pradžių pigiai išsinuomotame senos trobos gale jautęsis nejaukiai ir bjauriai, tarsi miegodamas su nepažįstama moterimi, kuri, aistrai išblėsus ir išsiblaivius, tampa svetimesnė už svetimą čiužinį. Toliau jis rašė visokius niekus: aptarinėjo priebučio detales, skundėsi, kad seniau čia gyvenusiųjų paliktas „matracas" dvokia ir pro skyles išlindę šiaudai duria į nugarą, išvietėj gi radęs nustipusią žiurkę. Skaitydama jutau, kad ir aš esu jam „nepažįstama moteris", juk kiek čia betrūko, kad kokią girtą naktį atsidurčiau jo lovoje, ir tarp mūsų nebūtų jokio kardo, juk mes ne Tristanas ir Izolda.

Laiško pabaigoje R. įdėjo opusą apie žiurkę, parašytą,

matyt, iš įkvėpimo drebančia ranka – tą liudijo kreivos, nevienodo dydžio raidės ir nubėgusios eilutės.

Atsakiau, kad Vilniuje puikus oras, Gedimino prospekte jau pardavinėja žibutes, kad penktadienį „Andalūzijos šunyje“ susimušė J. ir M., kiek teko girdėti, dėl kažkokios literatūrinės pastraipos.

Antrajame laiške R. skundėsi, kad prie jo ima įkyriai kibti sena kaimynų katė (mat buvo toks kvailas ir porą sykių pašėrė „Sostinės“ paštetu) ir Katka, „samogonščikė“, sąvadautoja ir girtuoklė – kodėl būtent tada, kai jis nori susikaupti, nuskaidrėti ir paleisti kūrybos vandenis nauja vaga. Tokios būtybės kaip Katka, rašė jis, yra „moteriškumo nuosmukis“, o jos elgesys jau prilygsta prievartai. Jis gi prieš moterį niekada nenaudojęs smurto anei jėgos, tik poezijos įtaigą ir asmeninį žavesį. Mielasis R!.. Kodėl kiti vyrai ne tokie kaip tu?.. Mano meilužis, nuobodžių statybų direktorius, norėdamas pasirodyti žavingas, griebdavosi jėgos, nes, būdamas po žmonos padu, o darbe nustelbiamas kolegų ir net sekretorės, kentėdavo prikalto Prometėjo kančias.

Atrašiau R., kad Gedimino prospektu vėjas neša dulkes, kad ir artimiausią savaitę nelis, lietų pranašauja tik gegužės pradžioj, kad „Andalūzijos šuny“ sutikau prislėgtą, konjaku apsilaisčiusią Viktoriną ir kad R. eilėraštis apie varpučius ant nustipusios žiurkės kapo man buvo gražiausias šio mėnesio literatūrinis įvykis.

Trečiasis laiškas, prasidėjęs deminutyvais, mane beveik nugąsdino: R. tvirtai laikėsi nuomonės, kad genialumas gali apsieiti be meiliažodžių. Tai esąs „jausmų praskiedi-

mas", proto sumenkinimas, logikos profanacija. Ir štai dabar... Ar tik nebus pasidavęs Katkos prievartai?.. Paisto apie krapus, ašaras ir apatinuko mezginius, vadindamas juos švelniai – „mezginėliais" (nors užmuškit, netikiu, kad „samogonščikė" nešiotų apatinuką, ir dar su mezginiais!..). Auksinės krūtys, juodi speneliai, gėdos plaukai kaip violetiniai viržiai... Kai žmogus nebejaučia spalvų, jam turbūt metas mirti. Bet kaži ar pomirtinis gyvenimas nėra panašus į netvarkingą dailininko dirbtuvę, kur paveikslai nutapyti visai ne tavo mėgstama maniera?..

Bet šito R. nerašiau, brūkštelėjau tik, kad Viktorina per šokius, matyt, norėdama nužudyti ilgesį, svaidė į vyrus savo aukštakulnius, kol pataikė vienam – iš išvaizdos advokatui – tiesiai į kaktą, tada ją išvežė namo, įgrūdę į taksi.

Kodėl tu visai nemini Viktorinos vardo?.. Net ketvirtame, priešpaskutiniame laiške garbstai tik naktį ir „gamtinį gaivalą" juodais krūtų speneliais. Atplėšusi penktąjį, beveik buvau tikra, kad tasai gaivalas – senokai nesipraususi Katka: laiškas dvokė spiritu, kamputy, prie „geriausių linkėjimų", aptikau kažką panašų į rudus lūpų dažus – gal tavasis „gaivalas", prisiminęs paauglystėj skaitytą sentimentalų romaną, bandė taip laišką užanstpauduoti. Rašei tame laiške grynus niekus, nors iš veržlių eilutės posūkių, kablelių, panašių į skerdyklos kablius, ir užsiraičiusių aukštyn raidžių uodegų rodėsi, kad kiekvienas žodis tau – kaip žaibas tamsioj nakty.

Nebeatsakiau, nes darėsi aišku, kad abu rašom patys sau, ir klausdami, ir atsakydami.

Gal kada nors tu grįši į Vilnių. Ko gero, pas Viktoriną.

Vėl rašysi jos lovoje eilėraščius apie viržiuose gulinčias violetines veneras be aukštakulnių ir be apatinukų. Kritikai įžvelgs juose „kokybinį“ pokytį, o leidykla gal išleis plonais viršeliais, nespalvotai, menku tiražu ir su didele nuotrauka. Tai, kad būsi mieste, o aš tavęs nesutiksiu, bus paprastas dėsningumas, toks kaip korektūros klaida.

Tačiau toksai nebus pasaulis, pasilikęs tenai, tarp miškų, neatrastas ir nesuprastas: bet tai nerūpės ne tik Katkai, kuri lietuviškai prastai kalba, o skaityti turbūt nė nemoka, bet ir „gamtiniam gaivalui“, kuris, naktį prislinkęs prie lango, žiūrėdavo, kaip tu gadini popierių, prisikišęs prie stalo lyg trumparegis, ir patyliukais juokdavosi, nes matė ne pirmą žmogų, bandantį aprašyti tai, kas neaprašoma.

Neverk, Viktorina, nei tu kvaila, nei ką, tiesiog nelaiminga. Daugelis nelaimingų žmonių savo būseną sieja su kvailumu, o tai neteisinga. Kvailas veikiau yra džiaugsmas, nes atrodo, kad tęsis amžinai.

Neklausyk R., kuris mala liežuviu kaip senas sofistas, įtikinėdamas, kad greičiau eitum atgal į traukinio stotelę, nes kitas traukinys bus tik po mėnesio, ir tu pražūsi be kosmetikos ir be higienos reikmenų, o jei eidama pavėluosi, tai nespėsi grįžti su šviesa, ir tamsoje tave sudraskys žvėrys – ne, Viktorina, tavęs jie nedraskys, jie priims tave į savo draugę, ir tavo pusiau vilkiška siela pagaliau ras atilsį.

Tu gulėsi prie kojų „gaivalui“, didelei moteriai auksinėmis krūtimis ir šlapių garšvų prižėlusiu tarpkoju, ir ramiai žiūrėsi, kaip troboj už parudusia marle uždengto lango R. plūsta Katką, kam šioji lipa į guolį kraiku apli-

pusiais padais – jis gi ne koks kuilys, jis mėgsta subtilią švarą, mieste turėjęs moterų, kurios, prieš jam atsiduodamos, maudydavosi piene ir konjake, ir rožių žiedlapiuose, o Katka tik urgztels, kad netiki, kad praustis užtenka kaip katei, nuo muilo ir vandens baisiai niežti odą.

O paskui, paryčiais, pro nakties nupilkintą marlę besiskverbiant rūgščiam sueities kvapui ir nuo tvenkinių keliantis apsisapnavusiam rūkui, tu nueisi „gaivalo“ paliktom brydėm per nešienaujamas pievas į mišką, kur drėgnose išvartose dar užsilikusi tamsa, kur laukia žvėris, galingas patinas, pasiruošęs ir krimstelti, ir pamylėti, priimti be kalbų, be raudų, be priesaikų ir įtikinėjimų.

Taip man reikia vaizduotis išėjimą žmonių, prie kurių pamažu prisirišu.

Tegul jie būna tokie, truputį nerealūs; o ar gyvi, ar mirę – tai svarbu tik jiems patiems.

bevardė žolė

Po karšto ir sauso balandžio miestelį netikėtai nupilkino šalnos. Visą savaitę rytais sidabravo pražilusi žolė, laukuose tarsi išplaukėję švietė žiemkenčiai. Klebonas vadino tai Dievo bausme, geografijos mokytoja – nepalankiu ciklonų išsidėstymu, kai kas manė, kad tai esąs politinės krizės padarinys, o teta Aldona, kaip visada, nesigilindama į priežastis, retino darže burokus, pakeiksnodama, jei rasdavo nujuodusią ploną šaknelę, ir rūsčiai dėbteldavo į kleboną, dviračiu važiuojantį pro šalį: tetai ir klebonas neatrodė toks jau niekuo dėtas dėl daržus ištikusių kataklizmų. Plevėsuoja sau, užuot ėmęs rykštę ir ėjęs plakti rugiuose patogiai įsitaisiusios šalnos, varęs tą gyvatę atgal į jos migį, šaltus pelkių akivarus, ledinius požemių vandenis, skalaujančius suakmenėjusius kaulus!.. Atmosferos negandos turėtų paklusti dvasiškiams, juk jie nėra tokie kaip mes, paprasti žmonės, tuolab moterys, manė sau teta.

Bet klebonas nieko nedarė, tik kinkavo žila galva; per mišias, sakydamas pamokslą, Egiptą sumaišė su Arabija,

skėrių antplūdį pavadino mašalų ataka, tačiau, kadangi Biblijos žinovų miestely tarsi ir nebuvo, nebent į pensiją išėjęs daktaras, niekas nieko ir nesuprato, gi daktaras į bažnyčią nevaikščiojo, sakėsi galįs pasimelsti ir prie alyvų krūmo. Ir jei klebonas atrodė prislėgtas užgriuvusios Dievo bausmės, net klupinėjo, eidamas per šventorių, daktaras buvo žvalus, energingas ir ciniškas, nesileisdavo su kaimiečiais į kalbas, o jei ir tardavo ką, tai kaip kirviu nukirsdavo: dėl visko esanti kalta neprotinga žmogaus veikla, ir tiek. Išmetamosios dujos, metanas, aerozoliai. „Dezodorantai", – iškošdavo pro dantis, pamatęs paauglę, stypsančią prie kiosko, o kai ši išsigandusi sprukdavo šalin, daktaras kaip arklys prašiepdavo viršutinę lūpą: tai reiškė, kad jis juokiasi.

Vienintelis žmogus, kuriam nei sausra, nei šalna, regis, nedarė jokio įspūdžio, buvo kultūros namų direktorius. Pernykščių liūčių metu jis įsigudrino atvežti miestelin pradedantį cirką, o per baisius gruodžio speigus – dar nesusiformavusį estradinį ansamblį iš gretimo rajono. Štai ir dabar, panašus į vėjo kedenamą Byroną, jis stovėjo prie skelbimų lentos ir savo rankomis klijavo didelę afišą, kurioje buvo parašyta, kad šį šeštadienį, tą ir tą valandą, miestelis turės progą susitikti su garsiu žmogumi – poete ir rašytoja, įvairių konkursų nugalėtoja M. V., beje, kilusia iš to paties miestelio – poetės vaikystės namai stovėjo beveik prie pat kultūros centro, o poetės tėvas, surukęs seneliukas, buvo nuolatinis aludės „Marijana" svečias, įsipykęs iki gyvo kaulo ir lankytojams, ir padavėjai – niekada nesivalydavo snarglio, nekeisdavo kojinių ir amžinai kaulydavo skolon.

Ir nors baisi sausra dusinte dusino kiekvieną žolės stiebelį, nenueiti į tokį susitikimą būtų buvusi negarbė: juk dažna senučiukė prisiminė garsiąją M. V. dar visiškai nesubrendusią, nubrozdintais keliais, murziną ir nesisveikinančią – kaip senučiukės manė, iš didelio pasipūtimo.

Pamatyti, kas išėjo iš murzinos ir apšašusios M. V., buvo pernelyg didelė pagunda, kad senučiukės ryžtųsi atsisakyti, motyvuodamos sausra ir visuotiniu nuliūdimu.

Todėl šeštadienio popietę į salę susirinko visi, kas nors kiek pažinojo M. V. – net kėdžių pritrūko. Tokio vaizdo įkvėptas, direktorius, plevėsuodamas plaukais, išnešė iš savo kabineto personalinį krėslą. Į jį tuoj pat buvo pasodinta nukaršusi Krivulienė – kadaise M. V. be jokios gėdos nusiaubė jos braškes.

Be Krivulienės, pirmoje eilėje sėdėjo siuvėja Lionė ir matematikos mokytoja – iš vienos M. V. buvo pavogusi kelias atraižas, kitai pirty į dubenį įleido varlę, – buvęs kolūkio zootechnikas Alponsas (M. V., žaisdama vaiduoklius, vieną gūdžią naktį jį mirtinai išgąsdino – kas nenusigąstų iš krūmų išlendančios paklode apsisiautusios pamėklės su plėšria burnos skyle). Beje, paklodė priklausė šėrikei Valentinai – ji irgi sėdėjo pirmoje eilėje.

Tik aš, glausdamasi prie žaliai dažytos sienos, kuri, sako, seniau buvusi ruda, o užrašas paluby skelbė ne „Menas ir kultūra – tautos šaknys“, o kažkaip kitaip, – tik aš neprisiminiau M. V., nes buvau per maža, gimusi jau jos žvaigždžių valandą, išmušusią kažkur toli, neregėtame negirdėtame mieste, aš matydavau tik žymiosios rašytojos tėvą, liūdnai žiūrintį į gėrimų lentynas krautuvėj. Jis, ro-

dės, net neatsiminė, kad turi tokią garsią dukterį, ir jeigu kas pasakydavo, kad matė M. V. per televizorių, spoksodavo išsižiojęs ir nustebęs, nesuprasdamas, apie ką kalbama. Beje, jis nebesuvokdavo ir savo vardo; norėdamas jį pašaukti, turėdavai duoti per kuprą, o galiūnas Mitka, lentpjūvės savininkas, iškėlęs papurtydavo jį kaip tuščią taupyklę, rašytojos tėvui net kepurė nulėkdavo. Purtydavo, beje, dėl gryno nieko – vargšas seneliukas labai mėgo nusnausti prie šiltos pjuvenų krūvos, ten pat, kaip katinas, ir savo išmatas užkasdavo, ir šį bei tą paslėpdavo.

Tokia baisi socialinė praraja tarp garsiosios poetės ir jos tėvo mane traukė pikčiau magneto: štai kodėl sėdėjau salėje jau gerą pusvalandį, palikusi neperskaitytą skiltį iš katekizmo, neišspręstus algebros uždavinius ir porą neįsisąmonintų fizikos dėsnių.

Bet juk tai, kad po lentpjūvės teritoriją, neatsimindamas nei dukters, nei savo vardo, gūrinėja senasis V., o duktė štai tuoj tuoj pasirodys scenoje, ir, ko gero, visai jo nepasiges, man atrodė irgi esąs dėsnis, painus ir reikalaujantis išaiškinimo, bet fizikos mokytojai, sėdinčiai eilės krašte ir liežuvaujančiai su krautuvininke, šis dėsnis, regis, visai nerūpėjo, ir aš dar kartą įsitikinau, kad suaugusieji temoka paaiškinti ir taip aiškius dalykus.

Kai poetė šypsodamasi išėjo į sceną, salėje stojo tyla, tik kampe prie koklinės krosnies nusivylusi atsiduso pamiškės Malvina, juodbruvė ir amžinai suirzusi moteris: ji tikėjosi, kad M. V. bus stora, sirgs diabetu, vilkės neskoningais drabužiais, o trumpos cheminės garbanos primins avikailį.

Aš nemačiau poetės akių, tik ryškias lūpas, tamsiai mėlyną suknelę ir laibas kojas su aukštakulniais bateliais, bet man atrodė, kad jos liūdnos, išvydusios tiek žmonių, kurie atėjo ne eilėraščių pasiklausyti, o įsitikinti, kad ji ne diabetikė.

Ir kai poetė skambiu balsu ėmė deklamuoti: „Aš esu ta žolė, kurios vardo tu neprisimeni“, o pro atviras salės duris iš lauko tvino duonkepės karštis, nepalikdamas nieko gyva, man gerklę ėmė smaugti ašaros, rijau jas kaip ašakas ir negalėjau nuryti; kad visai neuždusčiau, ruošiausi sprukti lauk, bet štai angą ūmai užtemdė juodas šešėlis, iš pradžių pamaniau, kad atėjo klebonas, paskui išgirdau mažų kanopėlių trepsėjimą į skardą, ir ant manęs, priblokšdama, išgąsdindama ir priversdama surikti, pasipylė liūtis.

Atsisukusi į salę, pamačiau į mane įsmeigtas visų akis – net poetės – jie, aišku, laukė iš manęs paaiškinimo, nes juk aš, šokdama per slenkstį, užkliudžiau pasislėpusią liūtį. Šitai buvo taip baisu ir netikėta, kad aš puoliau laukan, atsitrenkdama į kietą kaip kartonas senojo V. milinę; seneliukas, matyt, jau išgėręs, žiūrėjo į mane apvaliomis žuvies akimis ir netikėtai tarė prašiepdamas balkšvas lūpas:

– Mildutė!

Liūtis sušniokštė kaip miškas audrotą naktį, vanduo kibirais pasipylė ant mūsų, nuplaudamas ir siaubą, ir sąmyšį, ir trumpam grįžusią atmintį, pasileidau namo, o seneliukas, patrepsėjęs vietoje, buvo beželengiąs į salę, bet apsigalvojo ir lėtai, tarsi juoda apsunkusi barža nuplaukė aludės link, įtraukęs galvą į pečius, atkišęs lietui kuprą.

Jau gerokai vėliau, po mėnesio ar dviejų, kai atsigavo liūties pagirdyti daržai ir ganyklos, ir tetos Aldonos burokai išsistiebė į aukštį, kai nurimo miestelis, apkalbėjęs M. V. iš visų pusių, kai ji tapo, kaip ir priderėjo, žvaigžde, nutolusia nuo gimtosios orbitos, kai pamiršau tikybos mokytojos priekaištus dėl „prastai suvoktų“ katekizmo tiesų, vieną pavakarę, rinkdama ganykloj čiobrelius, prisiminiau eilutę: „Aš esu ta žolė, kurios vardo tu neprisimeni...“ Atsisėdau ant smilgų kupsto ir susikaupiau, stengdamasi atkurti kitas eilutes.

Saulė grimzdo už miško, prie lentpjūvės parpė motoras, geltonavo šviežių pjuvenų kalnas, kažkas garsiai keikėsi – gal Mitka, kratydamas iškeltą į orą seneliuką, gal seneliukas, nerasdamas paslėpto pjuvenose odekolono.

Tolesnių eilučių aš neprisiminiau.

Matyt, yra dėsnis, teigiantis, jog reikia pamiršti tai, kas nereikalinga.

Štai kad ir liūtis – jos jau niekas neprisiminė, teta Aldona vėl piktai žvairuoja į dviratį besivarantį kleboną – jai labai nepatinka spragių apipulti kopūstai. O aš, kai tik stabteliu ties kultūrnamio durimis, vis girdžiu švelnų moters balsą, apgiedantį bevardę žolę.

Mano atmintis įsikibusi laikosi šitų žodžių, pamiršdama fizikos dėsnius ir matematikos teoremas, nes žinau, ateis valanda, kai nieko svarbesnio nebus už balsą, pašaukiantį tave vardu.

tuzinas išgalvotų būtybių

Pagal J. L. Borgeso
„Išgalvotų būtybių knygą“

1. Ubagas šuliny

Kai buvome maži, senelė gąsdindavo: „Neikite prie šulinio, ubagas įtrauks!..“ Medinis šulinio dangtis buvo sutrūnijęs ir vos laikėsi, senelė, semdama vandenį, keldavo jį pagarbiai kaip žydas savo Šventraštį, ir kibirą leisdavo pamažu, matyt, bijojo, kad nekaukšteltų per galvą ubagui, tik ir laukiančiam mažiausios dingsties, kad galėtų užnuodyti vandenį nuskendusios katės plaukais ar supuvusiais lapais.

Šitas ubagas buvo turbūt vienintelis visoje Tarybų Sąjungoje, todėl ir tūnojo šuliny, kad nebūtų areštuotas už veltėdžiavimą.

Dabar, žengiant trečiam tūkstantmečiui, einu per rudenėjantį Vilnių, ir nėra kampo, kur manęs netykotų vaikystės ubagas, išlindęs iš šulinio – mėlyna nosimi ir vio-

letinėmis rankomis, gergždžiančiu nuo peršalimo balsu. Jis tiesia tirtančius pirštus, bet, užuot įsitraukęs į šulinį, priima saują centų ir dar padėkoja.

Laikas nublukina ir baisiausią kaukę.

2. *Rajkomo sekretorius*

Jeigu norėjote niūriais sąstingio metais pamatyti šventąją dvasią, besileidžiančią į žemę, reikėjo bėgti ne į bažnyčią, o į kultūrnamį, – į kolūkio šventę „Derlius' 83" turėjo atvykti pats rajkomo sekretorius, lydimas angelų.

Niekas neįsidėmėdavo nei jo veido, nei kostiumo spalvos, nei kalbos, pertraukiamos plojimų; ir dausos turėjo egzistuoti bent hipotetiškai, kad ir be Dievo, nes sekretorius buvo kuo tikriausias dausų gyventojas.

Ir šiandien jis žiūri į mane iš televizoriaus ekrano, protingų jo žodžių aš vėl niekaip negaliu įsidėmėti, kostiumo spalvos – taip pat, nes televizorius nespalvotas, o kadangi dausos ir Dievas tapo beveik aksioma, aš pradedu manyti, kad rajkomo sekretorius, ko gero, ir buvo, ir yra hipotezė.

3. *Socrealizmo dvasia*

Jos niekas taipogi niekados nematė, bet jei kiekvienas balandis, nesvarbu, raišas, molio spalvos ar koks kitoks, katalikui priminė Šventąją Dvasią, socrealizmo dvasia turėjo būti jam grynas antipodas.

Ji lydėjo visus nemirtingus socialistinės literatūros herojus, mirdavo ir prisikeldavo ant jų kapų, piktai kleketuodavo ant eretikų ir galingu balsu apdainuodavo teisiuosius.

Tai turėjo būti tvirtas, žemės gerai besilaikantis paukštis, dideliu sturpliu, stipriomis kojomis – manyčiau, toks kaip strutis.

Dabartės literatūra mažai beturi paukštiškos dvasios. O ir lėktuvai dūžta į akmenis, nepriskridę dangaus.

4. „Koronė"

„Korone" mano senelė vadindavo ne tik kažko užėdusį ir nusibaigusį paršiuką ar sausrą, alinančią daržo augalus, bet ir metafizinį blogį, kuris turėjo ištikti mus, jei neklausysime ir nepadėsime ravėti burokų. „Pakoros jus, oi pakoros", – grasindavo juodu pirštu.

„Koronė" galėjo panėšėti ir į plaukų draikaną, nešamą vėjo, ir į aštrias lakišiaus sėklas tarpupirščiuose. Jinai galėjo paliesti žmogų iš vidaus kaip obuolį, ir šis imdavo pūti, arba uždegdavo jį mėlyna liepsna – taip pat iš vidaus.

Sunku pažinti žmogų, paliestą „koronės"; pilname obuolių sode ji plevena kaip raganos plaukas, ir nežinia, prie kurio prisiglaus.

5. Vampyrai

Jie buvo indiferentai ir prisitaikėliai, neskyrė, kuo išnaudotojo kraujas skiriasi nuo išnaudojamojo, nebuvo susipažinę su moraliniu komunizmo statytojo kodeksu ir konstitucija. Natūralu, kad mano pionieriškai kartai jie neegzistavo.

Buvo dar ir k i t i – jie taip pat mėgo šaltus rūsius, tyškantį kraują ir aimanas, tačiau apie šituos irgi nieko nežinojome.

Dabar, kai televizija mus plačiai supažindina su įvairaus plauko vampyrais – netgi kovojančiais gėrio ir žmoniškumo pusėje! – k i t ų nusikaltimai, vos suvokti ir įsisąmoninti, blanksta, užnešami lakaus popkultūros smėlio.

Ar ne tu, smėli, esi pats didžiausias vampyras, paliekantis atmintį kaip kūną be kraujo?..

6. Raguotasis

Buvau beveik tikra, kad jis gyvena kanike – didelėje skrynioje, kur senelė laikė pašarinius miltus. Atvožusi dangtį, dažnai rasdavau įspaudą ant miltų – jo ten susirietusio miegota. Ragai, matyt, nežmoniškai sunkūs, nes galvos duobė kur kas gilesnė nei viso kūno; uodegos žymė beveik neregima – tarsi virvagalis būtų gulėjęs ant miltų paviršiaus.

Jeigu nebūčiau mačiusi šitų įspaudų, ko gero, nebūčiau tikėjusi ir senelės zirzimais, esą visos moterys iš ma-

no prosenelės pusės labai draugavusios su raguotuoju: nerimtos, nedarbščios, joms tik po jomarkus, tik po šokius.

„Žioplali tu, – su gailesčiu sakydavo tėvui, – kai tik išeini darban, ana (senelė turėjo galvoj mano motiną) tau ragus taiso!..“

Ragus – iš sidabro ir aukso, švytinčius mėnesienoj, vos nulaikomus, panašius į dvi taures vynui gerti, į žibančias arkangelų dūdas.

Nors ragai ir gražūs, pačio raguotojo man baisu. Daviau žodį, kad su juo nedraugausiu, nors ir einu tiesia linija iš prosenelės pusės.

Bet laikas viską keičia – ką sakyčiau dabar, jei pavakare kas paskambintų į duris ir prietemoj ant laiptų išvysčiau liūdną miltuotą būtybę su sidabro ragais ant galvos?..

Juk ne geismas ir ne laukinė aistra pražudė mano prosenelę, o paprasčiausia užuojauta.

7. Žvaigždžių dinozaurai

Močiutės vienkiemyje stovėjo labai sena vazaunė pusiau nuplėštu šiaudiniu stogu. Dėdė aiškino, kad jį surijęs dinozauras: atėjo tamsią naktį iš dar tamsesnių pelkių ir nugremžė, mat buvo siaubingai alkanas.

Dabar, retsykiais pravažiuodama pro šalį, matau tik dirvonuojančius laukus, o ten, kur stovėjo vazaunė – plačią balą, negyvą, be varlių ir be paukščių. Kitas, dar baisesnis dinozauras nušlavė vienkiemį, ir ne iš alkio, o iš puikybės.

Sako, kad dinozaurų kaulai, randami tarp uolienų, primena daugiau paukščius, o ne roplius. Kad tai buvę skrajūnai, pasiekdavę galbūt net žvaigždes. Vienkiemį nušlavusio dinozauro kaulų laikas dar neapdengė gailestingu sluoksniu, tik rūdys įsisuko į varžtus ir krumpliaračius. Kas atkurs buvusią tavo išvaizdą, išdidusis padare, ir ar priminsi tu paukštį?..

8. Pelenės krikštamotė

Tai buvo toji moteris, atvažiuojanti vasarą pas pirmininko žmoną paatostogauti – aukšta, iškilni, šiugždančio šilko suknelėmis, kurias ji keisdavo nelygu nuotaika ar oras.

Socialinę pašalpą mes paprastai gaudavom žiemą; krintant vasario šlapdribai, kicenau greta klasės vadovės į skurdžią miestelio universalinę – klasės vadovė privalėjo nupirkti man batus ar paltą, nes tėvais socialinė tarnyba nepasitikėjo: pragers tuos pinigus, ir tiek.

Paltas ar batai paprastai būdavo nedailūs, bet praktiški, beveik nesunešiojami. Ir kai tik orai imdavo pavasarėti, kai po Velykų papūsdavo pietys, kasryt, eidama į mokyklą, su viltimi pažvelgdavau į pirmininko namų antrojo aukšto langus: gal kampiniame jau plevėsuoja žydro šilko vėliava?..

Juk kada nors įvyks stebuklas, jinai palies mane savo stebuklinga lazdele, ir kaipmat suplyš nesunešiojami batai, sutrūkinės dermantininė striukė, ir mano siela pragys kaip nakties paukštis, kurį gaubia šilkinė tamsa.

9. Vėlinių šokėjas

Tamsų Vėlinių vakarą, jau prieš vidurnaktį, prigludusi prie lango stiklo, kieme matydavau didelį pilką lapą, blaškomą vėjo. Jis čiuožė kaip šokėjo batelis, šokdavo į viršų staigiau nei išbudintas šikšnosparnis, pleveno kaip perdžiūvęs tinklas, kaip blykštanti jūrų žvaigždė, kaip peleniniai motinos plaukai, o gal tiesiog kaip paprastas ūkinio celofano gabalas.

Jį atnešdavo šaltas, kaulus persmelkiantis Vėlinių vėjas, abu jie buvo neišskiriama pora.

Dabar, žiūrėdama pro langą Vėlinių vidurnaktį, matau gatvės žibintus, šaltesnę nei žvaigždžių jų šviesą, besisukantį vilkučiu traškučių pakelį ir sušalusį valkatą, atsirėmusį į stulpą.

Šokėjų poros pasikeitė.

Nesuprantu, kodėl taip liūdna ir kodėl širdis taip veržiasi paskui pilkąjį šokėją, tartum brolis paskui seserį.

10. Rugių šeškutis

Tais laikais, kai duonos kepalėlis tekainavo aštuoniolika kapeikų ir žmonės duona šėrė gyvulius, rugiuose rinkau rugiagėles ir negalvojau apie jokias mitologines būtybes – galbūt todėl, kad jų nepažinojau, nes tos būtybės buvo itin siauro ideologinio akiračio.

Tik štai šastelėjo pro baltą rugio stiebą baltas gyvulėlis, panašus į šeškutį, įkando man į pirštą ir dingo, blėste-

lėjęs mėlyno stiklo akimis. Kol susirinkau išbarstytas rugiagėles, nutariau, kad kaitri saulė perkepino galvą ir man ėmė vaidentis.

Ak baltas rugių šeškuti, ar ne beprasmiškas tavo kerštas – kąst eilinio kolūkiečio vaikui, ir taip šašuotam, velniaižin nuo ko, nuo vitaminų stokos ar nuo ateistinės propagandos pertekliaus, bet ką darysi, jei į rugius tik vaikai ir lenda, nei pirmininko, nei sekretoriaus čia neišvysi, ką bekalbėt apie žinybų vadovus ir pavaduotojus.

Jie neturi tavo dantukų žymių, jiems niekada nesuskausta įkandimo, tik iš rankų iškritusi stiklinė pažeria aplink naminės purslus ir mėlyno stiklo šukes.

11. Raganos plaukai

Naujamečiame mokyklos spektaklyje vaidinau raganą, o kadangi rekvizitu paprastai rūpindavosi kiekvieno vaidmens atlikėjas, turėjau pavargti, kol susikurpiau raganos suknią, iš palėpės atvilkau apdulkėjusius senelės „burlečius“, suvarstytus špagatu, pasirūpinau suodžių veidui. Betrūko tik raganos plaukų.

Niūriausiame palėpės kampe, ten, kur trumpiausiai švysteldavo saulė, o žiemą pro stogo plyšius prikrisdavo sniego, prikibę prie balkių pleveno kažkokie kerši ašutai ne ašutai, pakulos ne pakulos. Susirinkau juos visus ir pasidariau įspūdingą kaltūną.

Dabar, po dešimties metų, net neprisimenu, koks buvo jo likimas. Veikiausiai vėl išsisklaidė į ašutus, į pilkas

pakulas, voratinklio siūlus, mėlynus šešėlius, šiltas dulkes, katino kailio žiežirbas. Raganos plaukai neturi formos, o toji, kurią jiems suteikiau, buvo trumpa kaip sapnas.

Ir dieviškas grožis, ir ugningas maištas nuplevens vienąkart nuo mūsų galvų kaip spindinčios gijos, ir ant plikės, guosdamas ir šnabždėdamas, leisis visažinis pelenas.

12. Bobis

Buvo namuose toks padaras, į katiną panašus tik iš išvaizdos: dergė kur pakliuvo, jei norėdavai paglostyti, bailiai šnypšdavo, pastatęs gūbrį, ir dar keldavo leteną drėksti, amžinai kosėdavo, prikišęs snukį prie žemės, o be viso to, buvo prasto plauko ir šlubas.

Nei auklėjimas, nei protėvių genai čia neturėjo jokios reikšmės.

Matyt, ant šito padaro, kurio ir vardas buvo nei šioks, nei toks – Bobis, – vienąkart nusivylusi nusispjovė Apvaizda, gal to ir nenorėdama, ir netiesą sako tie, kad Dievo skreplelis – malonė, talento ženklas.

Bobio akimis iš televizoriaus ekrano žiūri apspjautieji, ir Dievo skreplelis nelyginant kaitri žarija žioruoja jiems ant galvos.

saldžioji valanda

Kas gali įrodyti Dievo buvimą baisiame ir kurčiame pasaulyje?.. Žolė, rudens rūdžių nunuodyta?.. Lietaus nuojauta, plevenanti ore kaip juodas šilkas?..

Žmonės, sektos ir religinės bendruomenės Anabelei nebeatrodė svarbios. Ji net paraudo prisiminusi, kad įstojo į „Gražiojo žodžio“ bažnyčią tam, kad susirastų vaikiną – į pilką filologę universitete niekas nekreipė dėmesio, jaunas leksikologijos dėstytojas išsiblaškęs žvelgdavo pro ją kaip pro aprasojusį stiklą ir iškart pagyvėdavo, anapus pamatęs blondinę Giedrę kruopščiai nupudruotu veidu. Jeigu kas Anabelę ir mėgo, tai keršas senamiesčio katinas, dažnai atslinkdavęs į Observatorijos kiemelį, kur ji, atsisėdusi ant savo didžiulio, rupų maišą primenančio krepšio, dūsaudama rūkė, kratė pelenus ant juodų, į meteoritus panašių akmenų ir galvodavo, ar eit vakare į „ląstelę“ (taip GŽ bažnyčios nariai vadino susirinkimus butuose), ar užsnūsti lovoje su Dante. Katinas spoksodavo iš tolo, nesiartindamas ir nerodydamas jokių meilumo

ženklų, tik akys spindėjo kaip geltoni švyturėliai – kas man iš tokios tolimos meilės, kas, – gesindavo nuorūką į akmenį Anabelė, aš gi ne aprasojęs stiklas, aš – moteris!..

Kol nuėjo į vonią, nuoraudis išnyko, ir iš veidrodžio liūdnai žvelgė kaip reta baltas veidas, palei akis net pamėlynavęs.

Viltys susirasti vaikiną buvo, beje, bergždžios, nes visa vyriškoji GŽ dalis arba jau buvo, arba vylėsi būsiantys pranašai, orakulai, misionieriai, dienomis ir naktimis skaitydavo Bibliją, darydavosi išrašus, domėjosi kalėjimais ir psichiatrinėmis – visur reikėjo veiksmingo Gražiojo žodžio! – ir paprastam pašnekesiui prie arbatos nelikdavo laiko. Arbatų gėriojimas apskritai tuščias dalykas – užuot plepėjus niekus, veikiau perskaityti skirsnį iš Naujojo Testamento ar išvaryti iš kolegos kūno klastingai ten įsiskverbusį demoną – chronišką slogą, šaukiant: „Vade retro, satana!..“

Anabelė atsiduso, atsisėdo ant unitazo ir pasiėmė vakarykštį laikraštį, kantriai gulintį po kriaukle.

Niekur taip gerai nesiskaito kriminalinė kronika, kaip sėdint tualete ant baltumu ir nekaltybe spindinčio unitazo.

Išvydusi žinutę apie biustų karalienės Lolo Ferrari mirtį Anabelė atsiduso dar kartą, pasikasė plokščią krūtinę ir, supdamasi į chalatą, nusliūkino užsikaisti arbatos. Ant lėkštės, laukdamas saldžiosios valandos, gulėjo plikytas pyragėlis, pilnas riebaus kremo. Anabelė tylom patampė nudribusį pilvą: gal derėtų galvoti apie badaujančius Afrikos vaikus?.. į jūrą išverčiamus kalnus mėsainių?.. vaikystėje su blynu suvalgytą vorą?.. Gal ir derėtų, bet tam

ji nematė tikslo – būti liesa ir graži tik sau Anabelė niekada netroško.

Ji niekada negeidė varyti piktųjų dvasių ar prikėlinėti numirėlių, nors „ląstelės“ pirmininkas, aukštas blondinas griežtais veido bruožais, ir ragino tai daryti kiekviena proga: viskas, pridurdavo jis, yra skirta Viešpaties šlovei!.. Anabelė bandė tik misionieriauti – nuvažiavusi į kaimą, ėmėsi versti į tiesos kelią pas draugę begeriančią chebrą, bet sugadino pobūvį ir nesuprasta per pliaupiantį lietų grįžo namo, paskui visą naktį šaltam kambary klausėsi išsinuomotos kasetės su garsaus pamokslininko kalbomis.

Rytdieną nuėjo į kapines, kad bevaikštinėdama nusiramintų ir dvasiškai praturtėtų (kapinės Anabelei buvo ne tik dailės pradžiamokslis, literatūros pamokėlės, bet ir įvadas į ontologinius dalykus), tačiau tik išsigando, radusi klasioko kapą (žmonės kalbėjo, žuvo šiurpioj autoavarijoj, rankos sau, kojos sau, o galvos, Dievuli, net nerado), stovėjo prieš neseniai pastatytą paminklą su gedinčiu angelu, panašiu į maišu apsigobusį kerdžių, jausdama, kaip širdis spurda krūtinėj tarsi pagautas už ausų triušis, o ausyse aidi rūstūs ir teisingi „ląstelės“ pirmininko žodžiai: „Ateis diena, šlovingoji Viešpaties diena, kai prikeldinėsim negyvėlius!..“ Atšokusi į šalį, užkliuvo už kito antkapio – netoli klasioko ilsėjosi Rapolas R., miręs prieš penkiolika metų nuo kepenų vėžio. Nei senio Rapolo, nei klasioko raudona inkštiruota nosimi Anabelė nemėgo, ir dabar, prisimindama „ląstelės“ pirmininko žodžius, liūdnai pagalvojo, kad kai kurie Viešpaties darbai yra beprasmiški.

Prisiminusi, kaip buvo šalta, klausantis kasetės nekūrenamam kambary ir už sienos dejuojant niekaip neišsiblaivančiam tėvui, Anabelė dar tvirčiau susisupo į chalatą ir, kadangi arbatinukas jau šnypštė, įmetė puodelin pakelį „Lipton" ir šiūptelėjo cukraus.

Bekeliant prie lūpų pyragėlį, kažkas paskambino į duris. Anabelė kokią minutę klausėsi, neatitraukdama nuo lūpų beveik prakąsto gardėsio, ir, kai skambutis sučirškė vėl, metė pyragėlį į lėkštę ir nepatenkinta nušlepsėjo durų link.

Pro jas pirmiausia įlindo keistas plieninis strypas, o tik paskui įniro išpuoselėta vyriškio ranka smulkiai dryžuotais rankogaliais, dar vėliau – pats vyriškis, žilstelėjęs, lieknas, aukštas, griežtais veido bruožais, medaus spalvos šukuosena, ir Anabelė žioptelėjusi pajuto, kaip visi suvalgyti pyragėliai pragydo joje tarsi pirmos komunijos einančios mergaitės.

– Puikios pakabos!.. Firma garantuoja!.. – žiūrėdamas tiesiai jai į akis, prakalbo vyriškis, jo žodžiai skambėjo įtaigiai ir kiek rūsčiai, Anabelė kone su skausmu pajuto, kad visi, neužsisakę šitų klaikių strypalaikių, yra visiški kvailiai ir apakėliai.

Dvelkdamas keistais, nosį erzinančiais kvepalais, vyras išlankstė ir vėl sudėjo strypą, prikabino jį prie spintos durų, aukštos palangės, virtuvinės spintelės, čekštelėjo Anabelei prieš nosį ir pareiškė, kad jeigu ji tuoj pat nenusipirks mažiausiai penkių tokių pakabų, visą likusį gyvenimą graušis nagus, nes tokių puikių nuolaidų nebebūsią nei kitais, nei dar kitais metais, o gal apskritai niekada.

Anabelė, vos gyva, raudona, kaip nebuvo nė tada, kai „ląstelėj" prieš daugelį metų iš jos varė klastingą gripo bacilą, nenuleisdama akių nuo dryžuotų rankogalių, suvapėjo, kad dabar neturinti pinigų. Ryt pasiimsianti socialinę pašalpą... tada gal...

Blondinas, peržvelgęs jos drebančią sielą geltonomis lūšies akimis, šyptelėjo ir tarė:

– Gerai. Aš užeisiu rytoj.

Kai durys užsitrenkė, Anabelė prigludo prie jų, virpėdama visu kūnu, nepaisydama, kad šalta rankena, pralindusi pro atsisegusį chalatą, gnybia lyg ištvirkėlio letena.

Atšokusi nuo durų, griebė pyragėlį, su įniršiu sviedė į klozetą ir valandėlę klausėsi, kaip ūžia nuleidžiamas vanduo.

Paskui įkišo galvą į spintą, kur ant paprastų, nemoderniškų pakabų merdėjo jos suknelės, ir ėmė tyliai, žagsėdama raudoti.

Kas gali įrodyti Dievo buvimą šiame baisiame ir kurčiame pasaulyje? Žolė, rudens rūdžių nunuodyta?.. Lietaus nuojauta, plevenanti ore kaip juodas šilkas?.. Katinas, misionierius, šventasis, prekybos agentas?..

Anabelė verkė, įkniaubusi veidą į aitrų dirbtinį šilką, saldžioji valanda buvo beviltiškai apkartusi, visa širdimi ir senstančiu kūnu ji geidė to paties, ko ir prieš penkiolika metų, ir pasiekti tą atrodė taip pat sunku ir neįmanoma.

periferinės žinios

Ji niekuomet nemėgo anksti keltis. Tie pilki sambrėškiai, ta kurti tyla prieš saulės patekėjimą – tarsi neištikima žmona, pabudusi svetimame patale viena, su baime klausytųsi artėjančių žingsnių – priminė, kad malonus snaudulys nėra išganingas ir vis tiek teks atsibusti. Prabudimą lydėdavo šaltis ir klastingas dieglys žemiau nugaros, o nelaboji šlapimo pūslė ūmai, per patį švelniausią miego ir atbudimo sąlytį, virsdavo išsipūtusiu ir tuoj pat sprogti ketinančiu polietileno maišu – Elena galutinai atsibusdavo jau ant unitazo, rankose laikydama nuplėštą tualetinio popieriaus juostą, karančią tarp nuogų suvytusių kojų.

Žinoma, malonus snūduriavimas būtų ilgesnis, jei vakare ji negertų tiek arbatos, betgi tuomet, sėdėdama prie tuščio stalo, televizoriui besistengiant pranokti patį save, Elena jaustųsi tiesiog apiplėšta. Jos gomurys jau įpratęs, gražuoliui Lui Alberto sakant: „Aš myliu tave, Marijana“, susišildyti karštu ir gerokai per saldžiu arbatos gurkšneliu.

Elena nežiūrėjo kas pakliuvo – moteriai, turinčiai aukštąjį išsilavinimą ir nepakvaišusiai nuo Nietsche's su Schopenhaueriu, visai nebūtina pakvaišti nuo pokalbių laidų ir kriminalinių istorijų. Meksikiečių serialus ji pradėjo žiūrėti nuo to meto, kai, pamaitinusi naujagimį ir jį užmigdžiusi, plakančia širdimi sėlindavo į virtuvę, atsinešdavo didelį sumuštinį, persaldytos arbatos, tyliai įsijungdavo televizorių ir kramsnodavo, viena ausimi klausydamasi, ar lopšy neknirkia vaikas. Už lango drėbė šlapias sniegas, gatve dažnai nukriokdavo sunkvežimis, pralėkdavo greitoji su švyturėliais – pasaulyje nebuvo nieko, išskyrus spalvotą mirgančią dėžę. Tąsyk rodė „Mažo miestelio dideles nuodėmes“ su Veronica Castro: klaikios tirštos spalvos ir gausybė visur degančių žvakigalių Elenai paliko slogų įspūdį, nekalbant jau apie dialogus ir siužeto peripetijas. Veronica atrodė panaši į menkę, išimtą iš šaldiklio, o jos sužeistas mylimasis, šokčiojantis su ramentais, kėlė gailesčio ne daugiau kaip šlubas tėvo katinas Bobis, dergštas ir pikčiurna, Elena dažnai jį apmušdavo su šlepete ir su didžiausiu malonumu įgrūsdavo jo nosį į kaką, kurį katinas užsispyręs palikdavo virtuvėje po stalu.

Nežiūrint to, kitą vakarą „Mažą miestelį“ ji vėl įsijungė, o kai prabudęs kūdikis pradėjo rėkti ir neleido išklausyti, ko gero, paties kvailiausio dialogo, ji net supyko.

„Matyt, tuo metu aš nevalingai ilgėjausi vaikystės“, – nusprendė Elena, susuko popierių į ritinėlį, padėjo ant bakelio ir, pasikaišiusi naktinių skvernus, nušlepsėjo į miegamąjį.

Vyras grįždavo kaip tik tuo metu, kai ekrane imdavo bėgti titrai, ir Elena pažvelgdavo į jį nustebusi – vyras buvo neryškus, nespalvotas, prakalbdavo visai ne apie tai, ką ji vylėsi išgirsianti. Kartą Elena vos nesuriko – jai pasirodė, kad vyras paršlubavo iš darbo su gremėzdišku ramentu, tačiau jis tebuvo pusvelčiui pirkęs medinę kabyklą, ir tiek.

Elena smuko į lovą, apsiklojo sušalusias kojas ir užsimerkė, tikėdamasi, kad vėl trumpam pabus jauna ir geidulinga, kaip tą naktį miesto parke ant trumpai nukirptos vejos. Į nugarą dūrė pabirę karoliai, ir plyštančios kaproninės kojinės garsas buvo toks panašus į nakties paukščio riksmą, lūpos ant standaus krūties spenelio nusileido kaip šilta rasa obels žiedlapy.

Bet kojos niekaip nenorėjo sušilti – nuėjus tokį gyvenimo kelią joms neberūpėjo nei geidulys, nei pabirę ant vejos karoliai.

Vienintelis tikslas, į kurį jos dar būtų smalsiai mynusios, buvo pernelyg gerai žinomas, kad būtų verta skubėti. Be to, laikas jos neskubino – tingus ir užmaršus kaip ji, mielai grįždavo atgal, sustodavo kažkur ties 2000-aisiais ir toliau nėjo.

Apskritai ir serialai, prie kurių ji prisirišo ir su kuriais susigyveno kaip su senstančio kūno kaprizais, buvo aiškūs, žinomi iš anksto, bet ne žinojimas Elenai rūpėjo – jo, kaip ir logikos bei kitų racionalių dalykų, ji nekentė. Elena kiekvieną sykį stebėdavosi agresyviomis ekrano spalvomis, jai mįslingos ėmė atrodyti kvailystės, sakomos violetinių, raudonų, rudų, blizgančių, sausų, bespalvių lū-

pų, o isterija ir pyktis dingojosi esą tikri meilės ir kančios palydovai.

Kartą vyras grįžo itin vėlai, įsėlino kaip katinas, matyt, kad nepažadintų, bet ji atsibudo lyg kumštelėta, atsikėlė, kabindama į spintą vyro švarką, pastebėjo ant peties ilgą šviesų plauką. Akimirksniu atminty sumirgo ekrano nuotraukos: žmona sviedžia į neištikimą vyrą lėkštę, parkniumba ir raunasi plaukus, vienu mauku išgeria stiklinę degtinės, penkias minutes be perstojo klykia, išmeta pro langą televizorių. Bet nei vienam iš šių būdų jai nekilo rankos, o paskutinysis pasirodė net šventvagiškas.

Kai vyras užmigo, nusisukęs į sieną, ji nucipeno į virtuvę ir, atidariusi barą, sriubtelėjo „Karčiosios trauktinės“ tiesiai iš butelio. Bet užuot užmigusi dar ilgai žiūrėjo tamsoje į vyro nugarą – jautėsi, tarsi stovėtų už durų, kaip vaikstėje, kai tėvas už kažkokį prasižengimą išvarė iš svetainės ir neleido žiūrėti „Šuriko nuotykių“. Tada ji pasielgė labai gudriai: pradarė duris tiek, kad televizoriaus atspindys kristų ant didelio veidrodžio prie pat įėjimo, ir ramiausiai pažiūrėjo visą filmą.

Ji prilietė nosimi nebylią vyro nugarą: kvepėjo „Kenzo“, moteriška pudra, vyšnių likeriu ir dar kai kuo, baisiai saldžiu ir svetimu, nepanašiu nei į kasdienybę, nei į televizoriaus pasaulį. Šitas svetimasis buvo visiškai uždaras jai ir nei švelnumu, nei gudrumu, nei per veidrodžio stiklą nenorėjo atsiverti.

Nuo to laiko ištikimybė tapo jai dar vienu spalvotu ekrano sapnu, ir kai Esmeralda, gundoma nenaudėlio Chosės, išdidžiai prisiplodavo prie sienos, pavirsdama nie-

ko negirdinčia uola, Elena, kabindama spinton vyro švarką, irgi nieko nesakydavo, nors kaskart tarsi įaustą matydavo tąjį plauką, neretai kitos spalvos, bet niekas jos negalėjo apgauti – ji tvirtai žinojo, kad čia tas pats plaukas, atskyręs nuo jos vienintelį geidžiamą žmogų iš gyvenimo, ne iš ekrano.

Jis tapo nesugaunamas ir neperprantamas kaip vėjo šuoras, vakarop nuslūgstanti birželio kaitra, kėkšto riksmas ligoninės parke, o kai mirė, visiškai išslydo iš jos regos ir klausos lauko. Jeigu gyvaisiais negalima pasitikėti, ką bekalbėt apie mirusius.

Grįždama iš parduotuvės, vėjui plakant prie kojų pustuštį maišelį, stabtelėjo prie laiptinės lyg kažką užmiršusi. Ūmai apėmė negera nuojauta. „Turbūt piniginę ant prekystalio palikau“, – pamanė Elena. Du vyrukai krovė į pilką kaip rudens šlapdriba „Audi“ sunkią dėžę; ta pati „Audi“, kriokdama tarsi nelabasis, praburzgė pro šalį, aptaškiusi purvinu sniegu.

Piniginė buvo ten, kur jai ir derėjo būti – vidinėje kailinių kišenėje. Nusiraminusi Elena neskubėdama ėmė lipti laiptais. Pro užakusius laiptinės langus sunkėsi drumzlina gruodžio diena: iki vakarinio serialo dar buvo geros penkios valandos, Elena nusprendė, kad šiek tiek pamiegos.

Pro atdaras buto duris lyg maitos dvokas staiga tvokstelėjo visas pasaulio blogis. Maišelis nuslydo Elenai po kojom, užmintas jogurto indelis trakštelėjo kaip šviežias ledas ir trykštelėjo švelniomis rausvomis čiurkšlėmis – ant senos spintelės nebebuvo televizoriaus, ten, kur jis

stovėjo, dulsvavo didelė dėmė, primenantį galvą, apsuptą šviesių dulkių aureolės.

Laikas, visuomet treplenęs Elenai priešais smulkiais senio žingsneliais, staiga sustojo ir atsisuko, ir pažvelgė į ją akimis, kuriose nyko visos ryškios spalvos ir vėrėsi baisi, tuščia, gęstančią Visatą primenanti juoduma.

Elena atkišo į priekį drebančias rankas ir pabandė griebtis to, ko visąlaik nekentė – logikos.

„Jeigu iš pensijos atidėčiau po... kiek litų? Dešimt?.. Dvidešimt?.. Po kiek laiko nusipirkčiau kitą, nenaują televizorių?..“

Iš amžino snaudulio prabudusios smegenys greičiau nei kompiuteris atsiuntė jai atsakymą, ir Elena pasibaisėjusi užsimerkė – jos laukė tiek tylių, nepraka1binamų, negailestingų baikščiai sielai vakarų, ir vienas galėjo būti paskutinis.

Prisiminė nebylią vyro nugarą ir pravirko. Paskui prisiminė ir daugiau – paaukštinimą, ant kurio, nukėlus karstą, irgi dulsvavo pailga taisyklinga dėmė, tik ne dulkės supo ją, o smulkutėliai nukritusių chrizantemų žiedlapiai, baltos adatėlės; kalijas – jų taurų baltumą praktiški giminaičiai paženklino paleistuvingai raudonais dažais – kad nepavogtų iš kapinių, ir jauną vyrą gražiai gulinčia juoda eilute, žiūrintį į Eleną įdėmiai ir netgi piktai. Tai buvo jos sūnus.

Elena žioptelėjo tarsi karpis, apsvaigintas aštriu plaktuku, atminty šmėkštelėjo kalėdinis atvirukas, kuriame žodžių buvo nedaug, lyg siuntėjas būtų rinkęs juos iš pačių gražiausių ir neišrinkęs. Šiltos oranžinės šlepetės, ku-

rių jai itin pavydėjo palatos kaimynė, liesa surukusi boba be galo didelėmis pėdomis ir net bandė vieną nugvelbti, nors nešiojusi būtų bene ant pėdos nykščio. Nepaprastai didelė ir kaulėta, nekarpytais kojų nagais, panašiais į kamščiatraukius, nebyli tarsi ankanti pelkė, naktimis atidarydavo langą ir drebėdama iš šalčio ropšdavosi ant raudonų stogo čerpių, įsmeigusi akis į gervių taką danguje. Vieną sykį, gailiai suklykusi, pakilo ir dingo, Elenai akyse šmėstelėjo tik didžiulis, pamėlęs nuo žvarbos pėdos nykštys, paženklintas sidabriniu graviruotu žiedu. Kai Elena tai papasakojo sūnui, šis liepė reguliariai gerti vaistus, o pats ilgai šnekėjosi su daktaru.

„Sūnus... Sūnus... M a n o sūnus!.. – Elena puolė prie komodos ir ėmė versti senus laiškus. – J i s man padės!..“

Radusi kalėdinį atviruką, prinešė prie lango ir atitraukė užuolaidas, norėdama perskaityti.

Lauke, priplojusi mėlyną nosį prie stiklo, basa tupėjo didžiakojė senė: jei ligoninėj nepratardavo nė žodžio, dabar buvo itin šneki, plepėjo neužsičiaupdama ir gestikuliavo kaip per kurčnebylių žinias.

„Gal tavo sūnus jau gervių take?.. – anties balsu kryksėjo senė. – Bučiuojasi su žvaigždelėmis ir keliaujančiomis vėlėmis, ir jo sparnai kaip angelo, o tu nieko nė nežinai, tu niekada nieko nežinojai, bet gal dar spėsi, nors laiko nebedaug liko!..“

Elena užtraukė užuolaidą. Racionalioji prigimties pusė, kurios manėsi nebeturinti, liepė netikėti vaiduokliais, paskambinti policijai ir įjungti šviesą. Bet kai Elena pa-

bandė pasiklausyti, ką racionalioji pusė sako apie sūnų, toji tylėjo.

O ant atviruko, kurį ji perskaitė uždegusi šviesą, tebuvo žodžiai: „Sveikinu su šv. Kalėdomis ir linkiu meilės, laimės ir sveikatos“.

Daugiau nebuvo nieko. Nei datos, nei parašo, nei kreipinio, nei adreso.

Elenos lūpos ėmė virpėti.

Pirmąsyk gyvenime ji taip ryškiai suvokė neturinti nei vardo, nei amžiaus, nei šeimos, nebesuprato ir nebepavijo nulėkusio laiko, jos nelydėjo nei meilė, nei laimė, nei sveikata. Įsikibti prasmės jai tebuvo duota per tokį silpną saitą – spalvotą sapnų dėžę, nujotą nelabojo purvina „Audi“. Niekas nebegalėjo jai padėti – nei gervių taku skrendantis angelas, nei vakarinė arbata, nei prisiminimai – gyvenimas, atsietas nuo prasmės, tėra neįdomios periferinės žinios, kurios tuoj baigsis, ir ekranas taps juodas, gilus ir nepermatomas.

trečioji sesuo

Mano senelis tamsią naktį savo mažam kambarėly dažnai leisdavo keistus garsus. Jis taip bijojo mirties, kad vien nuo pamintijimo apie šermenis, akliną karsto tylą ir sunkų molį jam imdavo pūsti vidurius, ir kad nebūtų taip baisu, keliskart garsiai pagadindavo orą. Toji galinga salvė reiškė ne tiek paniką, kiek gyvenimo viršenybės paliudijimą. Be to, senelis buvo tvirtas, įdiržęs šešiasdešimtmetis, ir gadinti orą jam beveik tiko – atrodė visai vyriška.

Moteriai apie tokius dalykus net galvoti buvo gėda – bent jau padoriai moteriai.

Senelė Felicija niekada niekuo nesiskundė, ir kai numirė, šeši vyrai vos pakėlė karstą su kūnu, pilnu neatskleistų paslapčių.

Honorata, jos dukra, laikui bėgant ir papročiams laisvėjant, neištvėrė ir vienąkart pareikalavo vyro pasiaiškinti, ko šis ją savaitgaliais palieką ir parsibraižąs tik pirmadienio rytą, nupešiotas ir apkandžiotas, bet kadangi vyras nieko nesakė, tik laižėsi žaizdas ir lygino pasišiau-

šusius ūsus, Honorata išbėgo iš namų, sustojo prie skardžio, bet apsigalvojo, pagulėjo mėnesį ligoninėje, o paskui suėmė save į rankas ir užsisklendė, ir mirė vieną sekmadienio vakarą – nebuvo kam atšauti durų rytą grįžusiam vyrui, kaip niekada pasišiaušusiam ir apdraskytam, mat buvo kovo mėnuo, pats morčiaus įkarštis, o jis jau nejaunas ir nemiklus.

Pirmoji Honoratos dukra pareiškė nė už ką negyvensianti su senu katinu ir išvažiavo mokslintis į miestą. Ji tikėjo išdygusi iš laukinių rožių kero ir visuomet galvojo papuošianti kieno nors gyvenimą. Tuos laikus, kai bėgiodavo sulopytom kelnaitėm ir neadytom kojinėm, o per ilgąsias pertraukas dumdavo prie mokyklos gyvatvorės valgyti „krakatūzų“ (taip vadindavome prinokusias gudobelių uogas), kol klasės auklėtoja nebeapsikęsdama parūpino nemokamų maisto talonų, ji prisimindavo tik tada, kai reikėdavo parašyti graudų eilėraštį, o tokius eilėraščius ji mėgo. Mėgo gerti kavą su grietinėle, vos paliesdama lūpomis puodelį, kaip lepi gėlė glausdavosi prie vyriškos krūtinės, ir visa naktis dvelkdavo nepažįstamu vystančios gėlės kvapu.

Dar paauglystėje, kai „Vergė Izaura“ virkdė ištisus kaimus, pirmoji dukra, kietaširdė rožė, viena neverkė ir nenorėjo suprasti scenarijaus tiesų. Bjaurybė plantatorius jai rodėsi esąs šaunus vyras, o paklusnioji vergė – tikra vėpla.

Bet kadangi šitaip teigdama ji galėjo papiktinti miestelio visuomenę ne mažiau, kaip iškoneveikdama bažnytinius papročius, nieko nesakė, tik laukė savo valandos,

kuri amžiams sustingo netikro aukso laikrodėlyje, padovanotame, tiesa, ne plantatoriaus, o didelių statybų direktoriaus.

Vieną dieną, nežinia nuo ko, gal nuo sumažėjusių statybų ir klastingų konkurentų pinklių, direktorių užplūdo silpnaprotystė, sunki ir rūškana kaip vėlyvo rudens prietema, jis prasilošė užsieny ir dingo, palikdamas visus turtus giminaičiams, kurie skalydami, iškišę iltis ir pašiaušę veislinį plauką, be jokio gailesčio vijosi pirmąją seserį iki pat skurdžių Šnipiškių, kur, užremta medinio vienaaukščio palėpėj, ji liko su netikro aukso laikrodžiu, jau kelios dienos nerodančiu laiko, ir su antrąja seserim.

Antroji sesuo rafinuotus menus buvo iškeitusi į meninę eklektiką. Kadaise kavinėj „Pegaso įspirtas" gerbėjai jai nupirkdavo alaus, išimtiniais atvejais – konjako. Bet dabar buvo atėjęs tas baisus laikas, kai prisėdus prie stalo pasitikdavo nebe draugiški, o klausiantys žvilgsniai, ir antroji turėdavo skubiai susigalvoti kokį nekaltą melą: nutirpo koja... susuko skrandį... perskaičiau t a v o publikaciją... Pamasažuoti blauzdą pasišaudavo nebent koks visiškai nusitašęs pienburnis, o degtinės su pipirais nebėgdavo pirkti niekas. Publikacijos autorius net nepakeldavo akių nuo alaus bokalo.

Ir tada antroji sesuo, išgėrusi karčią atstumtosios kavą, pėdindavo per Žaliąjį tiltą į Šnipiškes, mintyse kurdama epitafijas visiems kadaise pažinotiems vyrams; priėjusi savo vienaaukštį ir prie tvoros susidūrusi su pani Jadzia, besivarančia ožkas į apleistą stadioną, imdavo galvoti apie pastorales, o atsigulusi į sutrūnijusiom malkom atsi-

duodančią lovą – apie elegantiškus siaubo apsakymus.

Ko stebėtis, kad ji nieko nebeparašė. Žanras juk yra svarbiausias literatūros požymis.

Bet štai trečioji sesuo!.. toji giminės gėda!.. tik pažiūrėkit, kaip ji slenka su juodo polietileno maišu pro „Minimą“ Olandų gatvėj!.. Kaip šypsosi mėlynomis lūpomis, radusi butelį, ir kokiu gergždžiančiu balsu sako kioskininkei Lionei, nenorinčiai priimti jo, kadangi įskilęs – „Tai užsikišk juo šikną“, – kaip traukia iš kišenės „Ledos“ buteliuką, kuriame teliuskuoja paskutinis lašas, ne lašas, o radioaktyvus nuodas.

Ir pirmajai, ir antrajai šitos pabaisos gėda. Jos mielai sutrintų ją į miltus ir išbarstytų nuo Žirmūnų tilto.

Bet kaip tai padaryti, jeigu trečioji yra jų dalis?.. Reikėtų kartu sklęsti virš pilko ledinio vandens ir kartu su juo susilieti.

Adomui gimė Kainas ir Abelis, Abraomas turėjo – Izaoką ir Izmaelį, Dovydas – Amnoną, Absalomą, Adoniją, Saphatiją, Jefrahamą, Nataną, Saliamoną, Nogę, Nephegą, Elisamą, Elipheletą...

... senelis turėjo Feliciją, Felicija – Honoratą, o Honorata – tik vieną dukterį, kuri tepasakė „miau!“ ir amžiams pradingo sąvartyne.

turinys

Šerelytė, Renata
Še 72
O ji tepasakė miau: [novelės] / Renata Šerelytė. – Vilnius:
Lietuvos rašytojų s-gos leidykla. 2001. – 165 p.

ISBN 9986-39-193-8

Įprastos vertybės ir katastrofiška jų griūtis, meilės kolizijos, punktyriškai nupiešti, tačiau raiškūs charakteriai, išradingos detalės, tapybiški vaizdai – tokios yra jaunos talentingos prozininkės novelių naujienos.
Kūrinių sandara skaidri, pasakojimas lakoniškas.

UDK 888.2-3

Renata Šerelytė
O ji tepasakė miau
Novelės

Redaktorė Rimantė Umbrasaitė
Dailininkas Rimvydas Kepežinskas
Korektūrą skaitė Benediktas Januševičius, Alma Kadžiulienė
Maketavo Dalia Kavaliūnaitė

2001 09 28. 5,3 leidyb. apsk. l. 332-oji leidyklos knyga. Užsakymas 1138.
Išleido Lietuvos rašytojų s-gos leidykla, K. Sirvydo 6, 2600 Vilnius.
Spausdino AB „Spindulys", Gedimino 10, 3000 Kaunas.

Renatos Šerelytės kūryba – vienas ryškiausių debiutų pastarojo dešimtmečio mūsų literatūroje. Viena po kitos išėjo knygos – *Žuvies darinėjimas* (1995), *Balandų ratas* (1997), istorinė apysaka *Prakeiktas kardas* (1997), romanas *Ledynmečio žvaigždės* (1999), eilėraščių knyga vaikams *Ėriukas po baobabu arba Megztinis su uodega* (2000).
Už novelistiką paskirta Antano Vaičiulaičio premija (2001).

Novelių stiprybė – atmosfera, nuotaika, skaudi autoironija, tikrųjų vertybių siekis. [...] Stilius ekspresionistiškas, personažų portretai grafiški, neretai šaržuoti.

Iš Lietuvių literatūros enciklopedijos, 2001

Dabar, tik retkarčiais parlėkdama į kaimą kaip sapnuojantis paukštis, matau savo pirmąją meilę prie alaus baro, kartais – juodą, kartais – keršą, burbuliuojančią ankančios pelkės balsu: „Roždionnyj pitj, j... ne stanet!“
Ir man gaila ne savęs, ne Maksimo Gorkio ir net ne pirmosios meilės, o spalvų, kurias blukina laikas.

ISBN 9986-39-193-8

